

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเมตตา และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คือ ศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ กาญจนกิจ ซึ่งกรุณาใช้เวลาอันมีค่า ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ ในการทำวิจัย อีกทั้งยังช่วยปรับปรุงแก้ไข อบกพร่องในด้านต่างๆ ของผู้วิจัยเสมอมาจึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์อย่างสูงยิ่งมา ณ ที่นี้ ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชา และขอกราบขอบพระคุณกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ทวีพรปฐมกุล รองศาสตราจารย์ ดร.สุรางค์ เมฆานนท์ รองศาสตราจารย์เทพประสิทธิ์ กุลธวัชวิชัย ที่กรุณาให้คำแนะนำตลอดข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณชาวชุมชนบ้านคีรีวงที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์ เก็บข้อมูล อย่างเป็นกันเอง โดยเฉพาะคุณกัญฐิตา มัชยาท หัวหน้ากลุ่มโฮมสเตย์และครอบครัว ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลทุกอย่างด้วยความเต็มใจ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่กรุณาให้การสนับสนุน และความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ต้องขอขอบคุณบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์เป็นรูปเล่มขึ้นได้ โดยเฉพาะเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้ความเอื้อเฟื้ออำนวยความสะดวกในการให้ข้อมูลข่าวสารตลอดเวลา

ท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบพระคุณบิดา มารดา พี่หिन และพี่แก้ว ที่คอยเป็นกำลังใจตลอดมา และขอกราบขอบพระคุณผู้ที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วง ความบกพร่องและข้อผิดพลาดประการใดอันอาจเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับเพียงผู้เดียว

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR) เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

## สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ
<b>บทที่ 1 บทนำ.....</b>	<b>1</b>
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
ขอบเขตงานวิจัย.....	3
คำจำกัดความ.....	3
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
<b>บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....</b>	<b>8</b>
แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการและการจัดการองค์กร.....	6
แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	14
แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	22
แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง.....	25
แนวความคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์.....	29
แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	35
แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน.....	40
แนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.....	43
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	45

<b>บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย</b> .....	<b>49</b>
การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	49
การสร้างเครื่องมือ.....	50
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	50
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	51
การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
<b>บทที่ 4 สภาพและการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง</b> .....	<b>58</b>
ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของชุมชน.....	58
ประวัติความเป็นมา.....	58
พัฒนาการของชุมชน.....	60
ลักษณะทางกายภาพ.....	61
ที่ตั้งและอาณาเขต.....	61
ลักษณะภูมิประเทศ.....	62
ลักษณะภูมิอากาศ.....	63
ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ.....	63
ลักษณะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ.....	65
ลักษณะทางสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม.....	66
ลักษณะทางสังคม.....	66
ลักษณะทางวัฒนธรรมและประเพณี.....	68

การจัดการของโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง.....	72
ด้านที่พัก.....	74
ด้านอาหารและโภชนาการ.....	76
ด้านความปลอดภัย.....	78
ด้านการจัดการ.....	79
ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว.....	82
ด้านสิ่งแวดล้อม.....	92
ด้านมูลค่าเพิ่ม.....	93
ด้านส่งเสริมการตลาด.....	94
ความคิดเห็นของสมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์.....	95
ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อโฮมสเตย์ชุมชนคีรีวง.....	96
<b>บทที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....</b>	<b>97</b>
สภาพทั่วไปในปัจจุบันของชุมชนบ้านคีรีวง.....	98
ด้านกายภาพ.....	98
ด้านเศรษฐกิจ.....	99
ด้านสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม.....	100
การบริหารจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง.....	100
การจัดการด้านที่พัก.....	100
การจัดการด้านอาหารและโภชนาการ.....	101
การจัดการด้านความปลอดภัย.....	102
การจัดการด้านการจัดการ.....	102
การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว.....	103
การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม.....	104
การจัดการด้านมูลค่าเพิ่ม.....	105
การจัดการด้านส่งเสริมการตลาด.....	105

<b>บทที่ 6</b> สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	115
สรุปอภิปรายผล.....	115
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	120
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้.....	123
ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	124
<b>รายการอ้างอิง</b> .....	125
<b>ภาคผนวก</b> .....	130
ภาคผนวก ก.....	132
ภาคผนวก ข.....	143
<b>ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์</b> .....	148

## สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3-1 การวิเคราะห์วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ .....	55
ตารางที่ 4-1 แสดงการเปลี่ยนแปลงและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน.....	60
ตารางที่ 4-2 แสดงจำนวนประชากรของตำบลกำโลน อ.ลานสกา จ. นครศรีธรรมราช.....	67
ตารางที่ 5-1 สรุปจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคทางการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ชุมชน บ้านคีรีวง.....	108

## สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 4-1 แสดงลักษณะภูมิประเทศของชุมชนคีรีวง.....	63
ภาพที่ 4-2 การคมนาคมภายในชุมชน.....	63
ภาพที่ 4-3 แผนที่ตั้งของโฮมสเตย์ชุมชนคีรีวง.....	73
ภาพที่ 4-4 การจัดเตรียมบ้านพักสำหรับผู้เข้าพักที่มีความพร้อมในระดับดี.....	75
ภาพที่ 4-5 การจัดเตรียมบ้านพักสำหรับผู้เข้าพักที่มีความพร้อมระดับปานกลาง.....	75
ภาพที่ 4-6 การจัดเตรียมอาหารสำหรับผู้เข้าพัก.....	77
ภาพที่ 4-7 สภาพห้องครัวที่ใช้ประกอบอาหาร.....	78
ภาพที่ 4-8 แสดงลักษณะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทุเรียนกวน.....	83
ภาพที่ 4-9 แสดงลักษณะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มลายเทียนสีธรรมชาติ.....	84
ภาพที่ 4-10 แสดงลักษณะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน.....	85
ภาพที่ 4-11 แสดงลักษณะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ.....	85
ภาพที่ 4-12 แสดงลักษณะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มบ้านสมุนไพร.....	86
ภาพที่ 4-13 แสดงลักษณะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มลูกไม้.....	87
ภาพที่ 4-14 สถานที่ท่องเที่ยวภายนอกชุมชน.....	88
ภาพที่ 4-15 การจัดแต่งทัศนียภาพหน้าบ้าน.....	93

## สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ 1-1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
แผนภูมิที่ 2-1 แสดงการจัดองค์การตามหน้าที่.....	11
แผนภูมิที่ 2-2 แสดงการออกแบบองค์การตามแผนก.....	12
แผนภูมิที่ 2-3 แสดงการออกแบบองค์การแบบแยกธุรกิจ.....	12
แผนภูมิที่ 2-4 แสดงการออกแบบองค์การแบบเมทริกซ์.....	13
แผนภูมิที่ 3-1 โครงสร้างกระบวนการศึกษาวิจัย.....	57
แผนภูมิที่ 4-1 โครงสร้างการดำเนินงานของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนศิวิล.....	80
แผนภูมิที่ 6-1 สรุปการจัดการโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับทรัพยากรและวิถีชีวิตชุมชน.....	117



## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม บทบาทที่เด่นชัดประการหนึ่งในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีบทบาทในการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างดี ซึ่งในปีพ.ศ.2553 ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนานาชาติให้ความสนใจมากเป็นพิเศษมีอัตราสูงขึ้นต่อจากปีพ.ศ.2552 ถึงร้อยละ 11.90 เป็นจำนวนนักท่องเที่ยวถึง 15.84 ล้านคน ทำรายได้เข้าประเทศจำนวน 585,961 ล้านบาท ซึ่งถือว่าเป็นรายได้สูงสุดเป็นประวัติศาสตร์ ในจำนวนนี้มีนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคเอเชีย ยุโรป โอเชียเนีย และแอฟริกา ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาย้อนหลัง 5 ปี ซึ่งได้แก่ปีพ.ศ.2548-2553 จำนวนนักท่องเที่ยวนานาชาติได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ดังสถิติจากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2553) รายงานว่าปี พ.ศ.2548 นักท่องเที่ยวมาประเทศไทยสูงถึง 11.51 ล้านคน ทำรายได้ 367,380 ล้านบาท ปี พ.ศ.2549 มีนักท่องเที่ยวนานาชาติ 13.82 ล้านคน ทำรายได้ 482,319 ล้านบาท และ ปี พ.ศ.2550 มีนักท่องเที่ยวจำนวน 14.46 ล้านคน สามารถทำรายได้ 547,781 ล้านบาท อาจกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นธุรกิจอย่างหนึ่งซึ่งทำรายได้ที่สำคัญให้กับประเทศในลำดับต้น โดยเฉพาะการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพและรายได้แก่ประชาชนและยังเป็นเครื่องมือในการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมอีกด้วย

จากที่กล่าวมาแล้วว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน ต้องพึ่งพิงรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวของโลกได้ให้ความสำคัญ การท่องเที่ยวชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีการขยายตัวรวดเร็วทั่วทุกภูมิภาคของโลก และคาดว่าจะยังคงเติบโตต่อไปในอนาคต องค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวจึงประกาศให้ปี พ.ศ. 2545 เป็นปีท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ โดยคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ได้ขอให้หน่วยงานต่างๆของรัฐบาล ตลอดจนภาคเอกชนทั่วโลกจัดกิจกรรมสนับสนุน ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในฐานะสมาชิกขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : WTO) ได้

กระตุ้นให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวชุมชน

กว่าทศวรรษที่ผ่านมาภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่ผลักดันให้องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขาย ทำให้การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก เพราะตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสกับธรรมชาติที่โดดเด่นและหลากหลายแล้ว ยังได้ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี อันดีงามของท้องถิ่นนั้นด้วย จวบจนปัจจุบันการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ยังคงได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540)

การจัดการที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์นั้นเป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน โดยมีนโยบายส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลเป็นตัวสนับสนุน ในขณะเดียวกันชุมชนเองต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกัน โดยจะต้องช่วยกันส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้ เพื่อให้ยังประโยชน์ถึงคนรุ่นหลังสืบไป แต่ที่ผ่านมาโฮมสเตย์หลายแห่งยังขาดความร่วมมือและแนวทางที่เหมาะสมในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น และบางแห่งยังละทิ้งวิถีชีวิตอันดีของชุมชนทำให้น่าผลเสียมาสู่ชุมชนมากกว่าที่จะนำประโยชน์มาสู่ชุมชน ซึ่งถือว่ายังไม่ใช้วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ที่มุ่งหวังให้ใช้เอกลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นจุดขายแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น และให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชน อันจะเป็นแนวทางที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

โฮมสเตย์บ้านคีรีวงเป็นโฮมสเตย์ในยุคแรกของประเทศไทย ตั้งอยู่ในตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนเก่าแก่ที่อพยพไปอาศัยอยู่เชิงเขาหลวง ตำบลกำโลนอันเป็นเส้นทางเดินขึ้นสู่ยอดเขาหลวง ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่สงบสังคมแบบเครือญาติอาชีพหลัก คือ การทำสวนผลไม้ผสม เรียกว่า “สวนสมรม” เช่น มังคุด เงาะ ทุเรียน สะตอ ชุมชนบ้านคีรีวง ได้แก่ กลุ่มมดย้อม กลุ่มสมุนไพร กลุ่มจักสาน กลุ่มลูกไม้ กลุ่มลายเทียนบาติกและกลุ่มทุเรียนกวน ซึ่งแต่กลุ่มจะมีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภค และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวก็มักจะซื้อเป็นของฝากกันอยู่เสมอ สินค้าราคาไม่แพงและมีคุณภาพ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550)

จากการสัมภาษณ์คุณกัญชวีฐิตา มัชยาท ซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มโฮมสเตย์ได้ชักชวนเพื่อนบ้านเปิดให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์แก่นักท่องเที่ยวเพื่อหารายได้เสริม ด้วยเห็นว่าชุมชนคีรีวง อยู่ใกล้สถานที่ท่องเที่ยวที่ยังมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ.2541 ได้รับรางวัลกินรี (Thailand Tourism Award) ประเภทเมืองและชุมชน ให้เป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และยังได้รับการขนานนามว่าเป็นพื้นที่ที่อากาศดีที่สุดในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2552 จากกรมควบคุมมลพิษภายใต้การบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมทั้งหมดนี้ ทำให้หมู่บ้านคีรีวงสามารถพึ่งพาตัวเองได้ และเกิดกระบวนการความร่วมมือจนเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จนกระทั่งปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่มที่พร้อมให้บริการที่ทั้งหมด 46 หลัง จึงเป็นที่น่าสนใจว่าชุมชนบ้านคีรีวงมีการจัดการชุมชนอย่างไร จึงสามารถดำเนินกิจการได้ยาวนานจนถึงปัจจุบัน แนวโน้มของปัจจุบันและอนาคต และสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่น่านำมาพิจารณา คือ การจัดการแหล่งที่พักอาศัยภายในชุมชนที่มีนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนแปลกหน้าเข้ามาอยู่อาศัยร่วมกับคนในชุมชน โดยมีกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันและอยู่อาศัยในชายคาเดียวกันนั้น จะต้องมีการจัดการแหล่งที่พักอาศัยภายในชุมชนอย่างไร เพื่อที่จะสามารถรองรับกิจกรรมต่างๆ ที่ขยายการตอบสนองแก่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ โดยที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ได้ในปัจจุบัน และแนวโน้มต่อไปในอนาคต ว่าการที่จะดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไปพร้อมกับการมีกิจกรรมการท่องเที่ยว และจัดการแหล่งที่พักแบบโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวจะสามารถทำได้อย่างไร

### วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพและการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์บ้านคีรีวง
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งพักโฮมสเตย์บ้านคีรีวง

### ขอบเขตงานวิจัย

#### 1. พื้นที่ที่ทำการศึกษา

ชุมชนบ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

#### 2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 กระบวนการและการจัดการแหล่งพักโฮมสเตย์ตามมาตรฐานโฮมสเตย์ โดยพิจารณาจากการจัดการด้านที่พัก อาหารและโภชนาการ ความปลอดภัย การจัดการองค์กรกิจกรรมการท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม การสร้างมูลค่า และการส่งเสริมการตลาด

#### 2.2 รูปแบบการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง

### 2.3 ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่พักและการให้บริการของโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง

ขอบเขตของการศึกษาคั้งนี้จะมีมุ่งไปที่การจัดการของโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง โดยพิจารณาจากหลักการจัดการโฮมสเตย์ทั่วไปของโฮมสเตย์มาตรฐานที่สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กำหนด โดยแบ่งออกเป็น 8 ประเด็น และจะมีการศึกษาถึงรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่พิกสำหรับรับรองนักท่องเที่ยวด้วยว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ความคิดเห็นต่างๆ ของสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านคีรีวง สุดท้ายจะเป็นการสอบถามความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัก เพื่อเป็นข้อมูลในการให้ข้อเสนอแนะต่อไป

#### คำจำกัดความ

1. **การจัดการการท่องเที่ยว** หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดที่เหมาะสมกับชุมชนคีรีวง โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านคีรีวง การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดี โดยต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่คนในชุมชนได้กำหนดไว้

2. **โฮมสเตย์มาตรฐานไทย** หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวจะพักร่วมกับเจ้าของบ้านหลังเดียวกัน และศึกษาธรรมชาติ วิถีชีวิตไทย หรือวัฒนธรรมไทย โดยยึดดัชนีชี้วัด 8 ด้านมาตรฐานการจัดการโฮมสเตย์ไทยของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้แก่ ด้านที่พัก ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านความปลอดภัย ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านมูลค่าเพิ่ม และด้านส่งเสริมการตลาด

3. **แหล่งที่พัkb้านคีรีวง** หมายถึง สถานที่ที่ดำเนินการเป็นที่พัก มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการไว้สำหรับนักท่องเที่ยวในสถานที่นั้นๆ ตามความเหมาะสม โดยชุมชนมีที่พักทั้งหมด 46 หลัง ตั้งอยู่ในหมู่ 5 คีรีวง หมู่ 8 คีรีทอง หมู่ 9 ชุนคีรีและหมู่ 10 บ้านคีรีธรรม ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

#### ข้อจำกัดในการวิจัย

1. **ข้อจำกัดด้านเวลา** การศึกษาคั้งนี้ได้เริ่มมีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2554 และเริ่มมีการเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2554 จนถึงเดือนมกราคม 2555 รวมแล้วใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 7 เดือน

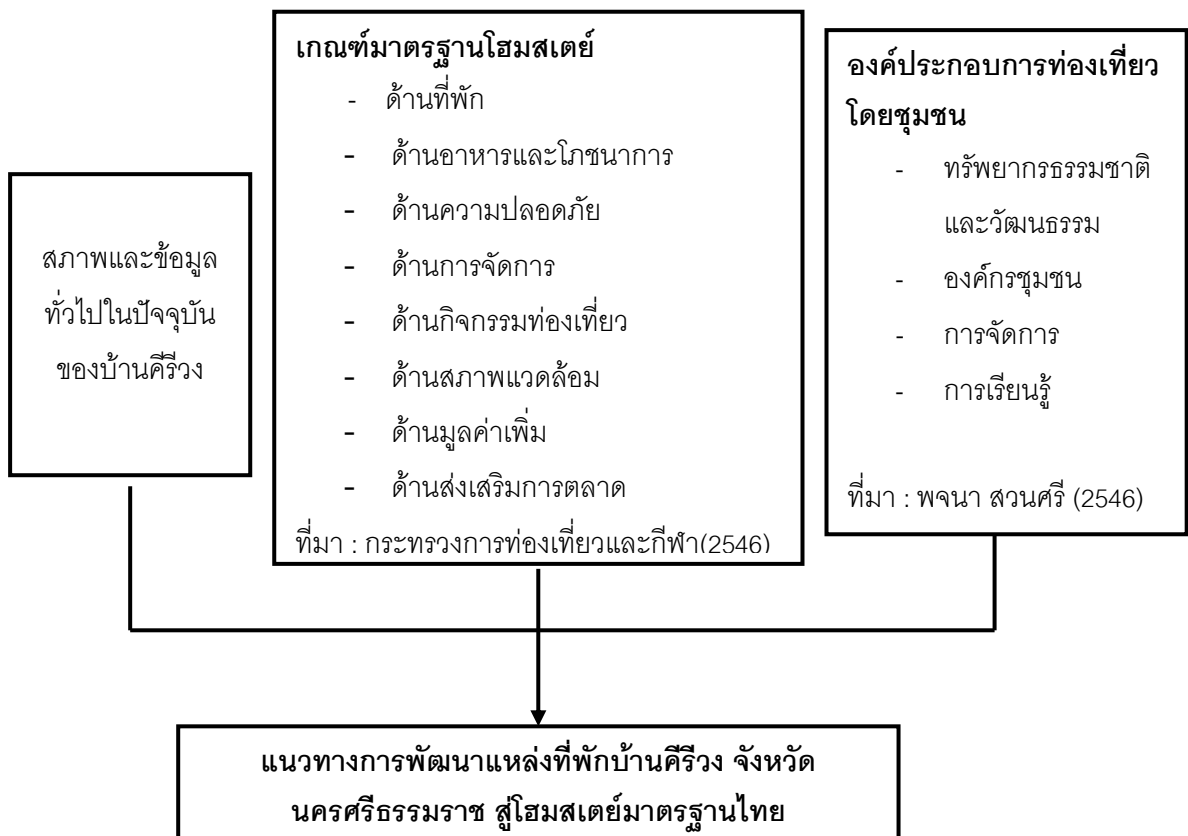
2. **ข้อจำกัดด้านข้อมูลในพื้นที่ศึกษา** ในการศึกษาครั้งนี้จะมีการเก็บข้อมูลในเรื่องความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักที่โฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยเริ่มดำเนินการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนตุลาคม 2554 ถึง เดือนมกราคม 2555 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 4 เดือน

### ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการแหล่งที่พัก เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในอนาคต
2. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาที่พักแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืน
3. เสนอแนะการพัฒนาโฮมสเตย์เพื่อช่วยให้สมาชิกร่วมมือกันในการจัดการชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง
4. เป็นการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า และความสำคัญของชุมชนของตน และมีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

### กรอบแนวคิดในการวิจัย

#### แผนภูมิที่ 1-1 กรอบแนวคิดในการวิจัย



## บทที่ 2

### แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาคำนี้เป็นการศึกษาแนวคิดต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดการแหล่งพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยว และแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในชุมชน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาแนวคิด และทฤษฎีต่างๆ ที่จะสามารถนำมาผสมผสานกับความรู้จากหลายๆศาสตร์ ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการและการจัดการองค์กร
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. แนวความคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน
5. แนวความคิดเกี่ยวกับไฮมอสเตย์
6. แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
7. แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวพัฒนาที่ยั่งยืน
8. แนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการและการจัดการองค์การ

สิ่งที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของกิจกรรมมนุษย์ คือ การจัดการ มนุษย์มีการรวมกลุ่มกัน เพื่อความสำเร็จในเป้าหมาย มนุษย์ไม่สามารถก้าวไปสู่ความสำเร็จได้ด้วยตัวคนเดียว การจัดการจึงเป็นสิ่งสำคัญในการรวมกลุ่มของบุคคลและสังคมต้องขึ้นอยู่กับพลังกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มก็ขยายใหญ่ขึ้น งานของผู้บริหารจึงเพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้น

#### การจัดการ

การจัดการ (Management) คือ กระบวนการนำเอาทรัพยากรต่างๆ ขององค์การมาปฏิบัติโดยการวางแผน การจัดการองค์การ การสั่งการ และการควบคุม เพื่อเป้าหมายขององค์การในการผลิตสินค้า หรือการบริการสำหรับลูกค้า (Thierauf, Klekamp และ Geeding, 1968 อ้างถึงใน สุรเชษฐ์ บุญพงษ์มณี, 2549)

การจัดการ หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะ และกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอน โดยอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของสมาชิก ในองค์การ มีการพิจารณาถึงความสามารถ ความถนัด ทักษะ และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย จึงจะทำให้องค์การประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ (สุวัฒน์ ศิริวิรัตน์ และภาวนา สายชู, 2548)

การจัดการ คือ การสั่งการ และทำงานร่วมกันกับผู้อื่นเพื่อทำให้เกิดการทำงานบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยอาศัยการวางแผน จัดองค์กร ชี้นำ และควบคุม (พสุ เตชะรินทร์, 2548)

การจัดการ เป็นกระบวนการออกแบบ และรักษาภาวะแวดล้อม ซึ่งบุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คูนท์(Koontz, 1986) หรือหมายถึงกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กรโดยการวางแผน (Planning) การจัดการองค์การ (Organizing) การชักนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) มนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การเงิน ทรัพยากรข้อมูลขององค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คอร์ทแลนด์และคณะ (Courtland and Others, 1993) จากความหมายนี้การจัดการเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องและประสานงานกันซึ่งผู้จัดการต้องเข้ามาช่วยเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร ประเด็นสำคัญของการจัดการ (Management) มีลักษณะดังนี้

1. การจัดการสามารถประยุกต์ใช้กับองค์การใดองค์การหนึ่งก็ได้
2. เป้าหมายของผู้บริหารทุกคน คือ การสร้างกำไร
3. การจัดการเกี่ยวข้องกับผลผลิต (Productivity) ซึ่งหมายถึง ประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness)
4. การจัดการนำมาใช้สำหรับผู้บริหารในทุกระดับชั้นขององค์กร

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดการ คือ กระบวนการออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อบรรลุเป้าหมายที่เลือกสรรไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารมีหน้าที่ในการวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคคลเข้าทำงาน การชักนำ และการควบคุมมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การเงิน ซึ่งถือได้ว่าการจัดการเป็นกิจกรรมที่สำคัญในทุกระดับขององค์กร

### หน้าที่ทางการจัดการ (Management Functions)

ในปัจจุบันผู้บริหารในแต่ละระดับจะต้องปฏิบัติหน้าที่ทางการจัดการทั้งสี่ประการให้ดีที่สุด เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในปัจจุบัน หน้าที่ทางด้านการจัดการ มี 4 ประการ ได้แก่ (พลู เตชะรินทร์, 2548)

1. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดเป้าหมายที่ต้องการที่จะบรรลุและหาแนวทางที่จะบรรลุต่อเป้าหมายดังกล่าว
2. การจัดองค์กร (Organization) เป็นการกำหนดโครงสร้าง กิจกรรม หน้าที่ บุคลากร รวมทั้งทรัพยากร (Resource) อย่างอื่นขององค์กรให้เหมาะสม เพื่อที่จะได้สามารถสนับสนุนให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปตามแผนที่วางไว้
3. การชี้นำ (Leading) เป็นการจูงใจ สั่งการ และชี้นำผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
4. การควบคุม (Controlling) เป็นการประเมินผลการดำเนินงาน เปรียบเทียบกับเป้าหมายและปรับเปลี่ยนแก้ไขเป้าหมายหรือการดำเนินงานให้มีความเหมาะสม

### การจัดการองค์การ

#### ความหมายของการจัดองค์การ

การจัดการองค์การ (Organization) คือ กระบวนการที่กำหนด กฎ ระเบียบ แบบแผน ในการปฏิบัติงานขององค์การ ซึ่งรวมถึงวิธีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ความพยายามของผู้บริหารที่จะต้องหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อที่จะมอบหมายงาน (Delegation) และอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน โดยมีการใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างระมัดระวัง (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2550)

#### หน้าที่การ้องค์การและความสำคัญของการ้องค์การ

ชวลิต ประภวานนท์ (2541) กล่าวถึง หน้าที่การ้องค์การ (Organization Function) ว่าเป็นภาวะที่ผู้บริหารหรือผู้ประกอบการ จะต้องทำหน้าที่ในการวางแผนกำลังคน และทรัพยากรต่างๆ ภายในอง้องค์การ เพื่อป้องกันการสูญเสียจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งหน้าที่การ้องค์การจะมีผลต่อการออกแบบโครงสร้างของ้องค์การ คือโครงสร้างของ้องค์การจะต้องออกแบบให้ชัดเจนว่า ใครทำหน้าที่อะไร ใครรับผิดชอบอะไร เพื่อขจัดอุปสรรคในการปฏิบัติงาน



ส่วนความสำคัญของการจัดการองค์การ เนื่องจากองค์การในปัจจุบันมักจะมีขนาดใหญ่ เพราะฉะนั้นจึงมีความสับสนในการปฏิบัติงานว่างานนั้นใครเป็นคนรับผิดชอบ และงานนั้นจะมีขั้นตอนหรือวงจรในการปฏิบัติอย่างไร (Process or operation cycle) การจัดการองค์การจะทำให้ทราบแนวทางปฏิบัติงาน (Work flow) จึงทำให้เราไม่ทำงานซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกันในหน้าที่ นอกจากนี้ยังช่วยให้พนักงานได้ทราบขอบเขตของงาน การติดต่อประสานงานกันจะได้สะดวกขึ้นจึงทำให้ผู้บริหารสามารถที่จะตัดสินใจ (Decision Making) ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

### องค์ประกอบในการจัดการองค์การ

ในการจัดการองค์การผู้บริหารจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงองค์ประกอบของการจัดการองค์การที่ดีเพื่อประโยชน์ในการจัดการองค์การและการวางรูปแบบขององค์การอย่างเหมาะสม (อารีย์ กัลปนาม, 2539) องค์ประกอบที่ควรทราบได้แก่

1. การจัดแผนกงาน (Departmentation) การจัดการองค์การที่ดีนั้น ผู้บริหารจะต้องพิจารณาแบ่งแยกหน้าที่การงานออกเป็นกลุ่มๆ และจัดตั้งขึ้นมาในลักษณะแผนกต่างๆ ในองค์การ โดยใช้หลักพื้นฐานในการจัดแบ่งแผนก คือ การจัดแผนกงานโดยใช้หน้าที่เป็นหลัก ใช้ผลิตภัณฑ์เป็นเกณฑ์ ใช้พื้นที่เป็นเกณฑ์ ใช้ลูกค้าเป็นเกณฑ์ การจัดแผนกงานตามกระบวนการ และการจัดแผนกงานโดยใช้จำนวนคนเป็นเกณฑ์

2. หลักของการมีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of command) ในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาคนใดก็ตาม ผู้ใต้บังคับบัญชาควรที่จะได้รับคำสั่งจากผู้บัญชาเพียงคนเดียว แต่ปัจจุบันการทำงานมักจะละเลยในหลักการนี้จึงเป็นผลทำให้งานล่าช้า และเกิดการอุ้งงานของผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะจะต้องรับคำสั่งในการทำงานจากผู้บังคับบัญชาพร้อมกันหลายคน

3. การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการจัดการองค์การที่ได้สงวนหรือรักษาอำนาจในการตัดสินใจวินิจฉัยสั่งการไว้ที่ส่วนกลางขององค์การและนอกจากนั้นการตัดสินใจส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ในองค์การไม่ได้กระทำโดยผู้ปฏิบัติงาน แต่ขึ้นอยู่กับผู้บริหารระดับสูงกว่า เช่น งานด้านการเงิน การวางนโยบายการบริหารงานบุคคล และการควบคุม

4. การกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการจัดการองค์การที่มุ่งจะกระจายอำนาจและความเป็นอิสระในการตัดสินใจไปยังผู้บริหารระดับสองรองลงมาหรือหน่วยงานสาขา ทั้งนี้จะมีการกำหนดวิธีการและขอบเขตของการกระจายอำนาจ จะเพียงใดขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความเหมาะสม แต่ผู้บริหารจะต้องตระหนักว่า แม้ว่ากระจาย

อำนาจจะช่วยก่อให้เกิดผลดีต่างๆ แก่องค์การมากมาย แต่ในการบริหารงานขององค์การ ผู้บริหารไม่สามารถกระจายอำนาจให้แก่ผู้อื่นอย่างเต็มที่ ได้ อย่างน้อยจะต้องมีการควบคุมทางการเงิน เพื่อลดความคล่องตัวของผู้ที่ได้รับมอบหมาย

5. ช่วงการควบคุม (Span of control) เป็นความพยายามในการกำหนดจำนวนของผู้ใต้บังคับบัญชาต่อผู้บังคับบัญชาหนึ่งคน และพยายามกำหนดขอบเขตการรับผิดชอบของผู้บริหาร ในการจัดการองค์การที่ผู้บริหารควรมีการพิจารณาถึงขนาดของช่วงการควบคุม ถ้าในองค์การใดมีการจัดช่วงการควบคุมที่ยาวหรือมากเกินไป อาจจะทำให้การควบคุมบัญชาไม่เกิดผลดีเท่าที่ควร และงานที่ได้ขาดประสิทธิภาพ เพราะการดูแลของผู้บริหารไม่ทั่วถึง

6. หน่วยงานที่สำคัญในองค์การ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท

6.1 หน่วยงานหลัก (Line) เป็นงานที่จะต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของธุรกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานหลักสามารถจัดให้อยู่ในลักษณะของสายการบังคับบัญชาปกติได้

6.2 หน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ที่ช่วยเหลือคอยให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการ หรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานหลักให้มีการปฏิบัติงานดียิ่งขึ้น ลักษณะงานของหน่วยงานที่ปรึกษาจะช่วยให้อัตุประสงค์ขององค์การสำเร็จได้โดยทางอ้อม

6.3 หน่วยงานอนุกร (Auxiliary) เป็นหน่วยงานที่คอยให้บริการแก่หน่วยงานหลักและหน่วยงานที่ปรึกษาส่วนมากเป็นงานด้านธุรการ และการอำนวยความสะดวก แต่ไม่มีหน้าที่บริการลูกค้าขององค์การแต่อย่างใด

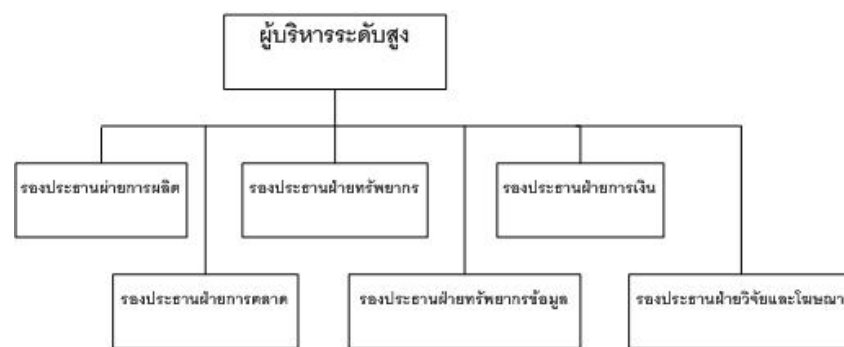
7. สายการบังคับบัญชา (Line of Authority) หมายถึง ความสัมพันธ์ตามระดับชั้นระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา สมาชิกในองค์การทุกคนจะต้องอยู่ในสายการบังคับบัญชาตามที่ได้กำหนดไว้ และการที่บุคคลใดอยู่ในสายบังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาคนใดคนหนึ่งก็แสดงให้เห็นว่า บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบที่จะรายงานผลการปฏิบัติงานไปยังผู้บังคับบัญชาไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง และนอกจากนั้นยังบอกให้ทราบถึงสายการติดต่อสื่อสารอำนาจหน้าที่

## รูปแบบองค์กร

ชวลิต ประภวานนท์ (2541) ได้กล่าวถึงรูปแบบองค์กรว่า ผู้บริหารระดับสูงสามารถที่จะเลือกการออกแบบองค์กรได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ขององค์กร สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ขนาดองค์กร และวงจรชีวิต รูปแบบพื้นฐาน แยกได้เป็น 4 แบบได้แก่ แบ่งตามหน้าที่ , แบ่งตามแผนก , แบ่งตามประเภทธุรกิจที่แตกต่าง และแบ่งตามแมทริกซ์

1. การออกแบบองค์กรตามหน้าที่ (Functional organization) เป็นโครงสร้างการจัดองค์กรซึ่งมีการจัดแผนกโดยถือเกณฑ์หน้าที่หรือความชำนาญเฉพาะอย่าง โดยจะมีแผนกแยกต่างหากเป็นการบัญชี และการเงิน การบุคคลากร การผลิต การตลาด ฯลฯ ขึ้นอยู่กับหน้าที่ของพนักงาน หรือความชำนาญ พิจารณารูปดังนี้

### แผนภูมิที่ 2-1 แสดงการจัดองค์กรตามหน้าที่ (Functional organization)

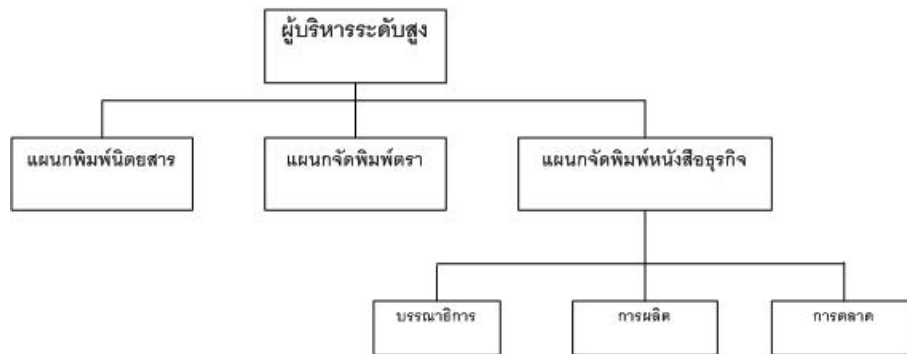


ที่มา : ชวลิต ประภวานนท์ (2541)

ข้อดี คือ สามารถที่จะพัฒนาความรู้ ความสามารถได้เฉพาะในแต่ละหน้าที่ จะเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร เพราะว่า ทรัพยากรได้มีการจัดสรรตามหน้าที่ ไม่ก่อให้เกิดความซับซ้อน ข้อจำกัด เช่น การร่วมกันหรือการประสานงานระหว่างแผนกทำได้ลำบาก เนื่องจากการติดต่อสื่อสาร และแต่ละแผนกก็เน้นความสำคัญของเป้าหมายของตนมากเกินไป โดยไม่คำนึงถึงเป้าหมายรวมขององค์กร เหมาะสำหรับองค์กรขนาดเล็ก และยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการพัฒนาผู้บริหารให้มีความรู้ ความชำนาญไปด้วย

2. การออกแบบองค์กรตามแผนก (Divisional organization) จะมีการแยกองค์กรออกเป็นแผนกๆ โดยอาศัยความสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์ ลูกค้า ภูมิศาสตร์ และวิธีอื่นๆ ดังรูป

## แผนภูมิที่ 2-2 แสดงการออกแบบองค์การตามแผนก (Divisional organization)



ที่มา :ชวลิต ประภวานนท์ (2541)

การออกแบบวิธีนี้จะสามารถใช้ได้กับองค์การที่มีขนาดเล็กหรือใหญ่ก็ได้ โดยแต่ละแผนกก็จะประกอบไปด้วยหน้าที่ต่างๆ เพราะฉะนั้นการตัดสินใจจึงอยู่ในรูปของการกระจายอำนาจ อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารระดับสูงในองค์การก็จะต้องมีการประสานงาน และตัดสินใจ ซึ่งผลกระทบกับทุกแผนก

ข้อดี คือ ก่อให้เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ของแต่ละแผนก โดยเฉพาะมีความสำคัญมากต่อองค์การขนาดใหญ่ ซึ่งจะมีการตัดสินใจเกิดขึ้นวันต่อวัน ทำให้การตัดสินใจรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะว่าแต่ละแผนกก็ได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่จากองค์การในลักษณะการกระจายอำนาจ ข้อจำกัด ก็คือ ค่าใช้จ่าย และมีการใช้ทรัพยากรที่ซ้ำซ้อนกันในแต่ละแผนก

3. การออกแบบองค์การแบบแยกธุรกิจ (Conglomerate organization) เกิดขึ้นในแผนกนั้นมีขนาดใหญ่และลักษณะงานไม่มีความสัมพันธ์กับธุรกิจเดิม ดังรูป

## แผนภูมิที่ 2-3 แสดงการออกแบบองค์การแบบแยกธุรกิจ (Conglomerate organization)

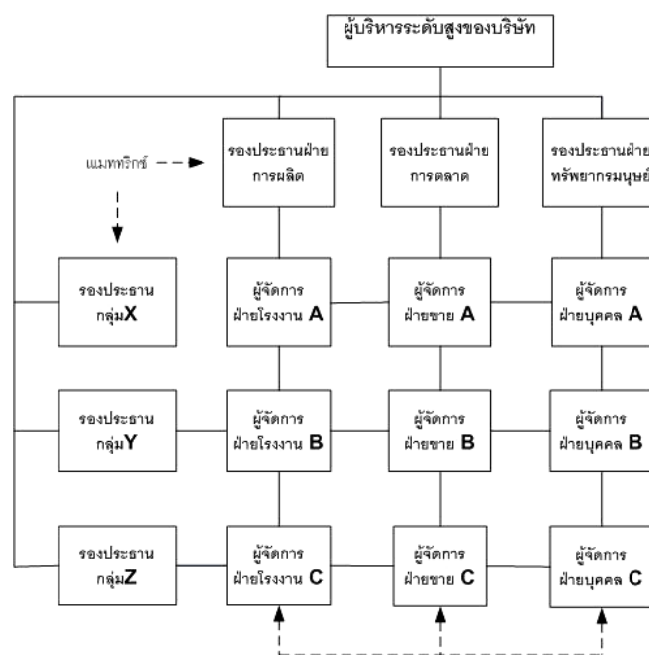


ที่มา : ชวลิต ประภวานนท์ (2541)

ในทางตรงกันข้ามกับการออกแบบองค์กรตามแผนก เนื่องจากแต่ละแผนกมีความสัมพันธ์กันทางเทคโนโลยี ลูกค้า ผลิตภัณฑ์และองค์ประกอบอื่นๆ แต่การจัดองค์กรแบบธุรกิจมีส่วนคล้ายกันน้อยมาก หรือไม่เกี่ยวข้องกัน อย่างไรก็ตามผู้บริหารระดับสูงก็ยังคงต้องวางแผนกลยุทธ์โดยรวมขององค์กร เพื่อจัดสรรทรัพยากรระหว่างแผนก และแจกแจงผลปฏิบัติตามแผนก

4. การออกแบบองค์กรแบบเมทริกซ์ (Matrix organization) เป็นการจัดการในลักษณะแผนก แต่ขึ้นกับหน้าที่องค์กร โดยจะมีสายการบังคับบัญชา 2 สายที่เกิดขึ้นพร้อมกันคือ จากสายงานการบังคับบัญชาที่เป็นงานประจำ กับสายการบังคับบัญชาที่เป็นงานโครงการ แม้ว่าสายการบัญชาจะเกิดขึ้น 2 ทาง แต่ก็ไม่ได้เกิดทุกแห่งในองค์กร

แผนภูมิที่ 2-4 แสดงการออกแบบองค์กรแบบเมทริกซ์ (Matrix organization)



ที่มา : ชวลิต ประภวานนท์ (2541)

การจัดองค์การแบบเมทริกซ์ ผลของการทำงานไขว้กับสายการบังคับบัญชาในองค์การแบบเมทริกซ์ ทำให้สมาชิกในองค์การมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศทั้งในแนวดิ่งและแนวนอน ผลลัพธ์จากการทำงานออกมาดีมากทำให้งานบรรลุเป้าหมาย

ข้อดี คือ องค์การสามารถนำพนักงานที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้านมาช่วยทำงาน ทำให้ผลงานออกมามีประสิทธิภาพ และยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการจ้างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ โดยไม่จำเป็นต้องรับพนักงานเพิ่ม และเป็นการทำให้พนักงานทำงานเต็มที่แต่ข้อจำกัด บางครั้งทำให้เกิดความสับสนว่าตนเองมีสายการบังคับบัญชา 2 สาย ทำให้การกำหนดความสำคัญงานไม่ถูกว่าจะทำงานประจำก่อนหรือทำงานโครงการก่อน

การออกแบบองค์กร มีการพัฒนาและนำไปปฏิบัติกับโครงสร้างองค์กรต่างๆ ตามความเหมาะสมการตัดสินใจเกี่ยวกับการออกแบบขององค์กรจะต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ มาพิจารณาร่วมกัน ผู้จัดการสามารถที่จะออกแบบขององค์กรให้ประสบความสำเร็จ เพราะฉะนั้นการเลือกการออกแบบขององค์กรจึงขึ้นกับความเหมาะสมกับสถานการณ์

## แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

### ความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนา สนวนศรี, 2546)

พจนา สนวนศรี (2546) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนจำเป็นจะต้องมีองค์กรที่เข้ามารับผิดชอบในการทำงาน เนื่องจากลักษณะงานต้องติดต่อสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นบุคคลภายนอก หรือหน่วยงานภายนอกที่ต้องประสานความร่วมมือด้วย หากชุมชนไม่จัดตั้งองค์กรที่ชัดเจนหรือบอกได้อย่างชัดเจนว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ภายใต้โครงสร้างขององค์กรใดในชุมชนก็จะทำให้เกิดความสับสนได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่นำชื่อของชุมชนมาเป็นภาพลักษณ์หนึ่งขององค์กร นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรส่วนรวมของชุมชน ยิ่งจำเป็นจะต้องสร้างรูปแบบการบริหารงานองค์กรให้ชัดเจน เพื่อบริหารงานและรับผิดชอบต่อสิ่งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ให้ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและตรวจสอบการทำงานได้

การจัดตั้งองค์กรเพื่อเข้ามาดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรจะต้องแสดงตนต่อชุมชนได้อย่างน้อย 7 ประเด็น ด้วยกัน ได้แก่

1. ชื่อขององค์กร ที่ตั้งสำนักงาน และที่อยู่
2. วัตถุประสงค์ขององค์กร
3. คุณสมบัติหรือที่มาของสมาชิก
4. คณะกรรมการ
5. ที่ปรึกษา
6. โครงสร้างการทำงาน บทบาทหน้าที่ ภาวะการทำงาน
7. งบประมาณ

การที่จะชี้วัดองค์กรที่เข้ามาทำหน้าที่จัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นตัวแทนผลประโยชน์ที่แท้จริงของชุมชนหรือไม่ องค์กรต้องให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม หัวใจของการทำงานชุมชน คือ การที่ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อกระบวนการทำงานได้ให้ชาวบ้านได้ร่วมคิด ร่วมทำ ตั้งแต่เริ่มต้น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดทิศทาง และการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในชุมชน ในชุมชนบางแห่งเริ่มดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในระยะแรกอาจมีผู้เข้าร่วมน้อย อาจเกิดจากความไม่เข้าใจหรือไม่พร้อมในระยะแรก อย่างไรก็ตามกลุ่มต้องเปิดโอกาสให้ชาวบ้านสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ภายหลัง และไม่สร้างกฎ กติกาที่จำกัดการเข้ามามีส่วนร่วม บางครั้งเป็นไปได้ยากที่จะทำให้ชาวบ้านทุกคนในชุมชนมามีส่วนร่วมทางตรง แต่งานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรให้สมาชิกในชุมชนได้รับประโยชน์ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมในการจัดการท่องเที่ยว

2. การกระจายบทบาทการทำงาน การที่การท่องเที่ยวมีกิจกรรมหลากหลาย การแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานให้กระจายไปยังสมาชิก จะทำให้การบริหารงานคล่องตัว นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิง ผู้อาวุโส เยาวชนได้แสดงบทบาทและศักยภาพของตนในการทำงาน

3. การกระจายผลประโยชน์ การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้และผลตอบแทนให้กับชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดการผลประโยชน์ให้กระจายตัวสู่คนในชุมชนและสมาชิกผู้ดำเนินการท่องเที่ยว การจัดการผลประโยชน์นั้นควรจะแยกออกเป็น

3.1 ผลประโยชน์ทางตรงที่สมาชิกของกลุ่ม/ องค์กรท่องเที่ยวโดยชุมชนได้รับจากการให้บริการการท่องเที่ยว

3.2 ผลประโยชน์ทางอ้อมที่แม้ว่าสมาชิกทุกคนในชุมชนจะไม่ได้รับโดยตรงจากการท่องเที่ยวเพราะไม่ได้เป็นสมาชิก แต่ก็ควรได้รับการจัดสรรผลประโยชน์ในส่วนงานสาธารณะประโยชน์ของชุมชน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องจัดสรรเงินจากผลการดำเนินงานออกมาในรูปกองทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน

นอกจากนี้ยังมีผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการท่องเที่ยวหลายประการ เช่น การขายของที่ระลึก หรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทำให้มีเงินหมุนเวียนในหมู่บ้าน ร้านค้าขายของได้มากขึ้น มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวชุมชนเป็นที่รู้จัก และได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ มากขึ้น

4. มีระบบการทำงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ระบบการเงินที่เข้าใจง่าย ตรวจสอบได้ และการกระจายบทบาทการทำงาน มีความจำเป็นที่ต้องให้ความสำคัญตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินการบริหารงานขององค์กร เนื่องจากการท่องเที่ยวมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องกับหลายด้าน การวางระบบที่ดีช่วยทำให้สมาชิกในกลุ่มไม่หวาดระแวงกันเรื่องผลประโยชน์ในภายหลัง สิ่งที่องค์กรต้องทำเพื่อให้การทำงานโปร่งใสตรวจสอบได้ มีดังนี้

5. มีมาตรการในการควบคุมป้องกันผลกระทบทางด้านสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม กลุ่มสามารถออกกฎระเบียบในการท่องเที่ยว หรือแนวทางการปฏิบัติตัวเมื่ออยู่ในชุมชนให้นักท่องเที่ยวถือเป็นแนวปฏิบัติ นอกจากนี้ยังควรจะต้องมีกลไกการติดตามผลกระทบด้านต่างๆ โดยการตั้งคณะกรรมการขึ้นมารับผิดชอบ หรือจัดทำให้เป็นวิถีปฏิบัติเมื่อมีการท่องเที่ยว ควรต้องมีการรายงานการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมต่างๆ ที่ไม่เหมาะสมเพื่อให้มีการเฝ้าระวังและแก้ไขผลกระทบได้อย่างทันที่

อนุชา เล็กสกุลดิลก (2537) ได้มีการเปรียบเทียบในเรื่องแนวคิดการท่องเที่ยวในชุมชน (Tourism in the Community: TIC) และ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Ecotourism: CBET) ว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยมุ่งเน้นไปที่ชุมชนชนบท มีหลายชุมชนในชนบทที่ประยุกต์ใช้แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้ากับกระบวนการพัฒนาชุมชน เรียกว่าเป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (CBET) แตกต่างกับ การท่องเที่ยวในชุมชน (TIC) ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นในชุมชน (ชนบท) การที่การท่องเที่ยวในชุมชน (TIC) ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มรายได้ ให้กับคนในชุมชนและรักษาวัฒนธรรมของชุมชนนั้นไว้ อีกทั้งอาจทำให้ชุมชนได้ริเริ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ อีกด้วย แต่



ในทางตรงกันข้ามการท่องเที่ยวก็อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบในด้านลบได้เช่นเดียวกัน เช่น ทำให้คุณค่าของสังคม วัฒนธรรม ในท้องถิ่นลดน้อยลง และทัศนคติของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้นจากผลกระทบของการท่องเที่ยวดังกล่าวจึงมีองค์กรต่างๆ ที่พยายามหารูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวในชุมชน (TIC) ที่จะทำให้คนในท้องถิ่นได้ควบคุมการท่องเที่ยวและผลกระทบจากการท่องเที่ยว และได้รับรายได้ให้สูงที่สุดจากนักท่องเที่ยวที่มาเยือน จึงทำให้เกิดแนวคิด “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวที่จะถูกควบคุมและจัดการโดยชุมชน ซึ่งหากนำแนวความคิดนี้มารวมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ET) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการป้องกัน รักษาธรรมชาติ และระบบชีววิทยา ก็จะทำให้เกิดเป็น “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน(CEBT) ”

### องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พจนา สอนศรี (2546) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบ โดยมี 4 องค์ประกอบที่สำคัญได้แก่

#### 1. ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

- 1.1 ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์
- 1.2 มีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- 1.3 ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

#### 2. องค์กรชุมชน

- 2.1 ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน
- 2.2 มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย
- 2.3 ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

#### 3. การจัดการ

- 3.1 มีกฎ- กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
- 3.2 มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยง

การท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

- 3.3 มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

#### 4. การเรียนรู้

4.1 ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

4.2 มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

4.3 สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

อนุชา เล็กสกุลดิลก (2537) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเช่นเดียวกันซึ่งมี 3 องค์ประกอบในการท่องเที่ยว ได้แก่

1.คน หมายถึง ประชากรท้องถิ่นของชุมชนชนบทซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ มีวัฒนธรรม และประเพณีเป็นของตนเอง

2.ธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เป็นปกติ เรียบง่าย สำหรับผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการยังชีพ

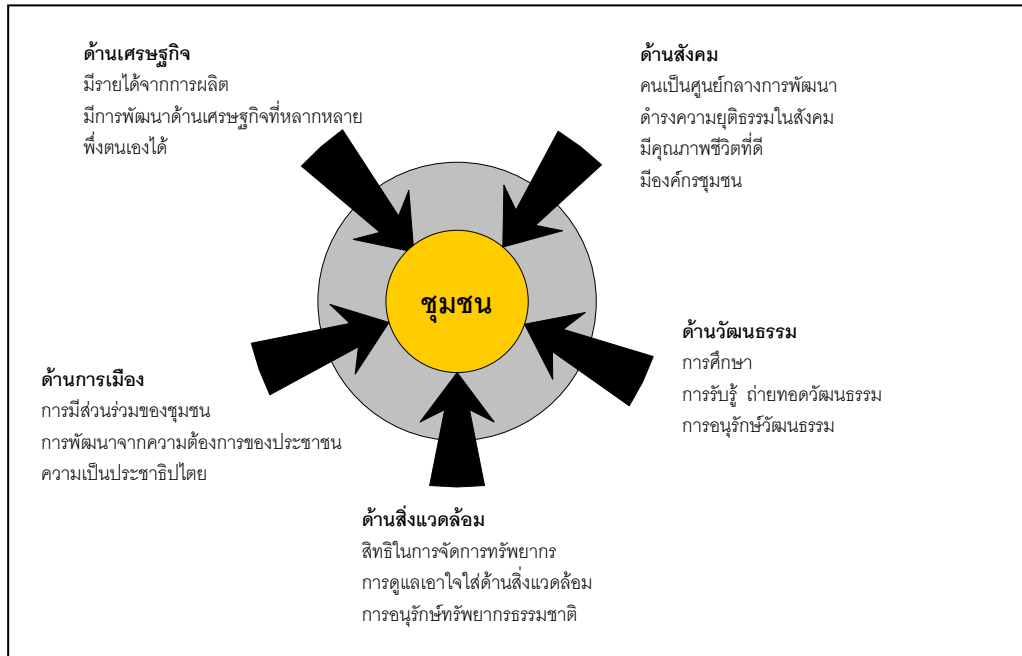
3.วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคน จารีตประเพณี ความสัมพันธ์ทางสังคม ภายในชุมชนเองหรือ ระหว่างชุมชนกับสิ่งแวดล้อม

กล่าวสรุปว่า ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชนบท มักอยู่ใกล้กับป่า หรือชายฝั่ง วิถีชีวิตการดำเนินชีวิตขึ้นอยู่กับเกษตร การทำไร่ ทำนา ทำฟาร์ม การเก็บของป่า การประมง มีความเชื่อเรื่องด้านศาสนา วิญญาณ และมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยทั่วไปแล้วประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่นจะถูกแสดงให้นักท่องเที่ยวได้เห็น เมื่อมาเยือนหมู่บ้าน ซึ่งการแสดงออกดังกล่าวถือเป็นต้นกำเนิดของการเปลี่ยนแปลงในชนบท จากที่เคยเน้นด้านการผลิตเพื่อหารายได้ในที่ยังชีพ มาเป็นการหารายได้จากการบริการ แต่ในขณะเดียวกันนั้นผู้คนในท้องถิ่นก็ต้องรู้จักแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว และต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงบางอย่างของวัฒนธรรมในท้องถิ่น

#### การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชน

เจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนที่กำลังเผชิญอยู่เพื่อที่จะเชื่อมโยงเรื่องการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชน และมองการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการเมือง

## ภาพที่ 2-5 แสดงองค์ประกอบหลัก 5 ด้านของการพัฒนาชุมชน



ที่มา : อนุชา เล็กสกุลดิถิก (2537)

### แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

แนวทางจัดการการท่องเที่ยวทุกท้องถิ่นนั้น มีเป้าหมายคือ หาวิธีการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว ทำอย่างไรให้นักท่องเที่ยวแวะเที่ยววันวันและใช้จ่ายเงินเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอตลอดปี ยิ่งยืนตลอดกาลนับร้อย ๆ ปีได้นั้น ชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีวิธีจัดการดังนี้ จำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2546) ซึ่งเป็นนักวิชาการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้อธิบายถึงหลักการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืน ว่ามีองค์ประกอบ 4 หลักการด้วยกัน

1. การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงขอบเขตความสามารถในการรองรับของพื้นที่ทั้ง ธรรมชาติ ชุมชนขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวในแต่ละแห่งต่อคนต่อวัน

2. ควรตระหนักถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบ(ก่อปัญหาด้านลบ)ต่อชุมชนขนบธรรมเนียม ประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน(เอกลักษณ์และอัตลักษณ์)

3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้เป็นพันธมิตรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องประสานการจัดการร่วมกัน เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน วัฒนธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนต่อการท่องเที่ยว

4. การทำธุรกิจท่องเที่ยวนั้นต้องคำนึงถึง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการประสานงาน ประสานโครงการ และกำหนดแผนงาน นโยบาย ทางเศรษฐกิจ(เพิ่มรายได้) เพื่อให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

### ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

เบเกอร์ (Baker,2007) กล่าวถึงศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชน 17 ประการ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้อยู่อาศัยต้องมีการวางแผนและการจัดการที่สมดุลทั้งด้านบวกและด้านลบจากการท่องเที่ยว

2. การพิจารณาถึงแหล่งท่องเที่ยว การตลาด สิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว การบริการนักท่องเที่ยว การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ การจัดสรรเงินทุนและการสนับสนุนธุรกิจตลอดจนปัญหาองค์กร

3. ความร่วมมือและการทำงานร่วมกันและการสร้างความสัมพันธ์กับภาคธุรกิจ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวและการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้ดีขึ้น

4. ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ได้แก่ เอกลักษณะ เรื่องราว รูปแบบประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชุมชนที่สะท้อนถึงคุณค่า งามงาม เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวพึงปรารถนา

5. ประสบการณ์ที่ดี ทั้งความสนุกสนาน ความประทับใจ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ได้ไปเยี่ยม ประสบการณ์ที่ไม่ธรรมดา เดิมเดิมที่สิ่งมีชีวิตหายใจในชีวิต

6. สามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ง่ายขึ้น ดังนั้นชุมชนจะต้องมีระบบขนส่งที่สะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว

7. การสร้างสรรค์เครื่องหมายการค้าสามารถส่งเสริมการค้าได้อย่างดีและยังส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

8. ความเป็นผู้นำในการจัดการที่ดีเป็นระบบและสม่ำเสมอมีความจำเป็นต่อการท่องเที่ยวชุมชน ชุมชนจึงควรต้องมีองค์กรเพื่อทำหน้าที่โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนด้วยวิสัยทัศน์ของความเป็นผู้นำ เพื่อเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จทางการตลาดที่คุ้มค่าและมีประสิทธิผล

9. ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและส่งเสริมสภาพเศรษฐกิจที่ดีแก่แหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ และความสำคัญที่เป็นหัวใจหลัก คือ ความสะอาด การต้อนรับที่น่าประทับใจ และการดูแลรักษาที่ดีต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน

10. ความยั่งยืนของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การรักษาทรัพยากรท้องถิ่น การสร้างความพึงพอใจและประสบการณ์ที่ดีมีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบที่เคารพต่อผลประโยชน์ของชุมชน ความสมดุลของสภาพความเป็นจริงและความยั่งยืนกับเศรษฐกิจ รวมถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่ความพอเพียงของชุมชน

11. การให้ข้อมูลที่ทันเวลาและมีสาระครบถ้วนทั้งข้อมูลก่อนและระหว่างการเดินทางจากแผ่นพับ เว็บไซต์ แผนที่และศูนย์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชม

12. คุณภาพที่นักท่องเที่ยวคาดหวัง ได้แก่ การบริการ การกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวใช้จ่าย การชักจูงให้นักท่องเที่ยวกลับมาเยือน การแนะนำแหล่งท่องเที่ยวด้วยการพูดต่อกันแบบปากต่อปากซึ่งมีผลต่อความรุ่งเรืองของแหล่งท่องเที่ยว

13. การเฉลิมฉลองความแตกต่างและเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวมาเป็นจุดขายที่แสดงเครื่องหมายการค้า การสร้างประสบการณ์พิเศษไม่เหมือนใครให้แก่นักท่องเที่ยว

14. สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ สัญญาณจราจร บ้ายบอททางห้องน้ำ ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว สวนที่ร่มรื่นและสถานที่จอดรถ การผสมผสานสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจและอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วยพร้อมกัน

15. การจับจ่ายสินค้าที่เป็นรายได้หมุนเวียน เป็นการดึงเงินทุนจากภายนอกสู่ชุมชนเพื่อนำมาลงทุนในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นๆ

16. เงินทุนสนับสนุนในการพัฒนาชุมชนอย่างสม่ำเสมอเพื่อการท่องเที่ยว มีอัตราการเจริญเติบโตของนักท่องเที่ยวที่ไม่หยุดนิ่ง

17. ทักษะและความชำนาญของแรงงานที่มีประสิทธิภาพเป็นกันเอง เป็นนักทำงานมืออาชีพ ต้องอาศัยเทคนิคเชิงกลยุทธ์และการจัดการที่ดีในทุกส่วน ดังนั้นหน่วยการศึกษาต้องผลิตแรงงานที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว

## แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

### คำจำกัดความและความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันตัดสินใจ ในสิ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตของบุคคล และชุมชนที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ การมีส่วนร่วม ถือเป็นโครงสร้างของระบอบประชาธิปไตย และเป็นมาตรฐานที่ใช้วัด ระดับประชาธิปไตยในสังคมนั้นๆ และยังหมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานของการเป็นประชากร (สุมาลี เพิ่มแพงพันธุ์ และ ยุพา พูนขำ, 2545)

สุรินทร์ คล้ายจินดา (2539) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่คนเข้ามาทำกิจกรรม ในสภาพที่มีความต้องการความสนใจและเป้าหมายร่วมกัน ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเริ่มต้นด้วยการร่วมมือปรึกษาหารือ ลงมือปฏิบัติ และทำการประเมินผล แล้วเริ่มต้นใหม่เป็นเช่นนี้ไปเรื่อยๆ

อาคม อาจแสง (2546) กล่าวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ เช่น กิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ หลายรูปแบบ หลายวิธีการแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ ทำให้นิยามและความหมายของการมีส่วนร่วมต่างกันไปบ้าง โดยมีผู้ให้ความหมายที่หลากหลาย และมีความแตกต่างกันไปตามความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล และองค์การสหประชาชาติ กล่าวว่า การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองหนึ่งๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความมีส่วนร่วมของประชาชน คลอบคลุมประเด็นดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชน และสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2. การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้ามาเกี่ยวข้องโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตย เอื้อให้เกิดความพยายามพัฒนาการแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย และการวางแผน การดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจไม่ว่าระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ จะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ดิน

4. ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคม ของ

ประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

วันชัย วัฒนศัพท์ (2535) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวล มีความต้องการ และมีทัศนคติที่จะมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการตัดสินใจ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

ดาวดึง (Dowling, 1993) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ ในการลงมือปฏิบัติการ ในการรับส่วนร่วมแบ่งผลประโยชน์ และการประเมินโครงการพัฒนา

อาจกล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายเกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

### รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้เป็น 4 รูปแบบ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2535) คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) การปรึกษาหารือ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนิน การโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมหรือประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการเกิดข้อเสนอแนะ ทางเลือกในการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำ ความเข้าใจ และค้นหา

เหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบ รูปแบบที่พบเห็นกันบ่อยได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมลักษณะนี้จะต้องจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม การประชุมในระดับนี้อาจจะจัดในระดับที่กว้างขึ้นได้ เพื่อรวมหลายๆ ชุมชนในคราวเดียวกันในกรณีที่มีหลายชุมชนได้รับผลกระทบ

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถามและให้ความเห็นต่อโครงการ

3.3 การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้เสียจากโครงการ การประชุมและคณะกรรมการจัดการประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับมีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจนและแจ้งให้ทุกฝ่ายรับทราบทั่วกัน

4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งในทางปฏิบัติที่จะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ง่ายๆ อาจดำเนินการให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เลือกตัวแทนของตนเข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะหนึ่งที่มีอำนาจตัดสินใจ รวมทั้งได้รับเลือกในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนขององค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ซึ่งประชาชนมีบทบาท ชี้้นำการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษนั้นๆ ว่าจะมีการวางน้ำหนักของประชาชนไว้เพียงใด



## แนวความคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน

### ความหมายของชุมชน

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน และมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกันหรือการมีอาชีพร่วมกัน หรือการประกอบกิจกรรมซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน

ประเวศ วะสี (2543) ได้ให้ความหมายของ ความเป็นชุมชน ว่าหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเชื่ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

### ความหมายของความเข้มแข็งของชุมชน

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้ (2548) ได้กำหนดคำนิยามของความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ได้มีการกล่าวถึงอยู่ในเอกสาร งานวิจัย และงานศึกษาหลายฉบับด้วยกัน ซึ่งพอจะสรุปความหมายของความเข้มแข็งของชุมชนได้ 2 ประการด้วยกัน คือ

**ประการแรก** ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบทมีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น มีภาวะการนำ มีการเรียนรู้ การจัดการ การร่วมกันคิด และการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกันของคนในชุมชนแล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับรวมถึงเป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการเรียนรู้ และมีการปรับตัวตลอดเวลา

**ประการที่สอง** ชุมชนที่มีความเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่พึ่งตนเองได้ ไม่ต้องรอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก คนในชุมชนมีความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต มีความรักและห่วงแหนชุมชนมีวิสัยทัศน์สามารถคาดการณ์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตรวมทั้งมองเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาได้

### ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้(2548) ได้พิจารณาจากความหมายทั้งสองประการของชุมชนเข้มแข็งแล้ว กล่าวได้ว่าชุมชนที่เข้มแข็งควรจะต้องมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นการอยู่ร่วมกันของคนที่มีอุดมการณ์ มีค่านิยมร่วมกันอย่างเป็นปึกแผ่น สมาชิกมีความผูกพันกับชุมชน รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และมีระบบความเชื่อในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชน รวมทั้งมีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการ

พัฒนา ซึ่งอาจเป็นหมู่บ้านชุมชนอื่นๆ ทั้งถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่นๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

**2. มีกระบวนการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน** ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการชุมชนเพื่อการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการแก้ปัญหา และการพัฒนาของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการดังกล่าว โดยมีกลไกที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิก

**3. เป็นชุมชนที่มีการพัฒนาจิตสำนึกและกระบวนการเรียนรู้** เพื่อสร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ กล่าวคือ ชุมชนจะต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการในชีวิตประจำวัน และสามารถช่วยให้สมาชิกของชุมชนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อให้สามารถเผชิญปัญหา และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

**4. เป็นชุมชนที่มีระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง** คนมีวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม ไม่ถูกลัทธบริโภครอบร่ำ มีความเข้มแข็งในการพึ่งตนเองด้านการบริโภค

**5. เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ในระดับสูง** โดยมี ทุน แรงงาน ทรัพยากรเพื่อยังชีพพื้นฐานของตนเอง มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุกๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเอง รวมถึงเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน หากมีการพึ่งพาภายนอก ชุมชนก็จะต้องมีอำนาจในการจัดการ ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้ด้วยตนเอง และเป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

**6. เป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของชุมชน** สามารถควบคุมและจัดการปัญหาที่เกิดในชุมชนได้ สมาชิกมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชน พร้อมที่จะร่วมจัดการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน

**7. ชุมชนมีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม** ยึดมั่นในคุณธรรมความดี ถ้ายทอดปลูกฝังสิ่งต่างๆ ดังกล่าวจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน คนในชุมชนรักสงบ ไม่ก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่น ไม่มีอาชญากรรมหรือการใช้ความรุนแรง และเป็นชุมชนที่รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเห็นคุณค่าในธรรมชาติและทรัพยากรที่ธรรมชาติสร้างให้

### ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสนับสนุนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนที่มีความเข้มแข็ง จะมีลักษณะที่หลากหลายตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น บางชุมชนอาจเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในด้านสังคม บางชุมชนเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจหรือวัฒนธรรม โดยปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนในการพลิกฟื้นความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย

1. **ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม** ที่เป็นแนวราบหรือแนวนอนที่มีความแน่นแฟ้นต้องการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ให้ความสำคัญกับคนมากกว่าผลประโยชน์ ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคีปรองดอง ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สร้างระบบสวัสดิการของชุมชนขึ้นได้ มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน/กลุ่ม/องค์กร หรือของชุมชนว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ โดยมีการลงมือดำเนินการในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง เมื่อได้ทำแล้วจะเกิดความภูมิใจ และความมั่นใจในพลังและความสามารถของตนเอง และกลุ่ม/ชุมชนของตน นอกจากนี้ ระบบความสัมพันธ์แนวราบนี้ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือของคนในชุมชนได้อย่างกว้างขวางตลอดจนเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และแสดงศักยภาพอย่างมีอิสระ

2. **กระบวนการชุมชน** ซึ่งให้ความสำคัญกับการรวมตัวกันของบุคคลหลากหลายทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีเป้าหมายร่วมกันในประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของสมาชิกมีกิจกรรมสาธารณะอย่างต่อเนื่อง มีเวทีที่จะพูดคุยเพื่อเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ แก้ปัญหาร่วมกัน มีกลไกการปฏิสัมพันธ์ การเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายและการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกของชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร การเรียนรู้ ทัศนคติ และร่วมปรึกษาหารือในกลุ่มซึ่งจะทำให้เกิดการร่วมมือกันในชุมชน

3. **คุณภาพและศักยภาพของผู้นำ** ผู้นำต้องมีศักยภาพ มีทักษะความสามารถในการจัดการ มีภูมิปัญญาและค่านิยมที่ชุมชนยึดถือ มีอิสระในการตัดสินใจ ตลอดจนมีวิสัยทัศน์ทำงานด้วยความเสียสละ อดทน ไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตัว เป็นที่พึ่งพาของชาวบ้านและชุมชนได้ ซึ่งการมีโครงสร้างทางสังคมเป็นแนวราบจะช่วยให้เกิดกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายไปตามกิจกรรม

4. **จิตสำนึกความเป็นชุมชนและการมีส่วนร่วม** ชาวบ้านและผู้นำมีความรู้สึกสาธารณะร่วมกัน มีความสมานฉันท์เชิงอาทร รวมถึงมีจิตสำนึกและมีความตระหนักรู้ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือหมู่บ้าน มองเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหา มีความปรารถนาที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาเหล่านั้นร่วมกัน มีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน สนใจเข้าร่วมประชุม ร่วมระดมความ

คิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลให้โครงการ/กิจกรรมสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนได้

**5. ความสามารถด้านการจัดการ** ชาวบ้าน/ชุมชนมีระบบการจัดการต่างๆ ดี มีความรอบด้านทั้งด้านการเงิน บุคลากร องค์กร ฯลฯ สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างเต็มที่ มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสในการบริหารจัดการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเงิน นอกจากนี้ยังมีการทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย ต่างๆ อย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้และมีมาตรฐานเชื่อถือได้ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงข้อผิดพลาดต่างๆ ของกลุ่มหรือองค์กรอยู่เสมอ มีการจัดสรรผลประโยชน์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นธรรมและมีความเท่าเทียม และไม่ถูกแทรกแซงจากกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มอิทธิพลและนักการเมือง

**6. ระบบความรู้และกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต** การศึกษาเป็นกลไกที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้และพัฒนาระบบค่านิยมของคนในชุมชน แต่การศึกษาต้องมีความหมายกว้างถึงการเรียนรู้ของบุคคลที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดช่วงวัยของชีวิต ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนสามารถเกิดขึ้นได้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่รอบตัวทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และนอกชุมชน อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

**7. ระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและมุ่งตอบสนองความต้องการเพื่อการยังชีพของชุมชนเป็นหลัก**

**8. วัฒนธรรม ค่านิยม และความเชื่อในศาสนา** สามารถสร้างทัศนคติให้คนมีความเคารพธรรมชาติ มีความพึงพอใจกับการพึ่งตนเอง และก่อให้เกิดวัฒนธรรมแบบร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน

**9. การบริหารงานปกครองของรัฐ** ต้องมีการกระจายอำนาจลงสู่พื้นที่ ถ้ามีลักษณะรวมศูนย์อำนาจจะมีผลกระทบต่อชุมชนสูงและทำให้ชุมชนอ่อนแอ เพราะระบบราชการที่มีลักษณะการใช้อำนาจสั่งการในการพัฒนา จะเป็นกลไกในการทำลายศักยภาพในการคิดและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

## แนวความคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์

### ความหมายของโฮมสเตย์

โฮมสเตย์ ได้ให้ความหมายว่า “ที่พักสัมผัสวิถีวัฒนธรรมชนบท” ซึ่งหมายถึง บ้านพักประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้าน และมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยว โดยได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554 )

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2546) มีความมุ่งหวังที่จะให้ “โฮมสเตย์มาตรฐานไทย” คงความเป็นเอกลักษณ์ และสามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมอื่นที่ก่อให้เกิดรายได้ของชุมชน เช่น สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เป็นต้น อีกทั้งเพื่อให้โฮมสเตย์เป็นกิจกรรมที่เสริมรายได้เพิ่มเติมจากอาชีพหลักของชุมชน โดยก่อให้เกิดประโยชน์และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างแท้จริง จึงให้คำจำกัดความของโฮมสเตย์มาตรฐานไทย ที่จะเข้ารับการประเมินเพื่อคัดสรรโฮมสเตย์มาตรฐานไทย ดังนี้

โฮมสเตย์มาตรฐานไทย หรือที่พักสัมผัสวิถีวัฒนธรรมชนบทมาตรฐานไทย หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวจะพักร่วมกับเจ้าของบ้านหลังเดียวกัน และศึกษาธรรมชาติวิถีชีวิตไทยหรือวัฒนธรรมไทย โดยมีการจัดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร นอกจากนี้ บ้านดังกล่าวต้องมีความพร้อมในการเป็นโฮมสเตย์ กล่าวคือ

1. เจ้าของบ้านและสมาชิกในครอบครัวต้องถือว่าการทำโฮมสเตย์เป็นเพียงรายได้เสริมนอกเหนือรายได้จากอาชีพหลักของครอบครัวเท่านั้น
2. มีพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านเหลือและไม่ได้ใช้ประโยชน์ สามารถนำมาดัดแปลงให้นักท่องเที่ยวเข้าพักได้
3. นักท่องเที่ยวต้องเข้าพักค้างแรมในบ้านเดียวกับที่เจ้าของบ้านอาศัยอยู่ โดยมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตระหว่างกัน
4. สมาชิกในครอบครัวต้องมีความยินดีและเต็มใจที่จะรับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาพักค้างแรมในบ้าน พร้อมทั้งถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว
5. เจ้าของบ้านและสมาชิกในครอบครัวให้ความร่วมมือกับชุมชนในการจัดการโฮมสเตย์เป็นอย่างดี
6. บ้านนั้นเป็นสมาชิกของกลุ่ม ชมรม หรือสหกรณ์ ที่ร่วมกันจัดการโฮมสเตย์ของชุมชนนั้น

## ประวัติและที่มาของโฮมสเตย์

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2546) ได้อธิบายไว้ว่า จุดเริ่มต้นและความเป็นมาของโฮมสเตย์ ในทวีปยุโรปในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ผู้คนเริ่มแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวและที่พักที่ห่างไกลชุมชนเมืองและร่อยรอยความกดดันของสงครามไปสู่พื้นที่ชนบทที่เต็มไปด้วยความสงบร่มรื่น ธรรมชาติที่สวยงาม ก่อให้เกิดที่พักแรมนักท่องเที่ยวประเภทใหม่ ๆ ขึ้น ได้แก่ Bed & Breakfast บ้านพักแบบฟาร์ม (Farm house) เกสต์เฮาส์ (Guest house) และโฮมสเตย์ที่มีลักษณะคล้ายๆกัน แต่เรียกชื่อแตกต่างกันไปตามพื้นที่ประเทศและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามถึงแม้จะเรียกชื่อแตกต่างกันไป แต่ทั้งหมดดำเนินการภายใต้แนวคิดเดียวกันคือ ถือว่าผู้ที่เข้ามาพักเป็นแขกของบ้านมิใช่นักท่องเที่ยว (Be a guest, not just a tourist) และภายใต้การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism)

จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่เน้นบทบาทการพัฒนาชุมชน และการที่รัฐบาลออกกฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นแรงผลักดันให้องค์กร ท้องถิ่น และ หน่วยงานต่างๆ ให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ ให้กับชุมชนโดยใช้ การท่องเที่ยวเป็นจุดขาย จึงทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว หลายรูปแบบในชุมชน ซึ่งการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ก็เป็นรูปแบบ การท่องเที่ยวที่ได้รับ ความสนใจมาก ทั้งจากองค์กรท้องถิ่น องค์กรเอกชน และหน่วยงานภาครัฐจากการติดตามความเป็นมา พบว่าโฮมสเตย์ภายในประเทศไทย เกิดขึ้นมานาน แต่รูปแบบและกิจกรรมอาจแตกต่างหลายหลาก หากวิเคราะห์จากอดีตที่ผ่านมา สามารถสรุปได้ตามยุคสมัยดังนี้

ยุคเริ่มต้น (ปี 2503-2525) กระจายอยู่ในกลุ่มนิสิต นักศึกษา กลุ่มออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท ต้องเรียนรู้วิถีชีวิต รับทราบปัญหาในชนบท เพื่อนำมาพัฒนาสังคมตามอุดมคติ และกระจายอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่นิยมทัวร์ป่า โดยเฉพาะในแถบภาคเหนือ ของประเทศไทย นักท่องเที่ยว จะพักตามบ้านชาวเขา โดยจุดพักนั้นจะขึ้นอยู่กับเส้นทางการเดินทาง

ยุคกลาง (ปี 2526-2536) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่นิยมทัวร์ป่า เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น การพักค้างในรูปแบบโฮมสเตย์ได้รับการพัฒนารูปแบบและกิจกรรม โดยกระจายไปยังหมู่บ้านชาวเขา ที่กว้างขวางมากขึ้น ในระยะนี้ มีการท่องเที่ยวในรูปแบบทัวร์ป่าที่มีการจัดโฮมสเตย์เริ่มสร้างปัญหาสังคม อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาการปล้น ขโมย ปัญหาการฆ่าชิงทรัพย์

ยุคตั้งแต่ปี 2537 จนถึงปัจจุบัน ยุคนี้เป็นการเน้นกระแส การพัฒนาสังคมสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจะพบได้ว่า การท่องเที่ยว จะมีแนวโน้มที่จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในระยะประมาณปี 2537-2539 ในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย เริ่มมีการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ โดย

กลุ่มนำร่องคือ กลุ่มที่เป็นนักกิจกรรมสังคม ทั้งรุ่นเก่า และ รุ่นใหม่ เท่าที่สืบค้นพบว่า พื้นที่ที่ดำเนินการเรื่องโฮมสเตย์ก็จะเป็นพื้นที่ ที่องค์กรพัฒนาเอกชนไทย เข้าไปดำเนินการ เช่น เกาะยาว จ.พังงา (กลุ่มประมงชายฝั่ง/อวนลาก อวนรุน) หลังจากพื้นที่เกาะยาว จังหวัดพังงา ได้มีพื้นที่อื่นเพิ่มขึ้น อาทิ หมู่บ้านคีรีวง จ.นครศรีธรรมราช บ้านแม่ทา จ.เชียงใหม่ (กลุ่มเกษตรทางเลือก)บ้านผู้ใหญ่วินบูลย์ เซยเฉลิม (เกษตรยั่งยืน) ปี 2539 เป็นต้นมา ได้มีการเคลื่อนไหวขึ้นในกลุ่มนักธุรกิจผู้ประกอบการ ด้านการท่องเที่ยว โดยนำเสนอรูปแบบ การท่องเที่ยวผสมผสานระหว่าง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบผจญภัย (Adventure Ecotourism) และโฮมสเตย์ จากการที่รัฐบาลได้ประกาศให้ปี 2541-2542 เป็นปีท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) ทุกหน่วยงาน ของภาครัฐมีนโยบาย สนับสนุนกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการจัดการท่องเที่ยว ในแหล่งชุมชน และขยายกิจกรรมโฮมสเตย์เพิ่มมากขึ้น เช่น หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ บ้านทรงไทยปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม รวมทั้งพื้นที่ชนกลุ่มน้อย หมู่บ้านชาวเขาก็มักมีการสนับสนุนการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ด้วยเช่นกัน

ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ทั้งในกลุ่มชาวไทยและ ชาวต่างประเทศ มีการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวในแหล่งชุมชน เพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ทัศนธรรมชาติของท้องถิ่น โดยมีโฮมสเตย์ที่มีความหมายมากกว่า เป็นที่พัก เนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง ซึ่งยึดเอารูปแบบ ที่พักเป็นศูนย์กลางและจัดให้มีกิจกรรมในด้านต่างๆ ตามความต้องการของ นักท่องเที่ยว อย่างหนึ่ง ซึ่งยึดเอารูปแบบที่พักเป็นศูนย์กลาง และจัดให้มีกิจกรรมในด้านต่างๆ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมอยู่ด้วย

### นักท่องเที่ยวโฮมสเตย์ไทย

ลักษณะของนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์ไทย ถือเป็นกลุ่มหนึ่งของการตลาดการท่องเที่ยวชนบท ซึ่งขณะนี้เป็นส่วนแบ่งตลาดที่สำคัญมาก นักท่องเที่ยวโฮมสเตย์เป็นส่วนหนึ่งของนักท่องเที่ยวระดับกลาง (Middle Ground) ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากนักท่องเที่ยวปริมาณ (Mass tourism) ส่วนใหญ่สนใจแต่เฉพาะทะเล แสงแดด และหาดทราย นักท่องเที่ยวระดับกลาง มีลักษณะเฉพาะดังนี้

1. เป็นนักท่องเที่ยวอิสระ
2. มีความต้องการและความสนใจที่หลากหลาย
3. มีกำลังซื้อสูง
4. เป็นนักศึกษาหรือนักเรียนหาประสบการณ์

**ความต้องการของนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์** ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวประเภทใดหรือระดับใด มีภูมิลักษณ์เกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือ ความต้องการพื้นฐาน 10 ประการ ของนักท่องเที่ยว ตามที่องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แนะนำดังนี้

1. เติงนอนที่สบายในราคาสมเหตุสมผล
2. ห้องน้ำและส้วมที่สะอาด
3. อาหารพื้นบ้านง่ายๆ แต่ปรุงมาอย่างดี
4. ทิวทัศน์และธรรมชาติของชนบทที่สวยงาม
5. ประวัติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
6. กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบท อาทิ เดินป่า ตกปลา ซี่ม้า ซี่จักรยาน
7. ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก
8. ความบันเทิง อาทิ ดนตรี การเดินรำ การละเล่นพื้นบ้าน และการแสดงต่างๆ
9. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
10. ความเป็นมิตรและรอยยิ้มเจ้าของบ้าน

#### **เหตุผลที่นักท่องเที่ยวเลือกพักโฮมสเตย์**

1. นักท่องเที่ยวรู้สึกได้ใกล้ชิดและได้สัมผัสกับธรรมชาติที่สวยงาม
2. นักท่องเที่ยวมีโอกาสที่จะพบปะกับชุมชนท้องถิ่นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่าง
3. โฮมสเตย์มีราคาถูกกว่าการพักในโรงแรม

**สิทธิและข้อพึงปฏิบัติของนักท่องเที่ยว** องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization, 2003) ยังได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับสิทธิและข้อพึงปฏิบัติของนักท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. สิทธิของนักท่องเที่ยว
  - 1.1 นักท่องเที่ยวมีสิทธิที่จะเลือกที่พักได้
  - 1.2 นักท่องเที่ยวมีสิทธิที่จะเข้าออกที่พักตลอดช่วงระยะเวลาที่มีสิทธิพัก
  - 1.3 ได้รับความปลอดภัยของทรัพย์สินสมบัติ
2. ข้อพึงปฏิบัติของนักท่องเที่ยว
  - 2.1 ชำระค่าที่พัก ค่าอาหาร และบริการที่ได้รับตามที่ตกลงกันได้
  - 2.3 ชำระค่าใช้จ่ายเองเมื่อเกิดอุบัติเหตุ



2.4 ให้ความสำคัญเคารพประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนที่เข้าไปท่องเที่ยวโดยการ แต่งกายให้สุภาพ และไม่ก่อประพฤติกิริยาที่ไม่เหมาะสม

### มาตรฐานโฮมสเตย์

องค์ประกอบมาตรฐาน โฮมสเตย์ประกอบด้วย 8 ด้าน ดังนี้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬา, 2546)

#### 1. ด้านที่พัก ประกอบด้วย

1.1 โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง  
1.2 บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก และแสงสว่างส่องเข้าไม่มีกลิ่นอับ มีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้

1.3 มีเตียงที่นอนสบาย

1.4 มีห้องอาบน้ำและส้วมที่สะดวก

1.5 มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับการนอนทุกครั้ง

1.6 มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอ

1.7 มีการดูแลสภาพแวดล้อมของบ้านพักอยู่เสมอ

#### 2. ด้านอาหารและโภชนาการ ประกอบด้วย

2.1 มีอาหารปรุงมาอย่างดี

2.2 ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย

2.3 ครั้วอยู่ในสภาพที่สะอาด ไม่มีกลิ่น

2.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในครั้วสะอาดถูกสุขลักษณะ

2.5 มีน้ำดื่มที่สะอาด

2.6 มีร้านอาหารชุมชน

#### 3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวใกล้เคียงพื้นที่ ประกอบด้วย

3.1 มีกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น เดินป่า ตกปลา ชี่ม้า ปั่นเขา ชี่จักรยาน ฯลฯ

3.2 มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ทอผ้า จักสาน

3.3 มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีของท้องถิ่น เช่น บายศรีสู่ขวัญ

3.4 มีกิจกรรมบันเทิง เช่น ดนตรี การเต้นรำ การแสดงพื้นบ้าน

3.5 มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

#### 4. ด้านการรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย

4.1 มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย

4.2 มีเครื่องมือและวิธีการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ เมื่อเกิดเหตุร้าย

4.3 มีเครื่องมือสื่อสารตลอดจนการเคลื่อนย้ายที่เหมาะสมหรือกรณี  
นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย

4.4 มีการตั้งเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สิน

4.5 มีการดูแลและซ่อมแซมสิ่งต่าง ๆ ในที่พัก เพื่อความปลอดภัยอยู่เสมอ

## 5. ด้านการบริหารจัดการและบริการ ประกอบด้วย

5.1 มีการรวมกลุ่มชาวบ้าน จัดการในรูปแบบของชมรม หรือสหกรณ์ หรือกลุ่ม  
ชาวบ้าน

5.2 มีคณะกรรมการบริหารโครงการเป็นรูปธรรม

5.3 มีการกำหนดข้อปฏิบัติ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อมิให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อ  
วัฒนธรรม จารีตประเพณี ความเชื่อ ของชุมชน

5.4 มีระบบการจองล่วงหน้า และลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับ  
นักท่องเที่ยว

5.5 มีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและบริการต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยว  
ทราบชัดเจน

5.6 มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวละเอียดให้นักท่องเที่ยวเลือก

5.7 ชุมชนไม่หวังจะสร้างรายได้จากโฮมสเตย์อย่างเดียวและต้องไม่มี  
ผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิมของชุมชน

5.8 มีผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ ที่เป็นคนท้องถิ่น

## 6. ด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย

6.1 มีแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน ประวัติศาสตร์

6.2 มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

6.3 มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมอยู่เสมอ

6.4 มีสถานพยาบาล ไปรษณีย์ ธนาคารอยู่ไม่ไกลเกินไป

6.5 พื้นที่หลักยังคงสภาพเดิมของชุมชนท้องถิ่น รักษาวัฒนธรรมและประเพณี  
เก่าแก่

## 7. ด้านมูลค่าเพิ่ม ประกอบด้วย

7.1 มีร้านขายของที่ระลึก

7.2 มีผลิตภัณฑ์โดยชาวบ้านและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นผลิต

7.3 มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน

7.4 มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านการให้บริการที่ประทับใจ

## 8. ด้านส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย

8.1 มีคู่มือการท่องเที่ยวเป็นของตนเอง

8.2 มี Website เผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยว

8.3 มีรายชื่ออยู่ในคู่มือการท่องเที่ยวไฮมสเตอร์ย์ของกระทรวง

8.4 มีแผนที่แสดงที่พักและเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว

8.5 มีตารางกิจกรรมที่หลากหลายให้เลือก

## แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

### ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยว

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : WTO) เป็นเครื่องหนึ่งในสหประชาชาติ ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง การเดินทางใดๆ ก็ตามที่มีลักษณะ 3 ประการ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554) ดังต่อไปนี้

1. การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติ ไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (Temporary) แต่ไม่ใช่ไปตั้งรกรากอยู่เป็นประจำ

2. การเดินทางนั้นเป็นไปด้วยความสมัครใจหรือความพึงพอใจของผู้เดินทางเอง (Voluntary) ไม่ใช่เป็นการถูกบังคับ

3. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่มีไว้เพื่อการประกอบอาชีพ หรือรายได้

ดังนั้น การเดินทางเพื่อความสนุกสนานบันเทิงเริงรมย์ และเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจที่เห็นชัดเจนว่าเป็นการเดินทางท่องเที่ยวแล้ว การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา การกีฬา การติดต่อธุรกิจ การศึกษาหาความรู้ ตลอดจนการเยี่ยมญาติมิตร ก็นับว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2549) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า เป็นนันทนาการ (Recreation) รูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่าง (Leisure time) ที่มีการเดินทาง (Travel) เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางที่หนึ่งมักหมายถึงที่อยู่อาศัยไปยังอีกที่หนึ่งที่ถือเป็น แหล่งท่องเที่ยว เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม โดยมีแรงกระตุ้น (Motivator) จากความต้องการในด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านการปฏิสัมพันธ์ และด้านสถานะหรือเกียรติคุณ

นอกจากนี้การศึกษาของแม็คอินทอช (Mc Intoush, 1972) ได้สรุปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวหมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์ต่างๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับนักธุรกิจและบริการต่างๆ รวมทั้งกับรัฐบาลประเทศเจ้าภาพและประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมหรือกระบวนการในการดึงดูดด้วยการให้การต้อนรับที่อบอุ่นเปี่ยมไมตรีจิตแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

จากการศึกษาความหมายของการท่องเที่ยว จึงทำให้ผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่งที่มีจุดหมายที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ เป็นผลรวมของปรากฏการณ์ต่างๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่างๆ รวมทั้งกับรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องอยู่ในกระบวนการและกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งปวง

### **บทบาทและความสำคัญของการท่องเที่ยว**

ปัจจุบันการท่องเที่ยวกลายเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของประเทศอย่างมาก อันเนื่องมาจากการที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลายเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดที่นำรายได้มาสู่ประเทศ และมีแนวโน้มว่าจะมีความสำคัญขึ้นเรื่อยๆ ในอนาคต เพราะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจด้านการขนส่ง ที่พักอาศัย แหล่งท่องเที่ยว ธุรกิจด้านอาหาร ฯลฯ และธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยอ้อมกับการท่องเที่ยว เช่น การผลิตสินค้าต่างๆ ตลอดจน ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้ ทำให้ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น ธุรกิจการให้บริการต่างๆ ดีขึ้นและทันสมัยมากขึ้น เช่น การคมนาคมขนส่ง ที่พักและอาหาร การนำเที่ยว การค้าขายของที่ระลึกต่างๆ ดุลการชำระเงินดีขึ้น มีเงินตราต่างประเทศไหลเข้าสู่เมืองไทยเพิ่มมากขึ้น ช่วยให้เกิดงานอาชีพอีกหลายแขนงเนื่องจากมีการเจริญเติบโตและการขยายตัวของการลงทุน ตัวอย่างเช่น การผลิตสินค้าเกษตรกรรม การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ช่วยให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ

จิตติมา สุขผลิน (2539) ได้กล่าวว่บทบาทที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยว คือ ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม และช่วยในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและเกียรติภูมิของประเทศให้เป็นที่รู้จักแก่ชาวโลกมากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็น

ถึงว่า ความมีชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมประวัติศาสตร์และโบราณคดี รวมถึง การเป็นชาติที่เก่าแก่ มีศิลปะและสถาปัตยกรรมที่เจริญรุ่งเรืองมาก่อน

### องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

คอลลิเออร์และฮาร์ราเวย์ (Collier and Harraway, 1997) อ้างถึงในยุทธนา สมลา (2549) ได้กล่าวสรุปอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 4 ส่วนคือ

1. การขนส่ง (Transportation) การขนส่งทำให้คนสามารถเดินทางจากที่พักไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย และรวดเร็ว ถ้าปราศจากการขนส่ง การท่องเที่ยวไม่สามารถพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว การขนส่งประกอบด้วย การขนส่งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

2. ที่พัก (Accommodation) จำเป็นต้องมีที่พักในแหล่งท่องเที่ยว ที่พักอาจจัดได้หลายประเภท เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสเฮ้าส์ ฯลฯ การจัดที่พักอาจแตกต่างกันออกไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ประกอบการ รสนิยมของผู้บริโภคและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

3. สิ่งดึงดูดใจ กิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกในบริการต่างๆ (Attraction, Activity and Ancillary Service) นักท่องเที่ยวส่วนมากต้องการความเพลิดเพลินบันเทิงใจ และความสนุกสนานในการเดินทางท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมต่างๆให้นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการดังกล่าวแล้วจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ความประทับใจอาจเกิดขึ้นได้จาก มนุษย์สร้างขึ้นในลักษณะพิธีกรรม การจัดงานรื่นเริงตลอดจนกิจกรรมอื่นๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง การก่อเจดีย์ทราย การพ่อน้ำ เป็นต้น ความประทับใจอีกอย่างหนึ่งเกิดจากสถานที่ซึ่งธรรมชาติสร้าง หรือมนุษย์ดัดแปลงหรือสร้างใหม่เพื่อให้เกิดความประทับใจ

4. การขาย (Sales) การขายทำให้เกิดการกระจายผลผลิตด้านการท่องเที่ยว จากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภค หรือนักท่องเที่ยว หน่วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการขาย เช่น ผู้ขายส่งบริการด้านการท่องเที่ยว (Tour Operator) ตัวแทนจัดการเดินทาง (Retail Travel Agents) ซึ่งเป็นพ่อค้าปลีกในการขายบริการด้านการท่องเที่ยว ตัวแทนจำหน่ายเฉพาะทาง (Special Channels) เช่น ตัวแทนจำหน่ายตั๋วเครื่องบิน ตัวแทนจำหน่ายตั๋วรถไฟ ฯลฯ ตัวแทนจำหน่ายเฉพาะทางดังกล่าวแล้ว มีวัตถุประสงค์ในการขายสินค้าเฉพาะอย่าง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2554) ได้ให้คำจำกัดความขององค์ประกอบในการท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ไว้ว่า ธุรกิจและการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ องค์ประกอบต่างๆ 8 ประการ ดังนี้

1. การคมนาคมขนส่ง (ซึ่งหมายถึง ทั้งการคมนาคมขนส่งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ)
2. ที่พัก
3. ร้านอาหารและภัตตาคาร
4. บริการนำเที่ยว
5. สิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น ทะเล ภูเขา แม่น้ำ รวมทั้งประเพณี วัฒนธรรม และโบราณสถาน (กล่าวคือ สิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและต้องการมาเยี่ยมชม ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในธรรมชาติ)
6. ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง
7. ความปลอดภัย
8. การเผยแพร่และโฆษณา

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2549) กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคม และเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการท่องเที่ยว (Tourism Service) และตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist) แต่ละองค์ประกอบมีองค์ประกอบย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น สภาพกายภาพและระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจและการลงทุน สังคมวัฒนธรรม องค์กรและกฎหมาย เป็นต้น โดยความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยทั้ง 3 เกิดขึ้นเมื่อ นักท่องเที่ยวได้ไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการหรือเพื่อทัศนศึกษา ซึ่งอาจเป็นการใช้ประโยชน์โดยตรงและจากการบริการที่เกี่ยวข้อง องค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่

### 1. แหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่สำคัญ จัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว (Tourism Supply) ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์โบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความบันเทิงนั้น จัดเป็นส่วนหนึ่งในการบริการนักท่องเที่ยว

### 2. บริการการท่องเที่ยว

บริการที่รองรับการท่องเที่ยวเป็นอุปทานประเภทหนึ่ง ซึ่งมักไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับให้เกิดความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจจะเป็นตัวดึงดูดใจได้เช่นกัน บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ

ได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและบริการอื่นๆ ทั้งนี้ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ ด้วย

### 3. ตลาดการท่องเที่ยว

ตลาดการท่องเที่ยวเป็นการแสดงออกของอุปสงค์ (Tourism Demand) ซึ่งมีความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อกิจกรรมอื่นๆ (ปกติตลาดการท่องเที่ยวมักจะเน้นที่นักท่องเที่ยว) ซึ่งในกระบวนการจัดการได้หมายรวมถึง การส่งเสริมและพัฒนาการขยาย และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้คำจำกัดความที่เกี่ยวข้องดังนี้

3.1 ผู้มาเยือน (Visitors) ผู้ที่จากถิ่นพำนักของตนเอง เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง อาจพักค้างแรมหรือไม่ก็ได้ นั่นคือ หมายถึงผู้เดินทาง 2 ประเภท

3.2 นักท่องเที่ยว (Tourist) หรือ ผู้เยี่ยมเยือนที่ค้างคืน คือ ผู้เดินทางมายังพื้นที่หนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่ไม่ใช่เป็นการไปทำงานประจำ การศึกษา และไม่ใช่บุคคลท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาหรือทำงานประจำหรือศึกษาอยู่ในพื้นที่นั้น ผู้เดินทางนี้จะต้องพักแรมไม่น้อยกว่า 1 คืน (แต่ไม่เกิน 90 วัน) วัตถุประสงค์ในการเดินทางอาจเพื่อใช้เวลาว่าง (การนันทนาการ การพักผ่อนวันหยุด การรักษาสุขภาพ การศึกษาเรียนรู้ การศาสนา และการกีฬา) ธุรกิจ เยี่ยมญาติ การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุม เป็นต้น

### แนวความคิดเกี่ยวกับพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

#### ความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวทั่วโลก (World Tourism Organization : WTO) ได้กำหนดหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น “ได้รับการคาดหมายให้นำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งหมดด้วยวิถีทางที่ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรีย์ะ ในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณภาพทางวัฒนธรรม กระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จำเป็น ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบต่างๆที่เอื้อต่อชีวิต ” เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

เสาวลักษณ์ เลิศบุศย์ (2549) ได้กล่าวถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อการท่องเที่ยว หมายถึง การพัฒนาธรรมชาติและสิ่งก่อสร้างต่างๆ อย่างประหยัด เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทำให้เสียไปโดยไร้ประโยชน์ ก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีต่อมนุษย์ ชุมชนที่อยู่อาศัย ณ ที่นั้นๆ และนักท่องเที่ยวที่ไปเยือน รวมทั้งการรักษาและพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยว ดังนั้น หากสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย สูญหายไป จะเป็นการ

ทำลายการท่องเที่ยวด้วย เสน่ห์และความน่าสนใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ นั้น เนื่องจากความแตกต่างและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ณ ที่นั้นๆ เป็นสำคัญซึ่งเป็นแก่นหรือปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมมีความหมายถึง ชุมชน สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี สิ่งก่อสร้าง และ ธรรมชาติที่มีอยู่ ณ ที่นั้นๆ

**หลักการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน** ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญอยู่ 10 ประการ เซอเลีย อีเบอร์(Shirley Eber, 1993 อ้างถึงใน ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2546)

**1. อนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอดี** (using resource sustainable) หมายถึง ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดต้องมี วิธีการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิมทั้งมรดกทางธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างดั้งเดิม อย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัดต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่า คุณภาพของธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วย

การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากร ให้มีคุณค่าต่อชีวิตที่ดี รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน เพิ่มพูน และเสริมสร้างไว้ให้มีมากเพียงพอต่อการใช้ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม

การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้อนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับ เทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด อย่างเหมาะสมนั้น สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

**2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย** (reducing over - consumption and waste) ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดต้อง ร่วมกันวางแผนกับผู้ที่เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ หรือจัดหา ทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติ และคุณภาพเหมือนกันใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก

ส่วนการลดของเสีย เช่น ขยะปฏิภูณ ต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ ขยะแห้งอาจนำระบบการหมุนเวียนการใช้ การใช้ซ้ำ และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Reuse Renew Recycle) ขยะเปียก อาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ได้

**3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม** (maintain diversity) ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดต้องวางแผนขยายฐานการ



ท่องเที่ยวโดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นนานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

**4. ประสานการพัฒนากการท่องเที่ยว (Integrating tourism into planning)** ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ แต่ต้องประสานแผนการพัฒนากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล, อบต.) แผนพัฒนาของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนากการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มขึ้น

**5. นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting local economy)** ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับ การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไป ประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

**6. การมีส่วนร่วม โดยการสร้างเครือข่ายพัฒนากท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving local communities)** ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัด จะต้องร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์รวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการ การท่องเที่ยวในท้องถิ่น

**7. มีการประชุมกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting stakeholders and the public)** ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดต้องประสานกับประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่ม ผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันการศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ ร่วมประชุมหารือ ทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจาก

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ต่างกัน

**8. การพัฒนาบุคลากร (Training staff)** ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดจะต้อง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งเจ้าหน้าที่ดูงานอย่างสม่ำเสมอให้มีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร และเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการ การท่องเที่ยว

**9. การจัดเตรียมข้อมูล คู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว (Marketing tourism responsibly)** ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดจะต้องร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารการบริการการขายให้พร้อม และเพียงพอต่อการเผยแพร่ อาจจัดทำในรูปแบบสื่อที่คนทุกรูปแบบต่าง ๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวในรูปแบบเอกสาร แผ่นพับ หนังสือคู่มือ วิดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

**10. ประเมินผล ตรวจสอบและวิจัย (Undertaking research)** จำเป็นต่อการแก้ปัญหาและเพิ่ม คุณค่า คุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวต่อการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดและ ผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถาม ผู้ใช้บริการโดยตรง การสอบถามความเห็นจากใบประเมินผลหรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย กิจกรรมการบริการมีกำไรแม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม จะต้องไม่มี หรือมีน้อยที่สุด มีแต่การจัดการอย่างยั่งยืนเท่านั้น จึงจะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้หลักการพื้นฐานของความยั่งยืน จะต้องได้รับการปฏิบัติโดยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งหมด ไม่จำเพาะแต่การท่องเที่ยวเฉพาะอย่าง การท่องเที่ยวขนาดเล็ก การท่องเที่ยวราคาแพง หรือการท่องเที่ยวของกลุ่มตลาดบนเท่านั้น หากยังรวมถึงการท่องเที่ยวคณะใหญ่ด้วย

## แนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

### ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2549)

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความสำเร็จ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นได้ตามลำดับต่อไปได้ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2549)

### หลักปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ โดยมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) ดังนี้

1. **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็น การมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. **คำนิยาม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน ดังนี้

3.1 **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

**3.2 ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

**3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

**4. เจื่อนไข** การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

**4.1 เจื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

**4.2 เจื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตไม่โลภและไม่ตระหนี่

**5. แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ** จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

เกษม วัฒนชัย (2548) ได้กล่าวถึงความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียรมีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างกระแสสังคมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิดหรือส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของประชาชนทุกภาคส่วน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ให้ประชาชน

ทุกระดับสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงหรืออาจสรุปเป็นสาระสำคัญว่า "เศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจรู้จักพอ ที่มุ่งให้เกิดความเพียงพอ อย่างพอประมาณและพอดี"

ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงน่าจะเป็นพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเป็นแนวทางการพัฒนาที่จะห่างไกลจาก "ความโลภ ความหลง และความรุนแรง" ซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญของการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน หรือเป็นแนวทางการพัฒนาที่มีความดี ความจริง และความงาม เป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่สำคัญ

### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

**สมศรี จินะวงษ์ (2544)** เป็นการศึกษาการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงในอดีตและปัจจุบัน ต่อมาคือการวิเคราะห์กระบวนการการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนที่ใช้การพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง และสุดท้าย เพื่อวิเคราะห์การกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกลุ่มตัวอย่างจากชุมชนบ้านสุขใจ จังหวัดกาฬสินธุ์ และชุมชนพอเพียง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงในอดีตและในปัจจุบันมีทั้งสิ่งที่เป็นจุดรวมและจุดต่าง สำหรับจุดรวมคือการเน้นในเรื่องพออยู่ พอกิน การพึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จุดต่างคือในสภาพปัจจุบันการผลิตเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการในครัวเรือนและเพื่อการค้า ในประเด็นต่อมาคือ กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอาศัยปัจจัยการเรียนรู้ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก และสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ มีการเรียนรู้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและการรวมกลุ่ม จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ส่วนแหล่งที่มาของรายได้ของชุมชนทั้งรายได้หลักและรายได้เสริม พบว่าหลังจากที่ชุมชนใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้การกระจายรายได้ของคนในชุมชนดีขึ้น

**ชาวลิต สิทธิฤทธิและคณะ (2545)** ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อย่างมีส่วนร่วมในตำบลกรุงชิง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากผลการศึกษาพบว่า ชุมชนกรุงชิงมี ประวัติศาสตร์ วิธีการดำรงชีวิตที่เกื้อกูลธรรมชาติผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ และการจัดการการท่องเที่ยว ที่ผ่านมามีประสบการณ์กับปัญหาด้านการบริหารจัดการ ผลกระทบต่อทรัพยากรชุมชน ขาดองค์ประกอบ ประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ขาดความเข้าใจต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และขาดการมีส่วนร่วม ของชุมชน จึงได้ร่วมกันดำเนินงานในรูปแบบโครงสร้างพร้อมคณะกรรมการบริหารเครือข่าย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชน กรุงชิง และสร้างชุดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจริง ๆ และร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกิดการบูรณาการแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของ ชุมชน นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อการบินปู วัฒนธรรม การละเล่นของชุมชน การเรียนรู้วิธีการ ค้นหาคำตอบของชุมชนด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การเปิดเวทีการเรียนรู้โดยให้ชุมชนมี ส่วนร่วมทำให้เกิดพัฒนาการด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน รวมถึงการจัดการ ทรัพยากร อันเป็นแนวคิดการจัดการที่ยั่งยืน เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรที่ช่วยกันดูแลรักษา ในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายธรรมชาติ ทำยสุดชุมชนกรุง ชิงก็จะสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาดูงานของชุมชนอื่น และมีลักษณะการขยายเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้ จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงศักยภาพชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเสริม กระบวนการวิจัยให้ชาวบ้านโดยการสนับสนุนงานวิจัยในประเด็นอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นฐาน คิดของชุมชนในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ต่อไป

**นงลักษณ์ อยู่เย็นดี (2546)** ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความชอบในการเข้าร่วม กิจกรรมโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 402 ตัวอย่าง จาก จำนวนโฮมสเตย์ 5 แห่ง โดยแบ่งเป็นกลุ่มพื้นที่โฮมสเตย์ทางด้านธรรมชาติ และด้านวัฒนธรรม จากผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทางด้านประชากรที่มีความสัมพันธ์กับความชอบในการเข้าร่วม กิจกรรมโฮมสเตย์ทั้งพื้นที่ธรรมชาติ และพื้นที่วัฒนธรรม คือ อายุ อาชีพ รายได้และภูมิลำเนา โดย ที่เพศและระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความชอบของนักท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยทางด้าน แรงจูงใจพบว่า แรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์กับความชอบของนักท่องเที่ยวคือ แรงจูงใจด้านความ สะดวกสบายในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว แรงจูงใจด้านการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี วิถี ชีวิต แรงจูงใจด้านกิจกรรมการแสดงการละเล่น ทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยวตามลำดับ

**พระ พิพัฒน์ธะพงษ์ (2547)** ได้ทำการศึกษาการจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านโคกโก่ง อำเภอภูฉิมรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเป็นการศึกษาในเรื่องของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการด้านที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยว การจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านการเงิน การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านโคกโก่งนี้ได้เปิดโฮมสเตย์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและปฏิบัติ สภาพทั่วไปของหมู่บ้านมีวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทย ส่วนในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนพบว่า มีการจัดการองค์การแบบที่ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม ชุมชนให้ความร่วมมือและพอใจในกระบวนการที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

**นราธิป ผลบุญรักษ์ (2547)** ได้ทำการศึกษาโฮมสเตย์ที่ตำบลปลายโพรงพางในเรื่องของรูปแบบในการปรับที่อยู่อาศัยเดิมสู่การรองรับนักท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งผลการศึกษาพบว่าอาคารเดิมที่มีการปรับเป็นโฮมสเตย์ส่วนใหญ่ยังคงเอกลักษณ์ของเรือนไทยภาคกลางและรูปแบบอาคารไว้อย่างเดิม จากจำนวน 19 หลังคาเรือน ไม่มีปรับปรุงอาคาร 14 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 73.68 ส่วนอีกจำนวน 5 หลังคาเรือน มีการปรับที่อยู่อาศัยเดิมในส่วนที่เป็น ห้องน้ำ และส่วนที่เป็นครัว คิดเป็นร้อยละ 26.32 ซึ่งต่ำกว่า 50% ของจำนวนทั้งหมด สำหรับข้อเสนอแนะของการศึกษา ควรมีการให้ความรู้และความเข้าใจในการปรับที่อยู่อาศัยเดิมที่เป็นอาคารทรงไทยอย่างถูกต้อง และในการปรับที่อยู่อาศัยเดิมให้เป็นโฮมสเตย์นั้น ควรต้องมีหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานพัฒนาชุมชนของจังหวัดหรือหน่วยงานจากสถาบันการศึกษาเข้าไปดูแลและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดในเรื่องของการประชาสัมพันธ์และวางรากฐานเพื่อการดำเนินงานในระยะยาว ส่วนด้านสังคมและวิถีชีวิตดั้งเดิมยังไม่พร้อมรับวิถีชีวิตแบบใหม่และควรได้รับการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจจากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

**ยุทธนา สมลา (2549)** เป็นการศึกษาการบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา หมู่บ้านบุไทร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับทรัพยากรและวิถีชีวิตชุมชนสำหรับแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์และศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการพักอาศัยแบบโฮมสเตย์โดยการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุน โดยการเก็บข้อมูลจากบ้านที่ให้บริการโฮมสเตย์แก่นักท่องเที่ยวจำนวน 18 ครอบครัว โดยผลของการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านบุไทรมีการวางแผนในการใช้อย่างชาญฉลาด พร้อมทั้งหาทางสร้างมูลค่าเพิ่มที่อยู่บนหลักของความเหมาะสมกับศักยภาพชุมชน ซึ่งฐานทรัพยากรของชุมชนนั้นมีองค์ประกอบอยู่หลายประการด้วยกัน ทั้งความหลากหลายทางชีวภาพและองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงทรัพยากรที่อยู่รอบตัว โดยทรัพยากรที่วันนี้สามารถแยกออกเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งการทำโฮมสเตย์นั้นถือเป็นผลผลิตหนึ่งของการสร้างมูลค่าเพิ่มจากที่พักอาศัย มาเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้เสริมแก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี

**กุสุมา พรหมจันทร์ (2551)** ได้ทำการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวัฒนธรรมในรูปแบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษาโฮมสเตย์บ้านคลองเรือ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ซึ่งผลการศึกษาพบว่ามีจำนวนบ้านพักโฮมสเตย์ทั้งหมด 13 หลัง แต่ที่ได้รับมาตรฐานมีจำนวน 6 หลัง โดยมีความพร้อมด้านการจัดการ ด้านที่พัก และด้านกิจกรรมท่องเที่ยว มีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี แต่ยังคงมีปัญหาดังกล่าวในภาพรวมด้านความพร้อมด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ระบบโทรศัพท์ และสถานีอนามัย ยังคงเป็นปัญหาหลักในชุมชน การขาดแคลนเงินทุนในการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทางมาท่องเที่ยวและอาจไม่อยากเดินทางมาท่องเที่ยวอีก ดังนั้นชุมชนควรขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อทำการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เพื่อยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวัฒนธรรมของชุมชน



### บทที่ 3

#### วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาการจัดการโฮมสเตย์เป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพในการหาคำตอบว่าการจัดการโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านคีรีวงนั้น ได้ดำเนินการตามแนวทางมาตรฐานโฮมสเตย์หรือไม่อย่างไร มีการจัดการทรัพยากรและภูมิปัญญาให้การส่งเสริมโฮมสเตย์ในลักษณะใด โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังต่อไปนี้

#### การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การแบ่งกลุ่มประชากรในการศึกษามีจำนวนทั้งหมด **8,913 คน แยกเป็นชาย 4,347 คน หญิง 4,566 คน** โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสมาชิกที่เป็นเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ในปัจจุบัน กลุ่มผู้นำ สมาชิกที่มีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรมและกลุ่มนักท่องเที่ยว

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มสมาชิกที่เป็นเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ในปัจจุบัน กลุ่มผู้นำ สมาชิกที่มีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรมและกลุ่มนักท่องเที่ยว ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **กลุ่มเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ในปัจจุบัน** ใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) แบ่งโฮมสเตย์ออกเป็น 3 กลุ่ม ตามช่วงระยะการพัฒนาของโฮมสเตย์ที่ก่อตั้ง ดังนี้ กลุ่มที่ 1 โฮมสเตย์ที่ก่อตั้งในช่วง ปี พ.ศ.2539 - 2543 จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 โฮมสเตย์ที่ก่อตั้งในช่วงปี พ.ศ. 2544- 2548 จำนวน 3 คนและกลุ่มที่ 3 โฮมสเตย์ที่ก่อตั้งในช่วงปี พ.ศ. 2549 – ปัจจุบัน จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 9 คน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการที่พักโฮมสเตย์และการให้บริการนักท่องเที่ยว

2. **กลุ่มผู้นำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในหลักการจัดการโฮมสเตย์จากคณะกรรมการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์ จำนวน 3 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง ได้แก่ 1) นายกองค้การบริหารส่วนตำบล 2) ประธานชมรมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ 3) หัวหน้ากลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง

3. **กลุ่มสมาชิกที่มีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรมโฮมสเตย์** กลุ่มประชากรนี้ได้มีส่วนร่วมกับการกิจกรรมอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับโฮมสเตย์ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ 1) กลุ่มผ้าบาติกลายเทียน 2) กลุ่มมัดย้อม 3) กลุ่มลูกไม้ 4) กลุ่มบ้านสมุนไพร และ 5) กลุ่มลูกขุนน้ำ ซึ่งจะเป็นการเก็บข้อมูลด้านการจัดการและความคิดเห็นต่อการทำกิจกรรม

ส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกหัวหน้ากลุ่ม กลุ่มละ 1 คน รวมทั้งหมด 5 คน

**4. กลุ่มนักท่องเที่ยว** ที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการโฮมสเตย์ในชุมชนบ้านคีรีวงเท่านั้น เพื่อเก็บข้อมูลด้านความพึงพอใจและความต้องการเกี่ยวกับที่พักและการให้บริการของโฮมสเตย์บ้านคีรีวง โดยการสัมภาษณ์ มีระยะเวลาในการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม 2554 ถึง เดือนมกราคม 2555 รวมทั้งหมด 11 คน

### การสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ มีวิธีการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม และวิเคราะห์หลักการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมจากเอกสาร รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ รวมทั้งหน่วยงานของราชการและเอกชนที่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดข้อมูลและขอบเขตของเนื้อหา โดยนำกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์มาใช้ในการศึกษาการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาแหล่งที่พักบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้โฮมสเตย์มาตรฐานไทย

### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยภาคสนามใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีการรวบรวมข้อมูลที่มีผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและนำมาสรุปมีจุดมุ่งหมายที่จะเก็บข้อมูลที่ไม่ปรากฏในเอกสาร โดยเฉพาะเหตุการณ์ ความรู้ ท้องถิ่นที่ซ่อนอยู่ในบรรทัดฐาน พฤติกรรมการกระทำที่มาจากวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและสภาพความเป็นจริงของชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มายืนยันกับเอกสารและข้อมูลที่มีอยู่ ซึ่งจะให้เห็นภาพของการศึกษาชุมชนชัดเจน ดังนี้ คือ

1. **ตัวผู้วิจัย** ซึ่งนับเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด เพราะการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการใช้คนสัมผัสกับคนโดยตรง (ชาย โฟติลิตา, 2550)

2. **แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in depth interview)** ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์โดยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ขึ้นมา โดยกำหนดกรอบประเด็นไว้อย่างกว้างๆ ในด้านรูปแบบการจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

3. **แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (observer as participant) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non participant observation)** ในกิจกรรมการท่งเกี่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยใช้การสังเกตในเรื่องต่างๆหรือใช้กล้องถ่ายภาพคอยบันทึกภาพ ในประเด็นสภาพแวดล้อมและสภาพทางกายภาพของชุมชนและคอยสังเกตทางด้านสังคม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีพในชุมชนในรูปผลผลิตของชุมชนและด้านวัฒนธรรมได้สังเกตประเพณีวัฒนธรรมต่างๆในรอบปี ศาสนา เพื่อให้ผู้วิจัยได้สังเกตจนซึมซับและเข้าใจในบริบทการท่งเกี่ยวในชุมชนคีร์วง จนได้ข้อมูลที่เอื้อต่อการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านปัญหาและอุปสรรคจากการท่งเกี่ยวแบบโฮมสเตย์

4. **การประชุมกลุ่ม (focus group discussion)** ได้ใช้เครื่องมือนี้ในการศึกษาวิจัยด้วยอีกวิธีหนึ่ง โดยการจัดประชุมกลุ่ม โดยการขอความอนุเคราะห์ความร่วมมือจาก กลุ่มผู้นำชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้เป็นเจ้าของโฮมสเตย์ ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่งเกี่ยว ชาวบ้าน นักท่งเกี่ยวและประชาชนที่สนใจทั่วไป โดยผู้วิจัยได้ใช้พลวัตรของกลุ่ม เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและทัศนคติอย่างเปิดเผยและจริงใจขณะที่สนทนากัน ในการใช้เครื่องมือนี้ได้ใช้ภายหลังจากทำการสัมภาษณ์ สังเกตมาแล้วพอสมควร ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย โดยมีประเด็นในการประชุมกลุ่มในการระดมความคิด ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความเข้มแข็งของชุมชน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคจากการท่งเกี่ยวแบบโฮมสเตย์บ้านคีร์วง ความตระหนักและจิตสำนึกของประชาชนในพื้นที่ เพื่อพัฒนาแนวทางรูปแบบการท่งเกี่ยวแบบโฮมสเตย์ให้มีมาตรฐาน

5. **บันทึกภาคสนาม (field note)** ใช้บันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ตลอดจนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้รู้ (Key informant)

6. **อุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม** คือ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ ดินสอ ปากกา ยางลบ กระดาษ คอมพิวเตอร์

### การเก็บรวบรวมข้อมูล

#### ข้อมูลทุติยภูมิ

1. **ศึกษาทฤษฎี** แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งพักเพื่อการท่งเกี่ยวแบบโฮมสเตย์

2. **เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร** ผลงานทางวิชาการ งานวิจัย และบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ทำการศึกษา รวมถึงกิจกรรมการท่งเกี่ยว วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนบ้านคีร์วง

3. เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร บทความและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานโฮมสเตย์ อันที่จะเป็นข้อมูลสนับสนุนการวิเคราะห์การจัดการโฮมสเตย์ของชุมชนที่ทำการศึกษา

### ข้อมูลปฐมภูมิ

1. การสำรวจพื้นที่ โดยเก็บข้อมูลจากสภาพทั่วไปในปัจจุบันของชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. การสัมภาษณ์ สำหรับการวิจัยนี้จะมีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้นำในเรื่องของแนวคิดในการนำโครงสร้างการจัดการโฮมสเตย์ในรูปแบบการจัดการตามมาตรฐานโฮมสเตย์ โดยจะมีการเก็บข้อมูลจากบุคคลอื่นที่มีส่วนร่วมกับโฮมสเตย์เป็นข้อมูลประกอบด้วย

3. เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่างๆ ของสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์ของชุมชน

4. เก็บรวบรวมข้อมูลด้านความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวในเรื่องที่เกี่ยวกับการให้บริการในการเข้าพักแรมที่โฮมสเตย์ของชุมชนบ้านคีรีวง โดยการใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต

### การดำเนินการเก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตและการจัดประชุมกลุ่ม โดยที่จะทำการเตรียมข้อมูลที่ต้องการสัมภาษณ์อย่างกว้างก่อนลงภาคสนาม โดยที่จะมีกระบวนการในการลงภาคสนาม เพื่อที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล ได้มีการวางแผนและกำหนดบทบาทและการดำเนินการเก็บข้อมูลในชุมชนด้วยตนเอง โดยการศึกษาภาคสนามสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวบ้านจึงเอื้อประโยชน์แก่การเก็บข้อมูล โดยสร้างความสัมพันธ์คุ้นเคยกับประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ไม่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง และได้ผลการศึกษาที่น่าเชื่อถือมากที่สุด ซึ่งมีวิธีเก็บข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. เก็บรวบรวมรายชื่อจากกลุ่มเจ้าของบ้านโฮมสเตย์ในปัจจุบัน กลุ่มผู้นำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กลุ่มสมาชิกที่มีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรมโฮมสเตย์ กลุ่มนักท่องเที่ยว

2. ทำจดหมายนำเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์ในช่วงเดือน ตุลาคม – มกราคม 2555

3. โทรศัพท์ถึงผู้ให้สัมภาษณ์ล่วงหน้า 1 อาทิตย์ เพื่อเป็นการเตือนให้ผู้สัมภาษณ์ได้เตรียมพร้อม

4. ทำการบันทึกโดยใช้อุปกรณ์บันทึกเสียง

5. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดที่บันทึกด้วยเสียงไว้มาถอดข้อความ และจัดพิมพ์เป็นบทสนทนาอย่างละเอียดทุกคำพูด

6. นำข้อมูลทั้งในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพชุมชน เพื่อประเมินสถานการณ์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคทางการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยการประชุมกลุ่มระดมความคิด สรุปผลและอภิปรายผล เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยได้รับความอนุเคราะห์ร่วมมือจากคุณสุวัฒน์ นาถาพันธ์ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์องค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน คุณกัณฐิฐิตา มัชยาท หัวหน้ากลุ่มโฮมสเตย์ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ สมาชิกกลุ่มอาชีพ รวมถึงชาวบ้านที่สนใจ รวมทั้งสิ้น 12 คน ในวันที่อังคาร 17 มกราคม พ.ศ.2555 ณ ศูนย์ประสานงานนักท่องเที่ยวองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

#### ระยะเวลาทำการศึกษ

1. การเก็บข้อมูลเบื้องต้น ดำเนินการตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2554
2. การเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำ และสมาชิกทั้งที่เป็นเจ้าของบ้านพักและที่เข้าร่วมกิจกรรมโฮมสเตย์ เริ่มดำเนินการในระหว่างเดือนตุลาคม ถึง มกราคม พ.ศ. 2555
3. การเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาพักแรมโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เริ่มดำเนินการตั้งแต่ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 ถึง มกราคม พ.ศ. 2555

#### การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

การทดสอบความเชื่อถือได้และความถูกต้องของข้อมูล โดยผู้วิจัยพิจารณาข้อมูลเอกสารเดิมที่ได้ทำการศึกษาเอกสาร ข้อมูลพื้นที่ว่าสอดคล้อง มีการตรวจสอบและวิเคราะห์ ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลที่ได้และนำมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้วิธีการแบบสามเส้า (Triangulation) สามประเภทคือ ตรวจสอบสามเส้า (Investigator Triangulation) ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือการรวบรวมข้อมูลทั้งการสัมภาษณ์ สังเกต อ่านเอกสารควบคู่กันไปแล้ววิเคราะห์ว่าเวลา สถานที่และแหล่งบุคคลต่างๆ ข้อมูลจะตรงกันหรือไม่

2. จัดการรวบรวม แยกแยะ จัดแจง แบ่งหมวดหมู่และพิจารณารูปแบบของค้ความรุ้ที่ควรจะเป็นหลังจากตรวจสอบข้อมูลแล้วจะทำกรวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุป โดยการวิเคราะห์แบบนิรนัย (deductive analysis) และหรือการวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบข้อมูล (Constant analysis) และเขียนสรุปโดยใช้โครงสร้างความคิดเรื่องการวิเคราะห์ระบบ (Systems analysis: Context, Input, Process, Output) ในกรณีทีวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ตามลำดับขั้นตอนที่ สุภางศ์ จันทวานิช (2531) เสนอไว้ 4 ขั้นตอนดังนี้

- (1) เปรียบเทียบเหตุการณ์ (Incidents) ประเภทต่างๆ
- (2) ประมวลประเภทข้อมูลและคุณลักษณะ (Properties) เข้าด้วยกัน
- (3) ขยายวงกรเปรียบเทียบแล้วเลือกเฟ้นเหตุการณ์ที่เป็นกุญแจสำคัญ
- (4) สร้างข้อสรุป

3. นำร่างแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการสำหรับแหล่งพักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมและใช้เทคนิคการประชุมระดมความคิด เพื่อสร้างมาตรฐานร่วมกัน ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ โดยการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่งที่พักชุมชนบ้านคีรีวง สมาชิกบ้านพักได้ช่วยกันกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน โดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อวางแผนการบริการให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดอยู่เสมอ โดยให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพื่อพัฒนาทักษะความสามารถในการให้บริการที่มีมาตรฐาน เพื่อให้แนวทางดังกล่าวมีความสมบูรณ์

ตารางที่ 3-1 การวิเคราะห์วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชน บ้านศิริวง	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล				
		สัมภาษณ์เจาะลึก	สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล	สังเกตแบบมีส่วนร่วม	สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม	วิเคราะห์เอกสาร
<b>การจัดการภาพรวมของชุมชน</b>						
เกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์	ผู้นำชุมชน	/				
1.ด้านที่พัก	ผู้นำโฮมสเตย์		/			
2.ด้านอาหารและโภชนาการ	นักวิจัย				/	/
3.ด้านความปลอดภัย						
4.ด้านการจัดการ						
5.ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว						
6.ด้านสภาพแวดล้อม						
7.ด้านมูลค่าเพิ่ม						
8.ด้านส่งเสริมการตลาด						
<b>การจัดการบ้านพักโฮมสเตย์</b>						
เกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์	เจ้าของโฮมสเตย์	/				
1.ด้านที่พัก	นักท่องเที่ยว		/			
2.ด้านอาหารและโภชนาการ	นักวิจัย			/		
3.ด้านความปลอดภัย						
4.ด้านการจัดการ						
5.ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว						
6.ด้านสภาพแวดล้อม						
7.ด้านมูลค่าเพิ่ม						
8.ด้านส่งเสริมการตลาด						

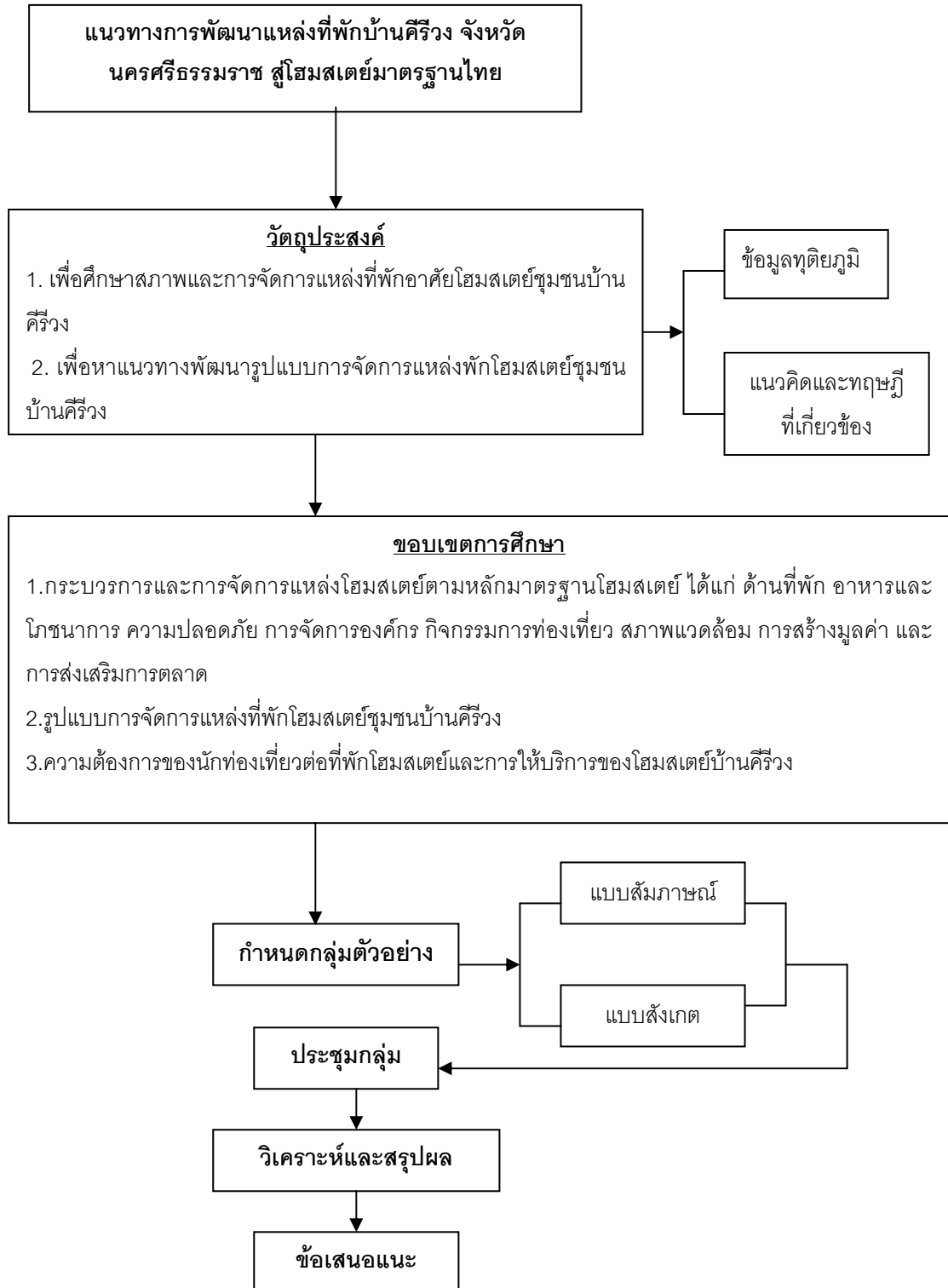
ตารางที่ 3-1 การวิเคราะห์วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (ต่อ)

การจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชน บ้านศิริวง	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล				
		สัมภาษณ์เจาะลึก	สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล	สังเกตแบบมีส่วนร่วม	สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม	วิเคราะห์เอกสาร
<b>กิจกรรมที่ส่งเสริมโฮมสเตย์</b>						
เกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์	หัวหน้ากลุ่ม.....	/				
1.ด้านที่พัก	นักท่องเที่ยว		/			
2.ด้านอาหารและโภชนาการ	นักวิจัย			/		
3.ด้านความปลอดภัย						
4.ด้านการจัดการ						
5.ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว						
6.ด้านสภาพแวดล้อม						
7.ด้านมูลค่าเพิ่ม						
8.ด้านส่งเสริมการตลาด						

หมายเหตุ : กลุ่มกิจกรรมที่ส่งเสริมโฮมสเตย์ คือ กลุ่มมัคค์ยอม กลุ่มผ้าบาติกลายเทียน กลุ่มบ้าน  
สมุนไพร กลุ่มลูกไม้ กลุ่มลูกขุนน้ำ



### แผนภูมิที่ 3-1 โครงสร้างกระบวนการศึกษาวิจัย



## บทที่ 4

### สภาพและการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง

การศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งที่พักบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช สู่โฮมสเตย์มาตรฐานไทยนั้น ได้มีการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ในหัวข้อต่างๆ ได้แก่ บริบทของพื้นที่ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึง ความเป็นมาและพัฒนาการของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สภาพความเป็นอยู่ ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมรวมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงระบบสาธารณูปโภคในชุมชนข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้เป็นการรู้จักและเข้าใจสภาพชุมชนในภาพรวมเบื้องต้น และการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ในหัวข้อต่างๆ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ การสังเกต การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เจ้าของบ้านที่เข้าร่วมทำโฮมสเตย์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมโฮมสเตย์และนักท่องเที่ยวได้แก่เพื่อช่วยในการพิจารณาเป็นประเด็นในการวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

#### สภาพทั่วไปเกี่ยวกับชุมชนบ้านคีรีวง

##### 1. ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของชุมชน

###### 1.1 ประวัติความเป็นมา

ชุมชนบ้านคีรีวงเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีอายุกว่า 300 ปีมาแล้ว เดิมชื่อว่า “บ้านขุนน้ำ” ชื่อบ้านขุนน้ำนั้น มีความนัยที่สะท้อนถึงลักษณะที่ตั้งชุมชน เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ใกล้ต้นน้ำจากยอดเขาหลวงเทือกเขานครศรีธรรมราช มีลำธารผ่านหมู่บ้าน 3 สาย คือ คลองปง คลองท่าหา และ คลองท่าชาย ซึ่งมีน้ำตลอดทั้งปี คลองทั้ง 3 สายไหลมาบรรจบรวมกันที่หน้าหมู่บ้านมีชื่อว่า “คลองท่าดี” ไหลไปสู่เมืองนครศรีธรรมราชและออกสู่ทะเลที่ปากนคร ชาวคีรีวงแต่ก่อนจึงใช้เส้นทางน้ำและใช้เรือเป็นพาหนะในการติดต่อกับชุมชนที่ราบและชุมชนที่กระจายอยู่ตามปากแม่น้ำเพียงเส้นทางเดียว บรรพบุรุษของชาวคีรีวงกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานนั้น สันนิษฐานว่าเป็นบรรดาไพร่ซึ่งหลบหนีจากการถูกเกณฑ์ทหารให้ไปรบที่เมืองไทรบุรี (มาเลเซียในปัจจุบัน) เรียกว่า “กลุ่มไพร่หนีนาย” สอดคล้องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (สมัยรัชกาลที่ 1-2) กลุ่มไพร่หนีนายนี้ได้ชักชวนกันเดินลัดเลาะเรื่อยมาตามคลองขุนน้ำ (คลองท่าดี) กระทั่งมาถึงที่ราบเล็กๆ ระหว่างหุบเขาที่เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีน้ำไหลตลอดทั้งปี อีกทั้งมีภูเขาล้อมรอบไว้หมดทุกด้าน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์พื้นที่ที่เหมาะสม ยากต่อการถูกติดตามบรรดาไพร่หนีนายจึงได้พร้อมใจกันสร้างที่พักอาศัยอยู่รวมกันเป็นชุมชนเล็กๆ และตั้งชื่อพื้นที่นี้ว่า “บ้านขุนน้ำ” (พรพิไล เลิศวิชา, 2532 )

ชาวบ้านคีรีวงในยุคเริ่มแรกประกอบอาชีพทำไร่ ปลูกข้าว ทำสวนเป็นส่วนใหญ่ สร้างระบบการผลิตแบบพึ่งตนเองในหมู่บ้านแทบทุกด้าน นอกจากนี้ชาวบ้านบางส่วนยังมีอาชีพเป็นพรานล่าสัตว์ หาของป่าและจับปลาจากลำห้วยที่ผ่านกลางหมู่บ้าน ชาวคีรีวงทำการจับจองบุกเบิกพื้นที่กันเอง ซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณที่ราบระหว่างหุบเขา แฝวถางปลูกผลไม้ขึ้นไปตามริมฝั่งคลองทั้ง 3 ด้านของภูเขา คือ เขาหอยสังข์ เขายอดเพล และเขาหลวง ปลูกพันธุ์ไม้รวมไว้กับไม้ธรรมชาติ ได้แก่ มังคุด ทุเรียน ลางสาด ลองกอง ขนุน กัลยง จำปาตะ สะตอ หมากรูด ฯลฯ การปลูกผลไม้หลายชนิดรวมกันเช่นนี้ เรียกว่า “สวนผสม” (ผสม+รวม) โดยปลูกตามลักษณะของสภาพพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่สูงชัน ใช้แนวทางการผลิตที่พึ่งพิงธรรมชาติด้วยเทคโนโลยีเรียบง่าย ให้ต้นไม้ดูแลกันเอง ทำให้ไม่มีปัญหาการแพร่ระบาดของโรคแมลง เนื่องจากไม่มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมี ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงยังคงยึดอาชีพผสมเป็นอาชีพหลักจนปัจจุบัน (สายสุนีย์ สิงห์ทัศน์, 2548)

ในสมัยก่อนประชากรมีน้อย ที่ดินทำกินจึงมีเพียงพอสำหรับทุกคนครอบครัวพาครอบครัวมาป่าไม้หนาแน่นและสัตว์ป่าก็ชุกชุม วิถีชีวิตชาวบ้านคีรีวงจึงมีความผูกพันอยู่กับชุมชนและธรรมชาติ การดำเนินชีวิตก็หาได้จากดิน น้ำ ป่าไม้ เช่น การหาของป่า สมุนไพรรักษาโรค พืชผักต่างๆ การจับปลา ล่าสัตว์ เป็นต้น และใช้เส้นทางน้ำในการคมนาคมและล่องเรือ เรือของคนบ้านขุนน้ำนั้นเรียกว่า “เรือเหนื่อ” จะตัดท่อนซุงทั้งต้นแล้วซุดลำเรือโดยใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่เมื่อเป็นลำเรือแล้วก็บรรทุกผลไม้หรือของป่าไปแลกกับข้าวสาร กะปิ เกลือ ปลาแห้งกับชาวเมือง ซึ่งเป็นระบบที่พึ่งพาอาศัยกันโดยเอาของมาแลกของ วิธีการแลกของกันนี้ทำให้เกิดระบบความสัมพันธ์ในรูปแบบของความเป็นเพื่อน ของความเป็นญาติ ในภาษาใต้เรียกว่า “เกลอ” คือ ส่วนของความผูกพันของเพื่อน โดยมีคำเรียกคนคีรีวง “เกลอเขา” ส่วนคนโซนอำเภอไทย เรียกว่า “เกลอทะเล” (ยงยุทธ กระจ่างโลก อ้างถึงใน เลิศชาย ศิริชัย, 2547)

ต่อมาบ้านขุนน้ำก็ถูกเปลี่ยนเป็น “บ้านคีรีวง” ตามชื่อวัดที่สร้างขึ้นมา ซึ่งมีความหมายว่าบ้านที่อยู่ภายในวงล้อม (วง) ของภูเขา (คีรี) ในเขตการปกครองท้องถิ่นของตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราชสืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

เดิมคีรีวงเป็นหมู่บ้านค่อนข้างใหญ่ มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 700 หลังคาเรือน ทำให้การบริหารจัดการและการปกครอง ตลอดจนการบริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลนทำได้ไม่ทั่วถึง จึงได้แบ่งเขตการปกครองท้องถิ่นขึ้นใหม่ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2536 แยกหมู่บ้านคีรีวงออกไปเป็น 4 หมู่บ้าน โดยคงคำว่า “คีรี” ไว้เป็นอนุสรณ์ว่าครั้งหนึ่งหมู่บ้านดังกล่าวเคยอยู่ในชุมชนเดียวกัน

## 1.2 พัฒนาการของชุมชน

## ตารางที่ 4-1 แสดงการเปลี่ยนแปลงและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

พ.ศ.	การเปลี่ยนแปลงและเหตุการณ์ภายในชุมชน
พ.ศ.2505	เกิดวาทภัยที่แหลมตะลุมพุก มีการบุกเบิกเส้นทางบกใช้แทนการคมนาคมทางน้ำ
พ.ศ.2517	โครงการฝึกลูกเสือชาวบ้านรุ่น 881 มีการฝึกเยาวชนและไทยอาสาป้องกันชาติ
พ.ศ.2518	เกิดอุทกภัยครั้งแรก ชุมชนได้รับความเสียหาย
พ.ศ.2523	จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง แก้ปัญหาหนี้สินและผลผลิต
พ.ศ.2524	การไฟฟ้าเข้ามาสู่ชุมชน
พ.ศ.2528 - 2529	ได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อ.พ.ป.) อันดับ 1 ในระดับจังหวัดและระดับภาค และได้รับรางวัลชมเชยพิเศษระดับประเทศ และรางวัลหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง
พ.ศ.2531	เหตุการณ์มหาอุทกภัยครั้งใหญ่ สร้างความสูญเสียแก่ชาวบ้านมากมาย
พ.ศ.2532	จัดตั้งกองทุนเติมสีเขียวใส่เขาลวง รณรงค์ร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อม ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือ
พ.ศ.2533	กรมชลประทานทำโครงการประปา
พ.ศ.2534	กรมโยธาธิการสร้างสะพานข้ามคลองมาสู่ชุมชนคีรีวง
พ.ศ.2535- 2536	โครงการอบรมและสร้างผู้นำให้กับชุมชนคีรีวงโดยมูลนิธิโกมล-คิมทอง วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน) ได้เข้ามาให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ
พ.ศ.2536	การแบ่งเขตการปกครองใหม่ แยกหมู่บ้านจากหมู่ที่ 5 เดิมเป็น 4 หมู่บ้าน
พ.ศ.2537	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ร่วมกับสถานทูตออสเตรเลีย สนับสนุนโครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (พออ.)
พ.ศ.2538	เริ่มจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล
พ.ศ.2539	การท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวงเริ่มมีรูปแบบที่ชัดเจน จัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง
พ.ศ.2541	ได้รับรางวัลกินนรีทองคำ (Thailand Tourism Awards 1998) ของ ททท.
พ.ศ.2543	โครงการก่อสร้างถนนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดย ททท.
พ.ศ.2544	โครงการสร้างป้ายสื่อความหมายตามแหล่งท่องเที่ยว โดย ททท.

	การเลือกตั้งกรรมการศูนย์ประสานงานชุมชนคีรีวง
พ.ศ.2545	การส่งเสริมอุตสาหกรรม ให้ชุมชนคีรีวงเป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีการก่อสร้างศูนย์ผลิตภัณฑ์ชุมชน
พ.ศ.2548	หน่วยงานพัฒนาชุมชนกำหนดให้ ชุมชนคีรีวงเป็นหมู่บ้านโฮทีอปต้นแบบ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้คัดเลือกชุมชนคีรีวงให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโฮทีอป 1 ใน 4 หมู่บ้านต้นแบบทั่วประเทศ
พ.ศ.2552	ได้เป็นพื้นที่ที่อากาศดีที่สุดในประเทศไทย จากกรมควบคุมมลพิษ
พ.ศ.2553	สร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำใช้เองในชุมชน

ที่มา : กิ่งแก้ว บัวเพชร (2549)

## 2. ลักษณะทางกายภาพ

### 2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ชุมชนคีรีวง อยู่ห่างจากตัวจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นระยะทางประมาณ 28 กิโลเมตร เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในที่ราบหุบเขาของเทือกเขานครศรีธรรมราช ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ลักษณะพื้นที่เป็นชุมชนที่มีภูเขาโอบล้อมอยู่รอบด้าน เขตหมู่บ้านในตำบลกำโลน และมีรายละเอียดหมู่บ้าน ดังนี้

1. บ้านคีรีวง (หมู่ที่ 5) มีพื้นที่ประมาณ 2,500 ไร่ ห่างจากที่ว่าการอำเภอลานสกาไปทางทิศเหนือประมาณ 12 กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของที่ว่าการองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน ประกอบด้วยกลุ่มบ้าน 4 กลุ่ม คือ บ้านหวนอน บ้านควนบน บ้านวัดใหม่และวัดกลาง มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติป่าท่าजूว – ชุนน้ำ – เขาธง

ทิศใต้ ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติป่าท่าजूว – ชุนน้ำ – เขาธง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติป่าท่าजूว – ชุนน้ำ – เขาธง

2. บ้านคีรีทอง (หมู่ที่ 8) มีพื้นที่ประมาณ 3,125 ไร่ ห่างจากที่ว่าการอำเภอลานสกาไปทางทิศเหนือประมาณ 13.8 กิโลเมตร ประกอบด้วยกลุ่มบ้าน 3 กลุ่ม คือ บ้านท่าชาย บ้านแพรง ตั้งและบ้านหนองไฉ่นก มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านขุนคีรี (หมู่ที่ 9)

ทิศใต้ ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติป่าท่าजूว – ชุนน้ำ – เขาธง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านคีรีวง (หมู่ที่ 5)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

3. บ้านขุนคีรี (หมู่ที่ 9) มีพื้นที่ประมาณ 5,000 ไร่ ห่างจากที่ว่าการอำเภอลานสกาไปทางทิศเหนือประมาณ 145 กิโลเมตร ประกอบด้วยกลุ่มบ้าน 6 กลุ่ม คือ บ้านท่าหา บ้านในเกาะ บ้านมะปราง บ้านคลองยาว บ้านวังยาว และบ้านเชิงแตระ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านคีรีทอง (หมู่ที่ 8)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านคีรีธรรม (หมู่ที่ 10)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

4. บ้านคีรีธรรม (หมู่ที่ 10) มีพื้นที่ ประมาณ 5,625 ไร่ ห่างจากที่ว่าการอำเภอลานสกาไปทางทิศเหนือประมาณ 14 กิโลเมตร ประกอบด้วยกลุ่มบ้าน 5 กลุ่ม คือ บ้านในนา บ้านใหญ่ บ้านหัวเหว บ้านหัวหมงและบ้านหน้าวัด มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านหนองในหมง ตำบลพรหมโลก

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านคีรีวง (หมู่ที่ 5)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขายอดเพล ตำบลกำโลน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านขุนคีรี (หมู่ที่ 9)

## 2.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ชุมชนคีรีวงพื้นที่ที่ครอบคลุมเทือกเขานครศรีธรรมราชตอนกลางประกอบด้วยเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนทอดยาวเหนือจรดใต้ มีที่ราบตามหุบเขาเล็กน้อย ดินบนภูเขาเป็นดินที่เกิดจากการผุสลายของหินแกรนิต มียอดเขาสูงสุดคือ ยอดเขาหลวงสูงจากระดับน้ำทะเล 1,835 เมตร กำเนิดของต้นน้ำลำธารหลายสาย เช่นคลองกรุงชิง คลองเขาแก้ว คลองท่าแพและคลองละลาย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554)

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชาวชุมชนคีรีวง เนื่องจากสภาพพื้นที่ชุมชนคีรีวง เป็นที่ราบแอ่งกระทะถูกล้อมด้วยภูเขาสูง ชาวบ้านจึงสร้างบ้านอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาในละแวกใกล้เคียงกัน มีถนนตัดผ่านย่านที่พักอาศัย ไม่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำ เช่น ในที่ราบภาคกลาง เนื่องจากเมื่อถึงฤดูน้ำหลากระดับน้ำจะเอ่อท่วมสูงมาก สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินดังเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในอดีต ส่วนพื้นที่รอบนอกชุมชนเป็นที่เชิงเขา ชาวบ้านจับจองเป็นแปลงเพาะปลูก

ทำเกษตรแบบผสมผสาน เรียกว่า “สวนสมรม” พื้นที่สวนของชาวบ้านคีรีวงจะแยกออกจากที่อยู่อาศัยอย่างชัดเจน ไม่รวมกันหรืออยู่ในพื้นที่เดียวกับที่พักอาศัยเหมือนชาวสวนในพื้นที่อื่น

#### ภาพที่ 4-1 แสดงลักษณะภูมิประเทศของชุมชนคีรีวง



ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 13 ตุลาคม 2554

#### 2.3 ลักษณะภูมิอากาศ

ด้วยเหตุที่ชุมชนคีรีวงตั้งอยู่บนคาบสมุทรจึงได้รับลมมรสุมที่พัดผ่านทะเลทั้งสองด้านทำให้ฝนตกเกือบตลอดปีและมีอากาศค่อนข้างเย็น ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปี 3,500 - 4,000 มิลลิเมตร อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 15 - 17 องศาเซลเซียส ในช่วงเดือนธันวาคม และอุณหภูมิสูงสุดประมาณ 28 - 30 องศาเซลเซียส ในช่วงเดือนเมษายน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554)

#### 2.4 ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

ถนน เป็นทางลาดยางระยะทาง 9 กิโลเมตร เชื่อมจากถนนสาย 1405 เข้าถึงหมู่บ้านโดยตรง (รายละเอียด รูปที่ 4.2) ถือเป็นการเดินทางเส้นทางหลักที่สามารถสู่หมู่บ้านคีรีวงได้

#### ภาพที่ 4-2 การคมนาคมภายในชุมชน



ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 17 มกราคม 2555

**น้ำประปา** แหล่งน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคมาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยน้ำสำหรับการบริโภคเป็นน้ำฝนหรือน้ำจากบ่อบาดาลผิวดิน สำหรับน้ำในการอุปโภคภายในครัวเรือนและการเกษตรใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำฝนและน้ำจากคลองที่ไหลผ่านชุมชน นอกจากนี้มีการจัดทำระบบประปาภูเขาเพื่อผันน้ำจากต้นน้ำบริเวณเชิงเขาหลวงมาใช้ในบ้านเรือนและสวนสมรม และได้รับความช่วยเหลือจากกรมชลประทานจัดทำฝายทดน้ำขนาดเล็ก สำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในชุมชน ทำให้ปริมาณน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคมีความเพียงพอและมีคุณภาพดีตลอดทั้งปี

**ไฟฟ้า** ในหมู่บ้านคีรีวงมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน โดยมีหน่วยบริการผู้ใช้ไฟฟ้า สังกัดการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัด จันทาน ๑ แห่ง ได้แก่ สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอลานสกา ส่วนในสวนผลไม้บนเขาบางครัวเรือนปั่นไฟฟ้าใช้เอง

**การสื่อสาร** ส่วนใหญ่แทบทุกบ้านจะมีโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร และในชุมชนยังมีโทรศัพท์สาธารณะจำนวน 21 แห่ง มีที่ทำการไปรษณีย์เอกชน จำนวน ๑ แห่ง

**โรงเรียน** ในชุมชนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี เปิดสอนระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นไม่มีในชุมชน ชาวบ้านต้องส่งบุตรหลานไปเรียนที่โรงเรียนลานสกาประชาสรรค์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลกำโลนหรือโรงเรียนในตัวจังหวัดนครศรีธรรมราช หรือไม่ก็ส่งบุตรหลานไปเรียนในตัวเมืองตั้งแต่ประถมศึกษา อย่างไรก็ตามผู้ปกครองที่มีฐานะดีมักจะส่งบุตรหลานไปเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษาในตัวเมือง ส่วนผู้ปกครองที่ฐานะไม่ค่อยดีมักส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย

**สถานพยาบาล** ชาวบ้านชุมชนคีรีวงใช้บริการด้านสาธารณสุขที่สถานีอนามัยชุมชนบ้านคีรีวง ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 9 ใกล้โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 วัดคีรีวงและตลาดชุมชน สถานีอนามัยเปิดบริการ 24 ชั่วโมง มีบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการให้บริการทางการแพทย์พยาบาล 2 คน แต่ไม่มีแพทย์ประจำสถานีอนามัย บริการประชาชนด้วยงาน 4 มิติ คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูผู้ป่วย

นอกจากนี้ยังมีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ที่มีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) มาช่วยงานประมาณ 72 คน ในอัตราส่วน อสม.1 คน ต่อชาวบ้าน 10 คน โดยทำหน้าที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ยาสามัญประจำบ้านและประเมินอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น มีการออกเยี่ยมชาวบ้านโดยรับข้อมูลมาจาก อสม. เช่น ผู้ป่วยโรคเบาหวาน ความดัน ส่วนในกรณีการรักษาพยาบาลที่เกินขีดความสามารถของสถานีอนามัย ก็จะทำหนังสือส่งตัว



ผู้ป่วยไปยังโรงพยาบาลในเครือข่าย คือ โรงพยาบาลลานสกา (หมู่ที่ 1 ต.เขาแก้ว) และโรงพยาบาลมหาราชต่อไป (กิ่งแก้ว บัวเพชร, 2549)

สำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชนคีรีวง สามารถมาใช้บริการทางด้านสาธารณสุขได้ที่สถานีอนามัยบ้านคีรีวง เช่นเดียวกับกับชาวบ้านทั่วไปในชุมชน และมีอาสาสมัครสาธารณสุขคอยให้การดูแลรักษาเบื้องต้นเมื่อเจ็บป่วย ซึ่งส่วนใหญ่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะเป็นสมาชิกบ้านพักโฮมสเตย์ด้วย ดังนั้นเมื่อนักท่องเที่ยวที่เข้าพักบ้านพักโฮมสเตย์ไม่สบายก็จะได้รับการดูแลเบื้องต้นจากสมาชิกบ้านพักโฮมสเตย์ หากเกินความสามารถในการดูแลของสมาชิกก็จะพานักท่องเที่ยวไปใช้บริการสถานีอนามัยบ้านคีรีวงต่อไป

**ศาสนสถาน** มีวัดคีรีวง ซึ่งเป็นวัดเดียวที่ตั้งอยู่ในชุมชน ซึ่งเปรียบเหมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในพื้นที่ รวมถึงการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชุมชน

**สถานีตำรวจ** เป็นสถานีประจำอำเภอลานสกา มีเพียงแห่งเดียว ตั้งอยู่ห่างจากชุมชนราว 3 กิโลเมตร

### 3. ลักษณะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของชุมชนคีรีวง คือ การเกษตรบนพื้นที่เชิงเขา ในรูปแบบของสวนผสมผสานที่เรียกว่า สวนผสม ซึ่งเป็นการปลูกพืชหลายๆ ชนิดไว้ในแปลงเดียวกัน มีประโยชน์ คือ ต้นไม้จะเกื้อกูลกันเอง ทำให้ไม่เกิดโรคระบาดร้ายแรง และไม่ต้องดูแลรักษามากนัก โดยผลผลิตที่ได้จากสวนผสม จะถูกนำไปขายต่อให้แก่พ่อค้าคนกลาง ซึ่งเป็นคนในชุมชนเอง รวบรวมผลผลิตของชุมชนแล้วนำไปขายต่อที่ตลาดหัวอิฐในตัวเมืองนครศรีธรรมราช ทำให้ชาวคีรีวงมีงานทำเกือบตลอดทั้งปี ซึ่งจะมีช่วงว่างจากการผลิต การจัดทำสินค้าพื้นบ้าน การแปรรูปสมุนไพร การถนอมอาหารบ้างก็ไปรับจ้างตายหูก เก็บผลผลิต ซ่อมแซมแปลง ซึ่งเป็นงานที่ทำต่อเนื่องในสวนผสม นอกจากนี้มีอาชีพเสริมด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการเปิดตัวของหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยว ชาวบ้านทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ให้ความรู้เรื่องวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชนแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการเป็นผู้นำทาง เที่ยวชมธรรมชาติและพักแรมบนอุทยานแห่งชาติเขาลง ต่อมาก็มีการบริหารบ้านพักโฮมสเตย์ภายในชุมชน โดยการบริหารจัดการของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง

รายได้ของชาวคีรีวง ขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งถ้าปีใดราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ รายได้ของชาวบ้านก็จะน้อยลงเช่นกัน แต่รายได้เสริมเกิดจากการรับจ้าง การเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ เช่น การผลิตผ้ามัดย้อม การทำทุเรียนกวน กลุ่มลูกไม้ กลุ่มสมุนไพร กลุ่ม

บาติกลายเป็น เป็นต้น ส่วนรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน เช่น การเป็นลูกหาบ หรือเพื่อนร่วมทาง (คนนำทาง) มัคคุเทศก์ท้องถิ่น การเปิดบ้านพักโฮมสเตย์ การขายของที่ระลึก การทำอาหารบริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น

ส่วนรายจ่ายที่ชาวบ้านในคีรีวงต้องใช้จ่ายส่วนมาก ได้แก่ ค่าอาหาร ค่าเล่าเรียนบุตร ค่าปุ๋ย ยาฆ่าแมลงและซื้อพันธุ์ไม้ ในบางครั้งเมื่อเกิดการขัดสนในเรื่องรายรับไม่เพียงพอกับรายจ่าย ชาวบ้านสามารถกู้ยืมเงินจากกลุ่มออมทรัพย์ที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ เพื่อมาแก้ไขปัญหาด้านการเงินได้

#### 4. ลักษณะทางสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม

##### 4.1 ลักษณะทางสังคม

**ประชากร** ชุมชนคีรีวงมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมดประมาณ 1,050 ครัวเรือน มีประชากรรวม 3,121 คน เป็นชาย 1,502 คน หญิง 1,619 คน และการบันทึกของ **สำนักบริหารการ**

**ทะเบียนกรมการปกครอง** ปรากฏจำนวนครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ 5 คีรีวง	จำนวน	294	ครัวเรือน
- หมู่ที่ 8 คีรีทอง	จำนวน	130	ครัวเรือน
- หมู่ที่ 9 ชุนคีรี	จำนวน	298	ครัวเรือน
- หมู่ที่ 10 คีรีธรรม	จำนวน	328	ครัวเรือน

เมื่อพิจารณาภาพรวมในระดับตำบลแล้ว ตำบลกำโลนมีหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน ประชากร 8,913 คน แยกเป็นชาย 4,347 คน หญิง 4,566 คน และมีครัวเรือน 2,876 ครัวเรือน (ตารางที่ 4-2)

**ตารางที่ 4-2 แสดงจำนวนประชากรของตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัด นครศรีธรรมราช**

ชื่อหมู่บ้าน	พื้นที่ (ไร่)	ประชากร (คน)			จำนวน ครัวเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
หมู่ที่ 1 บ้านวัดจันทร์	1,500	287	251	538	171
หมู่ที่ 2 บ้านวัดโคกโพธิ์สถิต	1,200	309	330	639	214
หมู่ที่ 3 บ้านย่านยาว	3,125	357	380	737	252
หมู่ที่ 4 บ้านวัดสมอ	3,500	513	590	1,103	362
<b>หมู่ที่ 5 บ้านคีรีวง*</b>	2,500	411	452	863	294
หมู่ที่ 6 บ้านมะม่วงขวาง	1,500	346	370	716	199
หมู่ที่ 7 บ้านวัดวังไทร	3,125	292	291	583	162
<b>หมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง*</b>	3,125	158	171	329	130
<b>หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี*</b>	5,000	420	450	870	298
<b>หมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม*</b>	5,625	513	546	1,059	328
หมู่ที่ 11 บ้านไผ่เนียง	500	284	312	596	209
หมู่ที่ 12 บ้านวังไหล	3,925	457	423	880	257
<b>รวม</b>	<b>35,125</b>	<b>4,347</b>	<b>4,566</b>	<b>8,913</b>	<b>2,876</b>

**ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง  
กระทรวงมหาดไทย (2554)**

\*คือ ชุมชนบ้านที่ทำการศึกษา

**จำนวนประชากรทั้งสิ้น พ.ศ. 2554 จำนวน 8,913 คน แยกเป็น  
ชาย 4,347 คน หญิง 4,566 คน**

**การปกครอง** มีโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน โดยฝ่ายบริหาร ซึ่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ประกอบด้วย

- |                            |   |
|----------------------------|---|
| 1) นายประยงค์ จุลรัตน์     | นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน          |
| 2) นายชนะ ภัคดีกำโล        | รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน       |
| 3) นายนิพัฒน์ บุญเพชร      | รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน       |
| 4) นางสาวจิราภรณ์ ประพัฒน์ | เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน |

ระบบความสัมพันธ์ ชุมชนคีรีวงมีระบบความสัมพันธ์เป็นแบบเครือข่าย มีความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน มีระบบอาวุโสที่เอื้อให้ผู้มีวัยวุฒิคุณวุฒิ มีความรู้ ความสามารถ เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณธรรม ได้รับการเคารพนับถือและศรัทธาจากชาวบ้าน ปัจจุบันยังคงไว้ซึ่งคุณลักษณะเช่นนี้

**ระบบความสัมพันธ์** แบบเครือข่ายที่ยังพบในชุมชน คือ การช่วยเหลือพึ่งพากันในเรื่องของการเก็บผลผลิต การพัฒนาชุมชน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ งานบุญต่างๆ เป็นต้น แม้ปัจจุบันจะแตกต่างจากในอดีตบ้าง เนื่องจากภาวะที่ทุกครอบครัวต่างก็ต้องขยันขันแข็ง ช่วยกันทำมาหากินและเวลาในการพบเจอกันของแต่ละบ้านลดน้อยลง แต่เมื่อมีโอกาสหรืออยู่ในภาวะคับขัน การแสดงออกถึงความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก็ยังคงปรากฏให้เห็นได้ชัดเจน และเป็นไปโดยธรรมชาติของคนคีรีวงโดยไม่ต้องมีการบอกกล่าว ระบบเครือข่ายจึงเป็นระบบที่ส่งผลต่อการพัฒนาต่างๆ ในชุมชนรวมถึงการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนด้วย โดยพบว่าชาวบ้านในชุมชนคีรีวงนั้นจะมีการรวมกลุ่มช่วยเหลือกันในการจัดการและแก้ไขปัญหาในด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งเกิดจากการความสนใจที่เหมือนกัน ความถนัดและการตระหนักถึงปัญหาที่เป็นปัญหาของส่วนรวมนั้น คือ ปัญหาที่ชาวบ้านทุกคนต้องร่วมมือช่วยเหลือกัน จึงจะทำให้สามารถจัดการและผ่านพ้นปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆไปได้ กลุ่มองค์กรที่สำคัญในชุมชน และสัมพันธ์กับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทุเรียนกวน กลุ่มบาติกลายเทียน กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน กลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มบ้านสมุนไพร กลุ่มลูกไม้ เป็นต้น

#### 4.2 ลักษณะทางวัฒนธรรมและประเพณี

**ภาษา** ชาวบ้านในชุมชนใช้ภาษาถิ่น ที่เรียกว่า ภาษาใต้ หรือภาษาปากกัใต้ ในการสื่อสารกับคนในชุมชนด้วยกันเองโดยเฉพาะคนเฒ่า คนแก่ แต่ใช้ภาษากลางในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกหรือในการติดต่อกับราชการ

**ศาสนา** ชาวบ้านคีรีวงนับถือศาสนาพุทธ มีวัดคีรีวงเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม พิธีสำคัญทางศาสนา รวมไปถึงกิจกรรมที่ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมต่างๆ เช่น เวทีชาวบ้าน หรือแม้แต่สถานที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว

**ความเชื่อ** มีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ตามป่าหรือภูเขา ตลอดจนบรรพบุรุษและพระภิกษุผู้ล่วงลับไปแล้ว ชาวบ้านมีการประกอบพิธีและกราบบูชาตามฤดูกาล เช่น การตั้งเจ้าที่หลังจากเก็บผลผลิตหมดในแต่ละปี การตั้งเจ้าที่ตามสวนเมื่อขึ้นไปทำสวนหรือนอนค้างคืนในสวน เป็นต้น เจ้าที่ที่ชาวบ้านเคารพบูชา ได้แก่ ตาหลวงส่อง ตาหลวงตาพัง และปู่เจ้าอินทรเรศ (ปู่เจ้าเขาหลวง)

**ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น** ของชาวคีรีวงนั้นไม่แตกต่างจากพุทธศาสนิกชนทั่วไป แต่มีงานประเพณีที่สำคัญที่ชาวบ้านเรียกว่า งานบุญ ที่ถือเป็นประเพณีปฏิบัติอย่างเคร่งครัดของชาวคีรีวงอยู่เป็นประจำ คือ

งานบุญเดือน 3 หรือ งานทำบุญอาจารย์ งานระลึกถึงวันมรณภาพของท่านปลัดเถื่อนสาชาโต ซึ่งเป็นพระที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือมาก เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในอดีต โดยงานเริ่มจัดขึ้นครั้งแรก เมื่อ แรม 8 ค่ำ เดือน 3 ปี พ.ศ.2497 มีการสร้างรูปปั้นท่านปลัดเถื่อนขึ้นในวันนี้ ในตอนเช้าจะมีการทำบุญตักบาตร ทอดผ้าป่า และกวนข้าวมธุปายาสหรือข้าวทิพย์ในกระทะขนาดใหญ่ โดยมีหญิงพรมจารีเป็นคนกวน ข้าวทิพย์ที่กวนจะมีส่วนผสมหลายชนิด ได้แก่ เครื่องเทศต่างๆ พริกไทย พริก ขิง ข่า นม กระเทียม ผลไม้หลายชนิด เช่น ทุเรียน มังคุด เงาะกลางสาด กล้วย อ้อย เป็นต้น งานนี้จัดขึ้นเพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูผู้ทำคุณประโยชน์แก่ชุมชนให้เป็นตัวอย่างแก่คนรุ่นหลังสืบต่อไป (กิ่งแก้ว บัวเพชร, 2549)

งานทำบุญเดือน 5 หรือ งานทำบุญอาบน้ำคนแก่ จัดขึ้นในวันสงกรานต์ของทุกปี ที่มีทั้งพิธีกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมไทย มีการทำบุญตักบาตรและสงฆ์น้ำพระในตอนเช้า จากนั้นเป็นการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่เพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและบุพการี (กิ่งแก้ว บัวเพชร, 2549)

งานบุญเดือน 8 หรือ งานเข้าพรรษา มีการทำบุญตักบาตรอย่างยิ่งใหญ่ในตอนเช้าและเวียนเทียนรอบอุโบสถในเวลากลางคืน โดยเฉพาะเด็กๆ และวัยรุ่นจะเข้าวัดมาเวียนเทียนกันเป็นจำนวนมากจนแน่นศาลาธรรม ซึ่งทำให้ได้เห็นถึงความใกล้ชิดของพระพุทธศาสนาที่ซึมซับอยู่ในจิตใจของชาวคีรีวงทุกเพศทุกวัยนอกเหนือจากผู้เฒ่าผู้แก่อีกด้วย (กิ่งแก้ว บัวเพชร, 2549)

งานบุญเดือน 10 หรือ งานบุญวันสารท เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับในวันแรม 15 ค่ำเดือน 10 โดยจัดสำหรับของควานหวานเรียกว่า หมรับ ประกอบไปด้วย ขนม

ลา หมายถึง แพรพรรณ ขนมอบ้า แทนลูกสะบ้า ขนมอบอง แทนแพหรือพาหนะในการเดินทาง ขนมอบดีข้า แทนเงินตราไว้ใช้สอย อีกทั้งจัดของแห้ง ผลผลิตจากสวนสมรม รวมถึงยารักษาโรค ถวายพระภิกษุสงฆ์ไว้ใช้ในช่องเข้าพรรษา สำหรับชาวศิริงจะมีการยกหม้อขนาดใหญ่ถวายวัด (จัดในไตระ ซึ่งเป็นภาชนะสานด้วยหวาย มีหลายขนาด ลักษณะคล้ายกับตระกร้าหรือเข่งพลาสติก มีหูหิ้วสองข้าง เป็นภาชนะที่ชาวบ้านใช้ขนผลผลิต) ชาวบ้านจะใช้ไตระใส่ข้าวของ ผลไม้ต่างๆ ที่จะจัดเป็นหม้อ นอกจากนี้อาจใช้ภาชนะอื่นแทนก็ได้) เมื่อเสร็จพิธีทางศาสนาจากนั้นจะนำหม้อไปแจกจ่าย จัดจำหน่ายตามกำลังศรัทธาของชาวบ้าน เรียกว่า “การทอนของ” และนำรายได้จากการทอนของนั้นมาถวายให้วัดต่อไป (กิ่งแก้ว บัวเพชร, 2549)

งานบุญเดือน 11 หรือ งานบุญออกพรรษา ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 กลางคืนวันปวารณามีการสมโภชพระลาก มีมหรสพ การละเล่นต่างๆ ชาวบ้านจะทำข้าวเหนียวต้มเพื่อใช้ทำบุญในเช้าวันรุ่งขึ้น และทำน้ำยารับประทานกับขนมจีนกันทุกบ้าน

ในเช้ามีวัดวันออกพรรษามีประเพณีพื้นบ้านเรียกว่า “ประเพณีชักพระ” โดยชาวบ้านจะทำการลากเรือพระออกมานอกวัด คุณกัณฐ์จิตา มัชยาท, **สัมภาษณ์**, 13 ตุลาคม 2554 เล่าว่า “ใครไปลากพระตอนเช้านี้ได้บุญ” ชาวบ้านจะสร้างพระลาก มีลักษณะคล้ายรถในขบวนแห่อย่างงานกีฬาหรืองานแห่ธนูพญาชาติ โดยการจำลองเรือพระมาลากบนบก ใช้ไม้คานขนาดใหญ่รูปพญานาค ๒ ท่อน ชักลากขั้วมณฑปเรือใหญ่ ซึ่งประดิษฐานพระลากเก่าแก่ของชุมชน (พระลากของศิริงจะไม่ใช้ล้อรถยนต์ในการขับเคลื่อน แต่จะอาศัยแรงชาวบ้านช่วยกันลากเชือกที่ติดอยู่กับพระลาก ซึ่งมีอยู่แห่งเดียวในประเทศ) พระลากมีการตกแต่งอย่างสวยงามตามวิถีชาวบ้าน ประมาณ 7 โมงเช้าจะมีการตักบาตรเทโวหรือตักบาตรหน้าล้อด้วย ข้าวสาร อาหารต่างๆ ผลไม้ และข้าวเหนียวต้ม บริเวณลานหน้าวัด ชาวบ้านในชุมชนทั้งผู้สูงอายุและเด็กๆ เยาวชนจะมีการแต่งกายด้วยชุดไทยในอดีต เพื่อรักษาไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมที่งดงาม หากใครแต่งตัวเข้าตากรรมการก็จะมีรางวัลมอบให้และหลังจากตักบาตรและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเสร็จ ก็จะมีการลากพระไปยังบ้านใหม่โดยความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้าน ชักลากให้ได้จังหวะกัน ถึงเวลาบ่ายก็ชักพระกลับวัด จากนั้นก็สงฆ์น้ำพระลาก

งานพฤศจิกายนรำลึก งานทำบุญตักบาตรระลึกถึงมหันตภัยจากน้ำท่วม ปี พ.ศ.2531 ซึ่งกำหนดจัดงานในวันที่ 22 พฤศจิกายนของทุกปี โดยคุณราตรี หัตถิ, **สัมภาษณ์**, 12 ตุลาคม 2554 เล่าว่าในช่วงเช้ามีตึกจะเป็นการให้ทานไฟด้วยของร้อน การให้ทานไฟเป็นการบริจาคทานด้วยอาหารแก่คนทั้งในและนอกชุมชน โดยเจ้างานจะมีการขอแรงชาวบ้านในชุมชนในการจัดหาอาหาร ขนมหวานต่างๆ แล้วแต่กำลังความสามารถ เช่น ขนมครก ขนมจาก ขนมเป็ญญาน ขนมโค

ขนมบัวลอย ข้าวต้ม น้ำชา กาแฟ ไข่กรอก หมูπίง หรือของร้อนอื่นๆ จากนั้นในช่วงเพลหลังจากถวายอาหารแก่ภิกษุสงฆ์แล้ว จะเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์มหาอุทกภัย มีการจัดป้ายนิทรรศการให้ความรู้ เช่น ด้านการประกอบอาชีพในชุมชน การอนุรักษ์ และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การฉายภาพคีร์วงในอดีตสมัยเกิดเหตุการณ์อุทกภัย เพื่อเป็นอุทาหรณ์เตือนใจไม่ให้ชาวคีร์วงกระทำในสิ่งที่เป็นสาเหตุของภัยพิบัติมาสู่ชุมชนอีก ต่อจากนั้นก็จะเป็นในส่วนของการแสดง เช่น การแสดงรำมโนราห์ ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคใต้ ประเพณีนี้นอกจากเป็นการระลึกถึงมหันตภัยในอดีต เพื่อให้ชาวบ้านรำลึกและตระหนักภัยธรรมชาติอันเนื่องมาจากฝีมือมนุษย์ที่บุกรุก ทำลายป่าแล้ว ยังถือเป็นงานบุญที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านทุกคน ให้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในการให้ทานไฟแก่ผู้อื่นอีกด้วย

นอกจากงานบุญหรือประเพณีทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว ยังมีประเพณีพื้นบ้านอีกอย่างหนึ่งคือ ประเพณีใส่ครว เป็นการช่วยเหลือกันของชาวบ้านในงานศพ คือ เมื่อบ้านไหนมีคนเสียชีวิตจะมีการแจ้งข่าวจากผู้นำชุมชนเพื่อนัดวันและเวลาให้ชาวบ้านในชุมชน ร่วมกันมาช่วยเหลือครอบครัวของผู้เสียชีวิต โดยการนำข้าวสาร กะปิ มะพร้าว น้ำตาล น้ำปลาหรือสิ่งของใดๆ ก็ตามที่มีความจำเป็นในการช่วยเหลืออย่างละเล็กละน้อยให้กับเจ้าภาพ เพื่อช่วยละภาระค่าใช้จ่ายในการจัดงานของครอบครัวผู้เสียชีวิตนอกเหนือจากการรวบรวมเงินเพื่อทำบุญ โดยจะมีการตั้งแถว ณ จุดนัดหมายแล้วเดินตามเป็นแนวยาวไปยังบ้านงานหรือวัด (ในกรณีใช้วัดเป็นสถานที่ตั้งศพ) แล้วนำของของแต่ละคนนำมาไปไว้ยังที่ที่เจ้างานกำหนดไว้ (ส่วนใหญ่จะเป็นข้าวสารและมะพร้าว) ซึ่งคุณประยงค์ แดงอ่อน **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2554 เล่าให้ฟังว่า

“ประเพณีใส่ครวนี้ทำสืบทอดกันมานานแล้ว และมีอยู่ช่วงหนึ่งที่หายไป ตอนนั้นเขาก็กลับมาทำอีกเพื่ออนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้เห็น แต่ก่อนเขาทำกันทั้งงานแต่งและงานศพ แต่ช่วง 30-40 ปีหลัง เขาทำแต่เฉพาะงานศพ พอมีงานผู้นำเขาจะประกาศนัดกันว่าจะไปใส่ครววันไหน ใครมีอะไรก็เอามาช่วย เช่น ข้าวสาร น้ำปลา สะตอ ลูกเนียง กะปิ น้ำตาล อะไรก็ได้ทั้งนั้น แล้วเอาไปให้เจ้างานเขา เป็นการช่วยเหลือกันภายในชุมชนกันเอง เพราะเมื่อก่อนแต่ละบ้านลำบาก งานที่จำเป็นต้องใช้จ่ายเยอะ เพราะรู้จักกันทั้งนั้นก็ต้องช่วยเหลือกัน ที่อื่นเขาไม่มีอย่างนี้หรอก”

ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ แสดงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นที่สำคัญ ทำให้เห็นวิถีชีวิตของคนคีร์วง ถือเป็นวิธีการผูกสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้มีความรัก พึ่งพาช่วยเหลือกัน มีความผูกพันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ประเพณีเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงความเป็นชุมชนและเป็นการสืบสานและดำรงรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

การศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งที่พักชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้โฮมสเตย์มาตรฐานไทย เมื่อผู้วิจัยศึกษาข้อมูลทุติยภูมิแล้ว หลังจากนั้นผู้วิจัยได้มีการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิในหัวข้อต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เจ้าของบ้านที่เข้าร่วมทำโฮมสเตย์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมโฮมสเตย์และนักท่องเที่ยว ซึ่งข้อมูลทั้งหมดผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมไว้มี ดังนี้

1. การจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง
2. ความคิดเห็นของสมาชิกที่เข้าร่วมสมาชิกโฮมสเตย์
3. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อโฮมสเตย์ชุมชนคีรีวง

ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนคีรีวง เริ่มจากกระแสการท่องเที่ยวกำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ชุมชนคีรีวงเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีความสำคัญของการท่องเที่ยว ประกอบกับชุมชนเองมีทรัพยากรธรรมชาติ และมีการดำเนินชีวิตที่อบอุ่น อยู่ร่วมกันฉันญาติมิตร ชุมชนเองมีกลุ่มต่างๆเกิดขึ้นมากมาย จึงเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นชาวไทยหรือชาวต่างชาติ เดิมทีเมื่อประมาณปี พ.ศ.2531 การจัดการด้านงานท่องเที่ยวถูกดำเนินการโดยกองทุนเด็มติเซียให้เขาหลวง ต่อมาเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับงานของกองทุนเองก็มีมากเช่นกัน จึงมีการปรึกษากันระหว่างผู้นำชุมชน และคณะกรรมการกองทุน โดยมีผลสรุปว่า ในเรื่องของการจัดการด้านการท่องเที่ยวควรเป็นหน้าที่ของชมรมการท่องเที่ยวคีรีวง ส่วนกองทุนยังมีหน้าที่ในด้านการรณรงค์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร และการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติ จากผลของการประชุมจึงมีข้อสรุปว่า ควรไปศึกษาดูงานในเรื่องของการจัดการด้านการท่องเที่ยวที่เกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา เพื่อศึกษาดูรูปแบบและลักษณะและวิธีการจัดการโดยกลุ่มต่างๆ จึงคัดเลือกตัวแทนของกลุ่มมากลุ่มละ 2 คน เพื่อไปศึกษาดูงาน พอกลับจากการศึกษาดูงานแล้ว จึงเห็นพ้องต้องกันว่าควรมีการจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวขึ้นมา เพื่อสะดวกในการจัดการและเพิ่มประสิทธิภาพในการต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยเริ่มแรกได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาอาชีพเสริม และมูลนิธิอาสาพัฒนาสังคม จนกระทั่งปีพ.ศ.2539 การท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวงเริ่มมีรูปแบบที่ชัดเจน จัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง โดยปัจจุบันมีนายงยุทธ กระจ่างโลก เป็นประธานชมรม ซึ่งเป็นชมรมที่ทำหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และประสานงานระหว่างฝ่ายสมาชิกโฮมสเตย์กลุ่มอาชีพต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวจนถึงปัจจุบัน



คุณกัณฑ์ฐิตา มัชยาท,**สัมภาษณ์**, 13 พฤศจิกายน 2554 ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวงในปัจจุบัน ซึ่งมีหน้าที่ดูแลประสานงานระหว่างกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์ และกลุ่มต่างๆในชุมชนกับนักท่องเที่ยวแล้วว่า ได้สังเกตเห็นศักยภาพของพื้นที่และชุมชนจึงได้ชักชวนเพื่อนบ้านเปิดให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์แก่นักท่องเที่ยว เพื่อหารายได้เสริมด้วยเห็นว่าชุมชนคีรีวงอยู่ใกล้สถานที่ท่องเที่ยวที่ยังมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ภายใต้การจัดการและการจัดกิจกรรมทั้งหมดทำให้หมู่บ้านคีรีวงสามารถพึ่งพาตัวเองได้ และเกิดกระบวนการความร่วมมือจนเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จนกระทั่งปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่มที่พร้อมให้บริการที่พักจำนวน 46 หลัง ซึ่งสามารถรองรับกิจกรรมต่างๆ ทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ โดยที่ยังสามารถดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไปพร้อมกับการมีกิจกรรมการท่องเที่ยว และจัดการแหล่งที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์ โดยสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์จะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ ผู้สมัครต้องเป็นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ต้องสมัครใจทั้งครอบครัว มีจิตใจรักการทำงานบริการ มีความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยวและต้องยอมรับกฎ – กติกาของชมรม โดยทางคณะผู้บริหารจะนำมาตรฐานของชมรมมาพิจารณา หากเห็นว่ามีคุณสมบัติที่เหมาะสม ก็สามารถสมัครเป็นสมาชิกได้

การจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านคีรีวงขึ้นนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนและต้องการให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณีและสร้างจิตสำนึก เคารพวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนในชุมชน ช่วยให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชาวบ้านในชุมชน และยังสามารถพัฒนาคนโดยใช้การรวมกลุ่มเป็นสื่อในการปลูกฝังให้มีคุณธรรมและสร้างธรรมรัฐให้เกิดในท้องถิ่น

**ภาพที่ 4-3** แผนที่ตั้งของโฮมสเตย์ชุมชนคีรีวง



ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 13 ตุลาคม 2554

## การจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง

กัณฑ์ฐิตา มัชยาท, **สัมภาษณ์**, 13 พฤศจิกายน 2553 โฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวงได้มีการพัฒนาขึ้นตามแบบวิถีชีวิตและศักยภาพของชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้รับคำปรึกษาจากนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยในจังหวัดนครศรีธรรมราชและมหาวิทยาลัยในภาคใต้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รวมถึงการสนับสนุนของหน่วยราชการในชุมชน ซึ่งได้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีหลักการบริหารจัดการโฮมสเตย์ที่กำหนดโดยของชุมชน ในที่นี้ได้อิงดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ที่พัฒนาโดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งมีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ 8 ด้าน ไว้ดังนี้คือ

1. ด้านที่พัก
2. ด้านอาหารและโภชนาการ
3. ด้านความปลอดภัย
4. ด้านการจัดการ
5. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว
6. ด้านสิ่งแวดล้อม
7. ด้านมูลค่าเพิ่ม
8. ด้านการส่งเสริมการตลาด

### 1. ด้านที่พัก

กัณฑ์ฐิตา มัชยาท, หัวหน้ากลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์, **สัมภาษณ์**, 13 ตุลาคม 2554 ปัจจุบันบ้านพักของโฮมสเตย์ชุมชนคีรีวง มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 46 หลัง และยังคงร่วมกิจกรรมโฮมสเตย์ 27 หลัง ได้ผ่านการตรวจประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ที่กำหนดเองโดยชุมชน โดยบ้านพักทั้งหมดจะตั้งอยู่ในบริเวณที่ไม่ไกลกันมากนัก เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการ และการประสานดูแลนักท่องเที่ยว

บ้านพักโฮมสเตย์ในปัจจุบันมีสมาชิกเพียง 27 หลัง เนื่องจากในช่วงเดือนสิงหาคม – ต้นเดือนตุลาคม สมาชิกบางหลังจะพักเพื่อเก็บผลไม้ในสวนไปขาย ทำให้เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า จึงไม่มีเวลารับแขก ส่วนในช่วงปลายเดือนตุลาคม – ธันวาคมเป็นช่วงฤดูฝนของภาคใต้ ดังนั้นสมาชิกโฮมสเตย์จึงมีความจำเป็นต้องหยุดพักชั่วคราว ปกติเจ้าบ้านและสมาชิกทั้งหมดอาศัยอยู่ในบ้าน แต่จะมีการจัดให้มีสัดส่วนที่เหมาะสมสำหรับผู้เข้าพัก ส่วนใหญ่จะใช้ห้องนอนสำหรับรับรองนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัก โดยในช่วงเริ่มต้นมีการปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ของบ้านพัก เช่น บ้านพักโฮมสเตย์บางหลังใช้ประโยชน์ห้องโถง โดยการทำฉากกั้นให้เป็นสัดส่วน แต่บ้านพัก

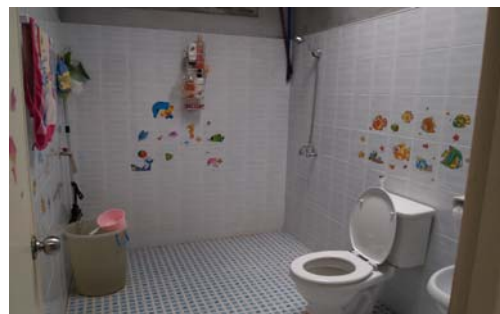
โคมสเตอร์ส่วนใหญ่จะปรับปรุงซ่อมแซมในส่วนที่สึกหรอหรือเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายเท่านั้น ส่วนห้องน้ำและห้องส้วมที่ใช้รับรองผู้เข้าพักจะเป็นไปตามแบบดั้งเดิมของบ้าน ซึ่งมีทั้งแบบส้วมซึมนั่งยองและทรงสูงไว้ ในกรณีที่มีผู้เข้าพักเป็นผู้สูงอายุผู้ประสานงานจะจัดให้พักในบ้านที่มีชักโครกหรือเป็นส้วมที่สามารถนั่งได้

ในการรับรองนักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะ ผู้ประสานงานจะจัดตามลำดับคิว โดยจะแจ้งเจ้าของบ้านให้ทราบล่วงหน้า เพื่อเตรียมความพร้อมในเรื่องของความสะอาด อาหาร แต่ในกรณีที่มาเป็นส่วนบุคคล สามารถจองล่วงหน้าหรือมาพักที่พักได้ทันทีที่ต้องการ โดยสามารถติดต่อได้ที่ศูนย์ประสานงานนักท่องเที่ยวโดยผู้ประสานงานจะแจ้งบ้านที่มีความพร้อมในการรองรับตลอดเวลา ซึ่งมีประมาณ 3-4 หลัง โดยจัดตามลำดับ หากบ้านหลังใดไม่มีความพร้อมก็จะให้บ้านหลังต่อไปตามลำดับเป็นผู้รับนักท่องเที่ยวแทน

#### ภาพที่ 4-4 การจัดเตรียมบ้านพักสำหรับผู้เข้าพักที่มีความพร้อมในระดับดี



รูป ก การจัดเตรียมที่นอน



รูป ข การเตรียมห้องน้ำ ห้องส้วม

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 13 ตุลาคม 2554

#### ภาพที่ 4-5 การจัดเตรียมบ้านพักสำหรับผู้เข้าพักที่มีความพร้อมระดับปานกลาง



รูป ก การจัดเตรียมที่นอน



รูป ข การเตรียมห้องน้ำ ห้องส้วม

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 13 ตุลาคม 2554

หากไม่มีกรณีเฉพาะจะไม่มีทางเลือกบ้าน ทางกลุ่มโฮมสเตย์จะจัดให้เข้าพักตามลำดับคิว อย่างไรก็ตามหากนักท่องเที่ยวต้องการพักในบ้านหลังที่ต้องการ ถ้าบ้านหลังนั้นว่างและมีความพร้อม ผู้ประสานงานจะจัดให้ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ปกติในการจัดการที่พักรับรองนักท่องเที่ยวในแต่ละหลังจะจัดให้เท่าๆ กัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างบ้านแต่ละหลัง

เครื่องนอนปกติจะเป็นเตียงหรือฟูก ซึ่งเครื่องนอนที่เตรียมให้นักท่องเที่ยวจะเป็นแบบพื้นบ้าน ใช้นุ่นหรือที่นอนใยมะพร้าวหรือผ้าฝ้ายธรรมชาติ บ้านพักบางหลังจัดที่นอนเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความเป็นส่วนตัว โดยจะใช้ห้องเดิมที่สมาชิกในบ้านอาศัยอยู่ เมื่อนักท่องเที่ยวมาพักสมาชิกในบ้านจะย้ายมานอนรวมกัน หรืออาจจะใช้ห้องนอนที่ปัจจุบันไม่ได้มีการใช้ประโยชน์มาปรับเปลี่ยนให้เป็นที่พักแก่นักท่องเที่ยว และบ้านบางหลังจะมีฉากกั้นที่ห้องโถงโดยปรับให้เป็นห้องนอนของนักท่องเที่ยว และถ้าบ้านหลังใดไม่มีมุ้งลวดจะเตรียมมุ้งไว้ให้เพื่อกันยุง แมลงที่จะมารบกวน ในเรื่องของการดูแลความสะอาดของเครื่องนอน จะมีการเปลี่ยนชุดเครื่องนอนทั้งหมดทุกครั้ง เพื่อให้มีความสะอาดไม่หมักหมม โดยจะนำออกฝั่งแดดไม่ให้มีกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์

กฎระเบียบข้อบังคับในการเข้าพักโฮมสเตย์ชุมชนคีรีวง การเข้าพักของนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์ จะต้องผ่านการจัดสรรของผู้ประสานงานเพียงผู้เดียวเท่านั้น เจ้าของบ้านพักต้องเตรียมความพร้อมก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเข้าพัก สมาชิกจะต้องมาต้อนรับแขกที่ศูนย์ประสานงานนักท่องเที่ยว จากนั้นพานักท่องเที่ยวไปที่บ้านพักของตนเองตามที่ได้รับมอบหมาย เมื่อนักท่องเที่ยวมีกิจกรรมร่วมกันเป็นหมู่คณะ จะใช้บริเวณศูนย์ประสานงานนักท่องเที่ยวเป็นหลัก ซึ่งเป็นศูนย์ประสานงานได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน กรณีแขกมาเป็นครอบครัว จะจัดให้พักในบ้านหลังเดียวกันหรือบ้านที่อยู่ใกล้กัน แต่กรณีแขกมาเป็นหมู่คณะ จะจัดให้พักเท่ากันๆทุกหลังไม่เกินหลังละ 4-5 คน โดยจะจัดให้แยกระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย และเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ต้องช่วยกันดูแลรักษาความปลอดภัยและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อนักท่องเที่ยวที่มาพัก และห้ามส่งเสียงดังรบกวนหรือทำกิจกรรมใดๆที่รบกวนแขก

## 2.ด้านอาหารและโภชนาการ

ด้านอาหารเจ้าของบ้านแต่ละหลังจะพิจารณาจัดทำเมนูอาหารที่ตนเองมีความถนัด ปรุงได้อร่อย และเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมาบริการนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นอาหารสุขภาพปรุงจากวัตถุดิบ ซึ่งเป็นพืชผักปลอดสารพิษ ที่หาได้ภายในชุมชนทั้งจากสมาชิกและตามธรรมชาติ เช่น เก็บพืชผักจากธรรมชาติไม่มีการเพาะปลูก ได้แก่ ผักกูด ผักหวาน หยวกกล้วยป่า ผักหนาม

ผักตำลึง บอน คุณ ลูกเนียง เป็นต้น หรือเก็บพืชที่ปลูกอยู่ในบริเวณบ้านพักของตนเอง เช่น ผักชะอม ต้นกระเพรา ตะไคร้ ข่า กระชาย ใบมะกรูด ผักเหลียง สะตอ เป็นต้น ส่วนผลไม้ก็เก็บจากสวนของสมาชิกที่ปลูกปลูกขึ้นเองหรือเป็นพืชที่มีอยู่ในท้องตลาดทั่วไป เช่น มังคุด ทุเรียนพื้นบ้านเงาะ ลางสาด ลองกอง กระท้อนและเสาวรส เป็นต้น นำมาเตรียมอย่างดี โดยปรุงตามแบบฉบับของแต่ละครอบครัว และปรับรสชาติของอาหารให้เหมาะสมตามกลุ่มนักท่องเที่ยว ส่วนเมนูอาหารพื้นถิ่นของชุมชนคีรีวงที่จัดไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวมีหลายประเภทด้วยกัน เช่น น้ำพริก ยำผักกูด ผักกูดต้มกะทิ คั่วกลิ้งหมู แกงส้มบอน แกงเลียง ปลาทอดขมิ้น รวมถึงมีน้ำดอกอัญชัน น้ำดอกดาหลา น้ำตะไคร้ เสาวรส และน้ำดื่มสะอาดไว้บริการ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวต้องแจ้งข้อห้ามต่างๆ แก่เจ้าของบ้าน เช่น เป็นมุสลิม ไม่ทานเนื้อสัตว์ ไม่ทานเผ็ดและยังสามารถระบุอาหารที่ตนเองต้องการรับประทานเป็นพิเศษได้อีกด้วย และเจ้าของบ้านต้องทำอาหารเองเท่านั้น ห้ามซื้ออาหารมาให้นักท่องเที่ยวรับประทาน

#### ภาพที่ 4-6 การจัดเตรียมอาหารสำหรับผู้เข้าพัก



รูป ก อาหารเช้า



รูป ข อาหารพื้นถิ่น

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 14 ตุลาคม 2554

การจัดเตรียมเรื่องบริการอาหารและน้ำดื่ม ในกรณีที่มีการจัดเลี้ยงรวมเป็นหมู่คณะ ให้แก่นักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อไม่ให้เกิดความยุ่งยากในการดูแลนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็น การกระจายรายได้ให้แก่ชุมชน โสมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง จึงมีการจัดการอาหารในงานเลี้ยง 2 วิธีการ ดังนี้ คือ เจ้าบ้านจะปรุงอาหารที่บ้านตนเองและนำอาหารใส่ปั่นโตมายังบริเวณที่จัดงาน (ศูนย์ประสานงานนักท่องเที่ยวบ้านคีรีวง) ให้บริการเฉพาะแขกที่พักในบ้านของตนเองเท่านั้น หรือ ผู้ประสานจะจัดให้กลุ่มแม่บ้านตามลำดับคิวในเรื่องของจัดเตรียมอาหารแก่นักท่องเที่ยว โดย จะแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับวัน จำนวนนักท่องเที่ยว จำนวนมื้ออาหาร อาหารต้องห้าม (กรณีมุสลิม มังสวิรัต) ผลไม้และเครื่องดื่มที่ต้องการ โดยจะจัดทำเป็นข้าวกล่องหรือกับข้าวก็ได้ ซึ่งจะคิด

ค่าอาหารกล่องละ 20-25 บาท ถ้าเป็นกำข้าวจะต้องนับตามจำนวนคน มีโต๊ะ 70 บาทต่อคน ส่วนน้ำดื่มปกติสมาชิกจะซื้อน้ำดื่มในการบริโภคอยู่แล้ว เนื่องจากชุมชนไม่มีน้ำประปาที่สะอาดในการอุปโภค บริโภค ดังนั้นทางกลุ่มโฮมสเตย์ จึงใช้น้ำดื่มสะอาดมาให้บริการนักท่องเที่ยว โดยเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนโดยใช้ชื่อว่าน้ำดื่มคีรีวง

ห้องครัว การทำอาหารเพื่อบริการนักท่องเที่ยวจะจัดทำกันที่บ้านของเจ้าของบ้านที่นักท่องเที่ยวมาพัก โดยส่วนใหญ่จะเป็นอาหารเช้าและอาหารเย็น ดังนั้นทางกลุ่มโฮมสเตย์จึงมีข้อกำหนดให้บ้านพักที่บริการอาหารแก่นักท่องเที่ยวจะต้องมีครัวและอุปกรณ์ที่สะอาด เพื่อให้ถูกสุขลักษณะ รวมถึงมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและไม่มียุงกัด (รายละเอียด รูปที่ 4-7)

#### ภาพที่ 4-7 สภาพห้องครัวที่ใช้ประกอบอาหาร



รูป ก ห้องครัวที่ใช้ประกอบอาหาร



รูป ข สถานที่รับประทานอาหาร

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 14 ตุลาคม 2554

### 3. ด้านความปลอดภัย

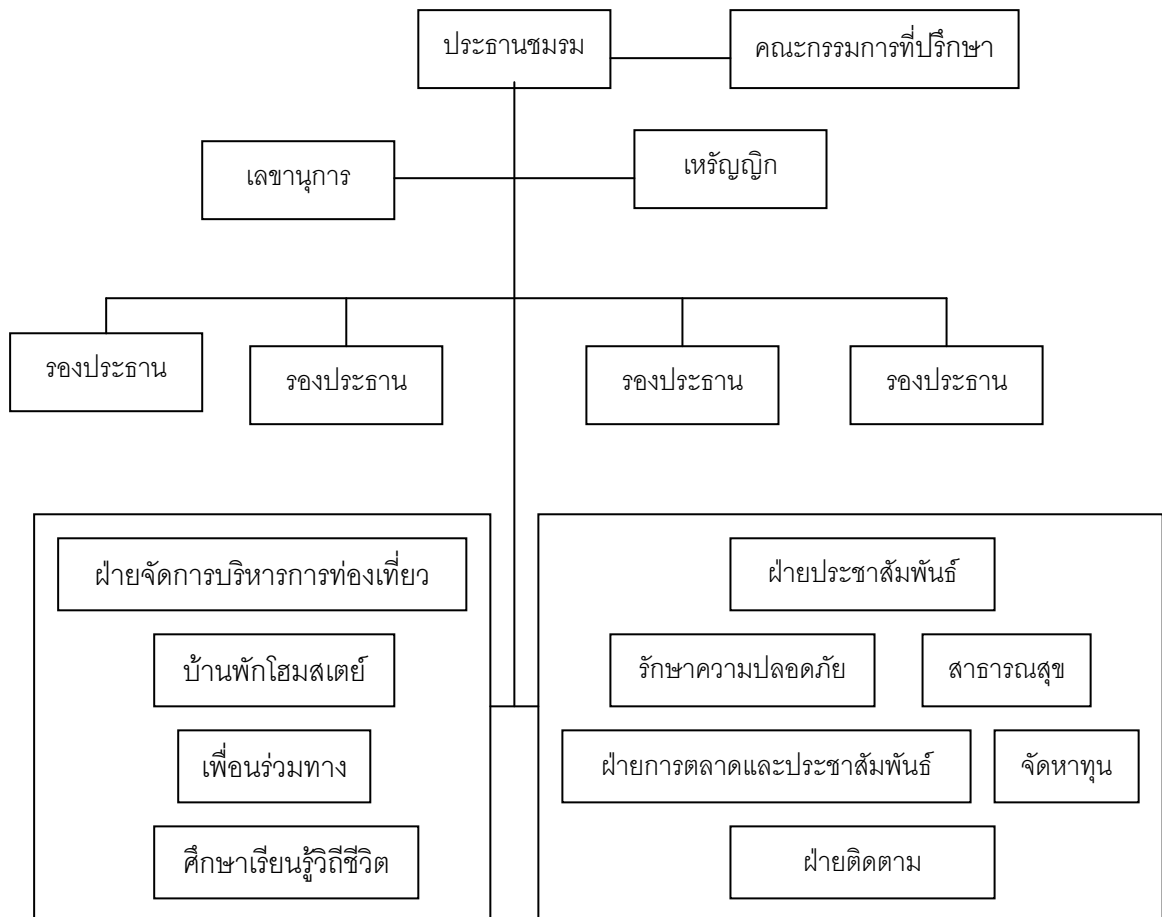
สุวรรณ นาดาพันธ์,ตัวแทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบล,**สัมภาษณ์**,1 พฤศจิกายน 2554 โดยปกติแล้วชุมชนคีรีวงเป็นชุมชนที่มีความสุขสงบ ปราศจากขโมย แต่เพื่อให้เกิดความมั่นใจในด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ทางสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ จึงมีการดูแลความปลอดภัยและการเตรียมพร้อมในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินอยู่ตลอดเวลา โดยการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยในช่วงฝนตกหนักและฤดูฝน มีศูนย์เตือนภัยและชุดหน่วยกู้ภัย ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเองโดยชุมชน เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน หน่วยกู้ภัยที่เฝ้าดูสถานการณ์จะรายงานไปยังหอเตือนภัย ซึ่งตั้งอยู่ที่หมู่ 9 เพื่อประกาศในชาวบ้านได้ทราบและเตรียมการอพยพขึ้นที่สูง เพื่อความปลอดภัยของชาวบ้านและนักท่องเที่ยว และยังมีโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้วิศวกรจากประเทศญี่ปุ่นมาแนะนำวิธีการแก้ปัญหา โดยการจัดทำคั้นกันน้ำ เนื่องจากคลองมีลักษณะตื้นเขิน เมื่อเกิดน้ำป่าไหลหลาก จึงได้ปรับร่องน้ำให้มีความลึกมากยิ่งขึ้น

โดยการทำคั้นกันน้ำโดยใช้หินธรรมชาติมาเรียงกัน แล้วใช้แผ่นลวดเคเบิ้ลกันไว้ เพื่อไม่ให้ก้อนหินไหลไปกับน้ำ และคั้นกันน้ำมีส่วนช่วยให้คลองไม่ขยายและไม่ให้น้ำเซาะตลิ่ง ทำให้เมื่อเกิดน้ำป่าไหลหลาก สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ดีขึ้น จากการสัมภาษณ์คุณกันท์ฐิตา มัชยาท **สัมภาษณ์**, 13 ตุลาคม 2554 การเตรียมความพร้อมกรณีฉุกเฉิน โดยเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ทุกหลังจะมีหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อสถานีตำรวจและรถพยาบาล ในกรณีไม่สามารถดำเนินการได้ สมาชิกจะต้องรีบมาแจ้งให้กับประธานหรือผู้ประสานงานกลุ่มโฮมสเตย์ หรือสมาชิกคนอื่นทราบเพื่อดำเนินการแทน แต่ถ้าเกิดเหตุการณ์ไม่รุนแรง จะมีอาสาสมัครประจำบ้าน ซึ่งมีไว้สำรองในบ้านหลังทุกหลัง ส่วนการป้องกันทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว กรณีนักท่องเที่ยวลืมสิ่งของมีค่าไว้ เจ้าบ้านจะนำส่งคืนเจ้าของทันทีโดยทางไปรษณีย์

#### 4. ด้านการจัดการ

การรวมกลุ่มของสมาชิกและการตั้งคณะกรรมการบริหาร ในการดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์ ชุมชนบ้านคิ้ววง คุณกันท์ฐิตา มัชยาท, หัวหน้ากลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์, **สัมภาษณ์**, 13 ตุลาคม 2554 อธิบายว่า ชุมชนมีวิธีการจัดการเป็นอย่างดีและเป็นระบบในด้านการบริหารงาน กลุ่มโฮมสเตย์ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกและหลักประชาธิปไตย ในการวินิจฉัยหรือหาข้อสรุป จะใช้มติเอกฉันท์ของสมาชิกเป็นหลัก โดยไม่ถือเอาตำแหน่งหรืออำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเป็นตัวตัดสิน ซึ่งหากเกิดกรณีเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมเป็นผู้ตัดสิน ซึ่งคณะกรรมการแต่ละตำแหน่งจะมีบทบาทและหน้าที่ชัดเจน มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ การตั้งคณะกรรมการบริหาร มีการแบ่งอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอย่างชัดเจน โดยมีนายงยุทธ กระจ่างโลก ทำหน้าที่เป็นประธานชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และนางกันท์ฐิตา มัชยาทเป็นหัวหน้าฝ่ายโฮมสเตย์ ซึ่งอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร คือ ออกระเบียบข้อบังคับหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารกลุ่ม การรับสมาชิก และปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่คณะกรรมการกลุ่มกำหนดหรือมอบหมาย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด

#### แผนภูมิที่ 4-1 โครงสร้างการดำเนินงานของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนคีรีวง



ที่มา : ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง, 2553

ด้านการจองที่พักคุณกัญชวลิตา มัชยาท, หัวหน้ากลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์, **สัมภาษณ์**, 13 ตุลาคม 2554 อธิบายว่าเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเป็นหมู่คณะจะต้องมีการจองล่วงหน้าทางโทรศัพท์ เพื่อที่จะเตรียมการ ป้องกันไม่ให้เกิดความสับสน การจองทุกครั้งฝ่ายบ้านพักโฮมสเตย์ หลังจากได้รับการติดต่อจากนักท่องเที่ยวแล้ว ผู้ประสานงานชมรมจะทำหนังสือถึงเจ้าของบ้านพักแต่ละหลัง เพื่อแจ้งเกี่ยวกับกำหนดการเข้าพักของนักท่องเที่ยว(ในกรณีเร่งด่วน เจ้าหน้าที่ประสานงานก็จะโทรศัพท์หรือแจ้งเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ด้วยตนเองโดยไม่มีหนังสือ) และจะต้องติดต่อจองกับหัวหน้าฝ่ายโฮมสเตย์เพียงผู้เดียวเท่านั้น ในการจองต้องทราบวัน เวลาที่จะเข้าพักล่วงหน้าก่อนเดินทาง อย่างน้อย 1 สัปดาห์และต้องทราบถึงเป้าหมายและกิจกรรมต่างๆที่ต้องการเรียนรู้ เพื่อที่



เตรียมความพร้อมในด้านสถานที่ทำกิจกรรม วิทยากรที่มาให้ความรู้ รวมถึงการจัดการต้อนรับ โดยเฉพาะการเข้าพักเป็นกลุ่มใหญ่ให้เป็นไปอย่างราบรื่น ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาเป็นครอบครัวหรือมาเป็นการส่วนตัวจะจองล่วงหน้าหรือมาติดต่อที่ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวได้ทันทีที่ต้องการเข้าพัก โดยต้องจองผ่านหัวหน้ากลุ่มโฮมสเตย์กลุ่มเพียงผู้เดียวเช่นกัน ส่วนรายละเอียดค่าธรรมเนียม ในการรับนักท่องเที่ยวแต่ละครั้งทางกลุ่มโฮมสเตย์ จะมีการแจ้งเรื่องค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวรับทราบก่อนทุกครั้ง ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย มีดังนี้ ค่าที่พัก คนละ 120 บาทต่อคืน ถ้าเป็นนิสิตนักศึกษาค่าที่พักคนละ 100 บาทต่อคืน ค่าอาหาร คนละ 100 บาท ต่อมื้อ ถ้าเป็นนิสิตนักศึกษาค่าอาหารคนละ 80 บาท ต่อมื้อ ในกรณีที่มาเป็นหมู่คณะค่าประสานงาน 500 บาท และหักรายได้ 5 % จากค่าที่พัก เพื่อเป็นเงินส่วนกลางเข้าชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในการทำกิจกรรม เช่น ศึกษาดูงานนอกสถานที่หรือไว้จัดกิจกรรมภายในชุมชน เช่น งานรำลึก อุทกภัย เป็นต้น

การแจ้งข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ชุมชนคีรีวง สามารถหารายละเอียดได้ทางเว็บไซต์ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬาหรือเว็บไซต์การท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน ในกรณีที่นักท่องเที่ยวไม่สามารถค้นหาได้ทางอินเทอร์เน็ต สามารถดูรายละเอียดได้ที่ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวชุมชนบ้านคีรีวงและสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเอกสารที่ทำไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษา หรือโทรศัพท์สอบถามโดยตรงกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่คอยตอบคำถามตลอดเวลาราชการ และยังสามารถหัวหน้ากลุ่มโฮมสเตย์ได้เช่นกัน

ผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ กลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนคีรีวงจะมีการจัดกลุ่มนำเที่ยวเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่นำเที่ยวภายนอกชุมชน เช่น เดินป่าขึ้นอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จะเป็นกลุ่มเพื่อนร่วมทางที่มีความชำนาญในเรื่องของการเดินป่าและคุ้นเคยกับพื้นที่เป็นอย่างดี ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งจะเป็นกลุ่มนำเที่ยวซึ่งเป็นเยาวชนในชุมชน หรือเรียกว่า “กลุ่มลูกขุนน้ำ” จะทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์น้อยพานักท่องเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ ในชุมชน เช่น วัดคีรีวง ชมอนุสรณ์สถานบ้านที่อดีตเคยถูกอุทกภัย สวนสมรม กลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น แต่ถึงอย่างไรก็ตาม องค์กรภาครัฐ โดยอาจารย์กิตติเชาวนะ จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้จัดทำ workshop ในช่วงวันหยุดเพื่อเป็นการเสริมสร้างศักยภาพให้เยาวชนกลุ่มลูกขุนน้ำ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้เยาวชนกลุ่มลูกขุนน้ำได้เห็นถึงความสำคัญในเอกลักษณ์ วัฒนธรรมของชุมชน

การจัดการด้านแหล่งเงินทุน ชุมชนคีรีวงถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งแหล่งเงินทุนของชาวบ้านมาจากรายได้หลักจากการทำสวน แต่ชุมชนก็ยังมีแหล่งเงินที่สำคัญ คือ กลุ่มออมทรัพย์ ที่ชาวบ้านในชุมชนร่วมกันจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับคนในชุมชน แก้ปัญหาการกู้เงินนอกระบบและภาระหนี้สิน รวมไปถึงเรื่องราคาผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มออมทรัพย์เป็นรูปแบบตัวอย่างของการจัดตั้งกลุ่มองค์กรและกลุ่มอาชีพในชุมชนอีกหลายกลุ่ม

ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง มีการจัดการรายได้ที่ได้จากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยยึดรูปแบบการบริหารจัดการการเงินเช่นเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์ มีการนำเงินที่ได้จากจากท่องเที่ยวมาจัดสรรเป็นส่วนของชมรมการท่องเที่ยว สำหรับใช้จ่ายหมุนเวียนในกิจกรรมต่างๆ เช่น การซื้อวัสดุ-อุปกรณ์เพื่อใช้ในชมรมการท่องเที่ยว การพาสมาชิกชมรมไปศึกษาดูงานตามแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างๆ การพัฒนาเส้นทางขึ้นสวนสมรมของชาวบ้าน การบริจาคเพื่อสังคม เป็นต้น

## 5. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมท่องเที่ยวภายในชุมชนโฮมสเตย์ชุมชนคีรีวงจะมีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชนด้วยการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น ชมสวนสมรม การศึกษาดูงาน เช่น ชมกลุ่มอาชีพต่างๆ ได้แก่ กลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มผ้าบาติกลายเทียน กลุ่มสมุนไพร กลุ่มลูกไม้ กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน กลุ่มทุเรียนกวน เป็นต้น

**กลุ่มออมทรัพย์** ก่อตั้งในปี พ.ศ.2523 จากแนวคิดในการแก้ไขปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ และชาวบ้านประสบปัญหาขาดแคลนเงินทุนต้องไปกู้ยืมเงินนอกระบบ เพื่อนำมาใช้หมุนเวียน ทำให้มีหนี้สิน กลุ่มออมทรัพย์เป็นที่ศึกษาดูงานจำนวนมากและถือได้ว่าเป็นแม่แบบของกลุ่มองค์กรทั้งหมดในชุมชนคีรีวง กลุ่มออมทรัพย์ประสบปัญหาขาดแคลนเงินทุนต้องไปกู้ยืมเงินนอกระบบ เพื่อนำมาใช้หมุนเวียน ทำให้มีหนี้สิน กลุ่มออมทรัพย์เป็นที่ศึกษาดูงานจำนวนมากและถือได้ว่าเป็นแม่แบบของกลุ่มองค์กรทั้งหมดในชุมชนคีรีวง กลุ่มออมทรัพย์จะเปิดทำการทุกวันวันที่ 6 ของทุกเดือนเพื่อให้ชาวบ้านไปเสียสัจจะ (การเสียสัจจะ หมายถึง การฝากเงินโดยมีการกำหนดจำนวนเงินที่แน่นอนว่าในแต่ละเดือนจะฝากกี่บาท สัจจะ หมายถึง ความตั้งใจ ความซื่อสัตย์ เช่น ตั้งใจฝากเงิน 100 บาท ในแต่ละเดือนชาวบ้านก็จะนำเงินไปฝากเข้าบัญชีจำนวน 100 บาท) จำนวนเงินอาจมากหรือน้อยกว่านี้ได้ สัจจะของแต่ละคนจึงแตกต่างกัน เจ้าหน้าที่ของกลุ่มจะคอยให้บริการอยู่ที่ทำการทุกวัน (กิ่งแก้ว บัวเพชร, 2549)

**กลุ่มทุเรียนกวน** ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2538 คุณสุคนธ์ นิลสุวรรณ,ประธานกลุ่มทุเรียนกวน ,**สัมภาษณ์**,1 พฤศจิกายน 2554 ภายใต้การประสานงานของมูลนิธิโกมลคีมทอง (โครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ สนับสนุนโดยสถานทูตออสเตรเลีย) กล่าวว่ทางมูลนิธิได้วางแผนร่วมกันกับชาวบ้านที่สนใจประมาณ 9-10 คนในการทำธุรกิจดังกล่าว เริ่มแรกทางกลุ่มได้นำทุเรียนกวนที่ผลิตจากวัตถุดิบของสมาชิกเองมาวางขายหน้าร้าน ปรากฏว่าได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวและคนที่เข้ามาดูงานในหมู่บ้านจำนวนมาก ปัจจุบันเมื่อถึงฤดูกาลทุเรียนแต่ละบ้านที่เป็นสมาชิกจะนำทุเรียนที่สุกงอม มีกระรอกเจาะเป็นบางส่วน ซึ่งไม่สามารถขายให้กับผู้รับซื้อได้ จึงนำมาแปรรูปโดยการกวน สมาชิกแต่ละคนจะออกแบบบรรจุภัณฑ์ และสติ๊กเกอร์ด้วยตนเอง โดยส่วนใหญ่จะใช้กาบหมากตากแห้งในการห่อและนำไปย่างไฟจะช่วยให้มีกลิ่นหอม ในกรณีที่มีผู้สนใจสั่งซื้อจำนวนมากสมาชิกจะมารวมกลุ่มที่บ้านคุณสุคนธ์ นิลสุวรรณ เพื่อมาร่วมกันทำทุเรียนกวนให้ได้ตามจำนวนที่ผู้สั่งซื้อต้องการ นอกจากนี้ทางกลุ่มยังได้นำสินค้าไปวางจำหน่ายในงานเทศกาลต่างๆ เช่น งานสตรีสากล , งาน OTOP ที่เมืองทองธานี, งานที่สถานทูตออสเตรเลียจัดขึ้น เป็นต้น ต่อมากลุ่มยังได้ขยายฐานลูกค้าประจำ ทั้งในเมืองและต่างจังหวัดเพิ่มขึ้น ปัจจุบันกลุ่มทุเรียนกวนมีสมาชิกหลักอยู่ด้วยกัน 9 คน ซึ่งเป็นสมาชิกแรกก่อตั้งด้วยกันทั้งสิ้น

#### ภาพที่ 4-8 แสดงลักษณะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทุเรียนกวน



ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 1 พฤศจิกายน 2554

**กลุ่มลายเทียนบาติกสีธรรมชาติ** ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2545 คุณทิมาพร ไชยบุญ, ประธานกลุ่มลายเทียนบาติกสีธรรมชาติ,**สัมภาษณ์**,1 พฤศจิกายน 2554 กล่าวว่เริ่มแรกเคยเป็นสมาชิกเดิมของกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ ต่อมาได้แยกตัวออกมาเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าบา

ติก โดยมีนายแพทย์บัญชา พงษ์พานิช เป็นผู้ตั้งชื่อกลุ่มให้ว่า “กลุ่มลายเทียน” อันหมายถึง การหล่อหลอมจิตใจคนทำงานให้เป็นหนึ่งเดียว ปัจจุบันกลุ่มลายเทียนมีสมาชิกด้วยกันทั้งสิ้น 15 คน โดยกิจกรรมหลักของกลุ่ม คือ การผลิตผ้าบาติกสีธรรมชาติ และนำผ้าบาติกมาตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น เสื้อผ้า, กระเป๋า, ผ้าเช็ดหน้า เป็นต้น โดยสมาชิกจะร่วมกันทำผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกในช่วงเช้าของทุกวัน สร้างรายได้เสริมอย่างน้อย 3,000 บาทเป็นอย่างน้อย ขึ้นอยู่กับความสามารถและความยากง่ายของงาน

#### ภาพที่ 4-9 แสดงลักษณะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มลายเทียนสีธรรมชาติ



ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย พฤศจิกายน 2554

**กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน** ผู้นำกลุ่ม คือ คุณวีระ เชนย กล่าวว่าเป็นกลุ่มของคนพิการและผู้สูงอายุเกิดขึ้นจากความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาการว่างงานในชุมชนและอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน รวมไปถึงการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ จัดตั้งเป็นขึ้นในปี พ.ศ.2542 ยึดผลิตภัณฑ์จักสานเป็นกิจกรรมหลัก (การสานหมาด้อ, กระด้ง, กระชอน, และตะกร้า) หลังจากนั้นได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวขึ้นในปี พ.ศ.2544 เช่น ที่วางสบู่ ชูชชากาแฟ ทัพพี และยังทำกระดุมให้กับกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ที่สามารถสร้างเอกลักษณ์ให้แก่ผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้เป็นอย่างดี (กิ่งแก้ว บัวเพชร, 2549)

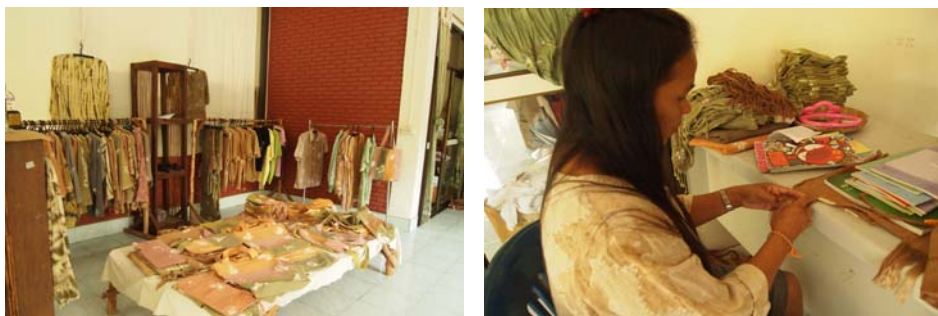
#### ภาพที่ 4-10 แสดงลักษณะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน



ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 1 พฤศจิกายน 2554

**กลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ** โดยคุณอารีย์ ขุนทน, ประธานกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ, **สัมภาษณ์**, 1 พฤศจิกายน 2554 เล่าว่า กลุ่มก่อตั้งกลุ่มในปี พ.ศ.2539 ช่วงแรกมีสมาชิกจำนวน 10 คน แต่ปัจจุบันมีสมาชิก 25 คน ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนด้านต่างๆ จากโครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ อันเป็นโครงการหนึ่งของมูลนิธิโกมลคีมทอง ได้แนะนำกลุ่มให้ผลิตผ้ามัดย้อมและนำผ้าที่ย้อมแล้วมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น เสื้อผ้า, กระเป๋า เป็นต้น เมื่อสมาชิกกลุ่มปรึกษาหารือกันก็ได้ข้อสรุปร่วมกันว่า จะเลือกธุรกิจดังกล่าวเป็นอาชีพเสริม โดยมีเหตุผลอยู่ 3 ประการ คือ 1. การผลิตผ้ามัดย้อมเป็นการประยุกต์ภูมิปัญญาดั้งเดิมของการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติของบรรพบุรุษ 2. กลุ่มสามารถจัดหาวัตถุดิบต่างๆ เช่น เปลือกผลไม้, ใบไม้และรากไม้ เป็นต้น ที่มีในชุมชนมาผลิตสีย้อมธรรมชาติได้ และ 3. การผลิตผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เดิมที่กลุ่มตั้งไว้ คือ เป็นกิจกรรมที่ไม่ทำลายธรรมชาติและวิถีชีวิตของชาวศรีวิชัย ถือเป็น การนำวัสดุที่เหลือใช้ในธรรมชาติมาหมุนเวียนสร้างรายได้ให้กับสมาชิกภายในชุมชน สมาชิกสามารถรับงานไปตัดเย็บทำที่บ้านได้ โดยทำตามความถนัดของตนเอง รายได้ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของชิ้นงาน

#### ภาพที่ 4-11 แสดงลักษณะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ



ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 1 พฤศจิกายน 2554

**กลุ่มบ้านสมุนไพร** จัดตั้งกลุ่มในปี พ.ศ.2542 เป็นกลุ่มองค์กรที่จัดตั้งขึ้น ดำเนินงานในลักษณะของธุรกิจเอกชน มีกระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรมครัวเรือน โดยคุณสนธยา ชำนะ, ประธานกลุ่มบ้านสมุนไพร, **สัมภาษณ์**, 1 พฤศจิกายน 2554 โดยที่เป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์สบู่เปลือกมังคุด ได้อธิบายว่า มีแนวคิดที่เห็นว่าการก่อตั้งกลุ่มในชุมชนโดยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนไม่มีความยั่งยืนจึงน่าจะรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันแก้ไขปัญหา ให้สมาชิกกลุ่มทำการผลิตในบ้านของตนเอง มีผลิตภัณฑ์ที่บรรจุหีบห่อไม่ซ้ำกัน เชื่อว่าชุมชนจะเข้มแข็งและยั่งยืนได้ต้องเริ่มจากครอบครัวอันเป็นรากฐานของสังคม

#### ภาพที่ 4-12 แสดงลักษณะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มบ้านสมุนไพร



ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 1 พฤศจิกายน 2554

**กลุ่มลูกไม้** จัดตั้งกลุ่มในปี พ.ศ.2547 เป็นกลุ่มองค์กรที่จัดตั้งขึ้น ดำเนินงานในลักษณะของธุรกิจเอกชนอีกกลุ่ม มีกระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรมครัวเรือน โดยคุณรุ่งโรจน์ เนาว์สุวรรณ เป็นประธานกลุ่มลูกไม้ โดยคุณวารุณี คำศรี, **สัมภาษณ์**, 1 พฤศจิกายน 2554 เล่าว่า กลุ่มเกิดขึ้นจากความสนใจของทั้งสอง เนื่องจากได้เรียนมาทางด้านศิลปะ จึงมีแนวคิดที่ว่าต้องการให้กลุ่มวัยรุ่นในชุมชนและกลุ่มสตรีที่ไม่สามารถออกไปทำงานนอกบ้านได้ ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ จึงคิดประดิษฐ์ของที่ระลึกเพื่อเป็นของฝากให้กับนักท่องเที่ยว โดยนำเศษวัสดุเหลือใช้จากธรรมชาติ มาทำเป็นเครื่องประดับ เช่น ลูกสวาด ลูกหมาม้อย เป็นต้น เพื่อผลิตของที่ระลึกและเครื่องประดับจากวัสดุเหลือใช้จากธรรมชาติที่ประกอบกับเชือกเทียนซึ่งเป็นงาน Hand Made

เช่น สร้อยคอลูกสวาท สร้อยข้อมือลูกหมาหม้อย ปัจจุบันมีสมาชิก 10 คน สมาชิกสามารถรับงานไปทำที่บ้านได้ แต่ถ้ามีผู้สั่งซื้อเป็นจำนวนมากจะเรียกสมาชิกรวมกลุ่มกันทำที่กลุ่ม ซึ่งสมาชิกทุกคนจะมีรายได้เสริมไม่ต่ำกว่า 3,000 บาทต่อเดือน ขึ้นอยู่กับความยากง่ายและปริมาณที่สมาชิกสามารถทำได้

#### ภาพที่ 4-13 แสดงลักษณะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มลูกไม้



ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 1 พฤศจิกายน 2554

ส่วนกิจกรรมท่องเที่ยวภายนอกชุมชนเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยจะมีการเดินป่าที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง เป็นเทือกเขาที่สลับซับซ้อน มียอดเขาหลวงและเป็นยอดเขาสูงสุด ประมาณ 1,835 เมตรจากระดับน้ำทะเล ซึ่งสูงที่สุดในภาคใต้เป็นแหล่งของต้นน้ำลำธารและคลองต่างๆ กว่า 15 สาย มีสภาพเป็นป่าดงดิบชื้นและป่าดิบเขาเส้นทางการเดินในอุทยานเป็นวงรอบมีธรรมชาติที่สวยงามและมี ความหลากหลายทางชีวภาพมีพืชและสัตว์ที่หายากอยู่มากมาย อุทยานแห่งนี้ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม ประจำปี 2541 รางวัลยอดเยี่ยมประเภท แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ จุดเด่นของพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ป่าเขาหลวงยังเป็นแดนสวรรค์ของกล้วยไม้เมืองไทย เพราะที่นี้ถือเป็น "สุดยอดแห่งกล้วยไม้เมืองใต้" เนื่องจากสามารถพบกล้วยไม้ป่าดงดิบของภูมิภาคอินโด-มาลายันแทบทุกสกุล รวมแล้วไม่ต่ำกว่า 300 ชนิด โดยเฉพาะกล้วยไม้ถิ่นชนิดใหม่ของโลกและกล้วยไม้ชนิดหายาก เช่น สิงโตอาจารย์เต็ม เอื้องคีรีวง และสิงโต ใบพัดเขาหลวง เป็นต้น กล้วยไม้เหล่านี้ล้วนเป็นชนิดพันธุ์ที่ไม่พบในที่อื่นใดในโลกอีก นอกจากผืนป่าเขาหลวง เท่านั้น จึงเป็นผืนป่าดงดิบที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และควรรหาโอกาสเดินทางไปศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้ ออกเเยต่อไป ช่วงเวลาที่เหมาะในการเดินทางมาท่องเที่ยว คือ เดือนมกราคม-เดือนกรกฎาคม โดยมีโปรแกรมมีท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวงรูปแบบใหม่ที่นำเสนอ ดังนี้

สำหรับโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีการพัฒนาและปรับปรุงแล้ว จัดแบ่งโปรแกรมการท่องเที่ยวเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. โปรแกรมการท่องเที่ยวเขาหลวง มี 2 โปรแกรม คือ รายการ 2 วัน 1 คืน และรายการ 3 วัน 2 คืน

2. โปรแกรมการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน มี 3 โปรแกรม คือ รายการ 1 วัน โปรแกรมการศึกษาวิถีชีวิตแบบโฮมสเตย์ 2 วัน 1 คืนและโปรแกรมการศึกษาวิถีชีวิตแบบโฮมสเตย์ 3 วัน 2 คืน

3. โปรแกรมการท่องเที่ยวเขาหลวงและศึกษาวิถีชีวิตชุมชน มี 1 โปรแกรม คือ รายการ 4 วัน 3 คืน โปรแกรมต่างๆ เหล่านี้ตัวแทนชาวบ้าน สมาชิกในชมรมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและช่วยกันออกแบบและพัฒนาจนได้มาเป็นรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวอนุรักษ์บ้านคีรีวง

#### รายละเอียดกิจกรรมโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

##### 1. โปรแกรมการท่องเที่ยวเขาหลวง 2 วัน 1 คืน

วัน	เวลา	รายละเอียดกิจกรรมการท่องเที่ยว
วันแรก	เช้า	เดินทางเข้าหมู่บ้านคีรีวง มีเขาหลวงแลเห็นเป็นสง่า ฟังเรื่องราวเล่าขานตำนานของหมู่บ้านและกติกาการเดินป่าเขาหลวง ออกเดินทางมุ่งสู่เขาหลวงตามเส้นทางที่นักท่องเที่ยวอยากไป
	เที่ยง	พักทานอาหารกลางวัน
	เย็น	พักผ่อนนอนริมน้ำตก
วันที่สอง	เช้า	ตื่นเช้าขึ้นมาด้วยความสดชื่น เที่ยวชมดูพันธุ์ไม้ระบบนิเวศเขาหลวง
	บ่าย	เดินทางกลับ

#### ภาพที่ 4-14 สถานที่ท่องเที่ยวภายนอกชุมชน



รูป ก ชมพระอาทิตย์ตกดินที่จุดชมวิว



รูป ข รองเท้านารีคางคก



ที่มา: ภาพถ่ายจากเว็บไซต์ paipuaykan.com

## 2. โปรแกรมการท่องเที่ยวเขาหลวง 3 วัน 2 คืน

วัน	เวลา	รายละเอียดกิจกรรมการท่องเที่ยว
วันแรก	เช้า	เดินทางเข้าหมู่บ้านคีรีวง มีเขาหลวงแลเห็นเป็นสง่า ถึงหมู่บ้าน ฟังเรื่องราวเล่าขานตำนานของหมู่บ้านและกติกาการเดินป่าเขาหลวง ออกเดินทางมุ่งสู่เขาด้วยแรงกายอันแข็งแกร่งและแรงใจอันมุ่งมั่น
	เที่ยง	หยุดพัก.....รับประทานอาหารกลางวัน
	เย็น	ออกเดินทางต่อ ชมพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ ถึงหน้าที่พักในสวนสมรมตรงรอยต่อของเขาลอง อาบน้ำที่ลำธารแล้วรับประทานอาหารเย็น พักผ่อน จากนั้นแลกเปลี่ยนทัศนคติและแสดงความคิดเห็นท่ามกลางเสียงธรรมชาติจากพงไพรถึงการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน
วันที่สอง	เช้า	ตื่นเข้ามาสูดอากาศบริสุทธิ์ด้วยหัวใจอันเบิกบาน รับประทานอาหาร เพื่อเอาแรง มุ่งสู่เขาสูง จากนั้นออกเดินทางต่อ ปีนป่ายเขาสูงชัน เหลือบและพันธุ์ไม้ระหว่างทาง
	เที่ยง	พักเหนื่อย.....รับประทานอาหารเที่ยง
	เย็น	เดินทางต่อ....อีกนิดเดียว ใกล้ถึงจุดที่หมายของเรา นั่นคือยอดเขาหลวง ยอดเขาที่สูงที่สุดในภาคใต้ สูงจากระดับน้ำทะเล 1,835 เมตร ล้อมวงรอบกองไฟ รับประทานอาหารเย็น แล้วคุยกันถึงเรื่องราวความประทับใจที่ได้จากประสบการณ์การเดินป่า
วันที่สาม	เช้า	ตื่นเช้าชมพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้า ขึ้นชมธรรมชาติ รับประทานอาหารเช้า พร้อมเก็บสัมภาระเดินทางกลับ
	เที่ยง	พัก....รับประทานอาหารกลางวัน
	เย็น	ถึงหมู่บ้าน แยกย้ายกับอาบน้ำสะอาดร่างกาย พักผ่อนตามอัธยาศัย ร่วมรับประทานอาหารเย็นกับชาวบ้านและผู้นำชุมชนริมน้ำ ออกลาชาวบ้าน ผากตัวเป็นลูกหลาน เดินทางกลับ

### 3. โปรแกรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชน 1 วัน

วัน	เวลา	รายละเอียดกิจกรรมการท่องเที่ยว
	10.00 น.	เดินทางเข้าหมู่บ้านคีรีวง
	10.50 น.	ฟังเรื่องราวเล่าขานตำนานของชุมชน พาเที่ยวชมร่องรอยอุทกภัยปี 2531 และชมสวนผลไม้ในรูปแบบสวนธรรมชาติ (สวนสมรม) และชมจุดรับซื้อผลิตผลของชุมชน
	12.30 น.	รับประทานอาหารผลไม้ อาหารกลางวัน....กลางสวน เล่นน้ำตก
	16.00 น.	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

### 4. โปรแกรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชนและการท่องเที่ยวเขาหลวง 4 วัน 3 คืน

วัน	เวลา	รายละเอียดกิจกรรมการท่องเที่ยว
วันแรก	เช้า	เดินทางเข้าหมู่บ้านคีรีวง มีเขาหลวงแลเห็นเป็นสง่า ถึงหมู่บ้าน ฟังเรื่องราวเล่าขานตำนานของหมู่บ้านและกตติกาการเดินทางป่าเขาหลวงจากนั้นตระเวนดูของดีคีรีวง
	เที่ยง	เก็บสัมภาระเข้าที่พัก (แยกพักกับชาวบ้าน บ้านละ 2 คน) และร่วมรับประทานอาหารกับเจ้าของบ้าน ใ้ไปน้ำตก คุณาธารเปลี่ยนสายร่องรอยระทมจากมหาอุทกภัยปี 2531
	เย็น	รับประทานอาหารเย็นที่บ้าน
วันที่สอง	เช้า	รับประทานอาหารเช้า เตรียมสัมภาระก่อนออกเดินทางสู่ยอดเขาหลวง
	เที่ยง	พัก....รับประทานอาหารกลางวันระหว่างทาง
	เย็น	ออกเดินทางต่อด้วยใจมุ่งมั่น ชมพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ ถึงที่พักชนากลางสวนตรงรอยต่อของเขาลอง ร่วมรับประทานอาหารเย็น แล้วพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติและแสดงความคิดเห็นท่ามกลางธรรมชาติ
วันที่สาม	เช้า	ตื่นมาสูดอากาศบริสุทธิ์ด้วยหัวใจอันเบิกบาน ออกเดินทางต่อมุ่งสู่ยอดเขาหลวงยอดเขาที่สูงที่สุดในภาคใต้จากระดับน้ำทะเล 1,835 เมตร
	เที่ยง	พักรับประทานอาหารกลางวัน กลางป่า แล้วออกเดินทางต่อ
	เย็น	ถึงยอดเขาหลวง ตีมูลค่าความงดงามท่ามกลางความภาคภูมิใจที่สามารถฝ่าฟันอุปสรรคถึงจุดหมายได้ตามความตั้งใจ รับประทานอาหารเย็นร่วมกันบนยอดเขา

วัน	เวลา	รายละเอียดกิจกรรมการท่องเที่ยว
วันที่สี่	เช้า	ตื่นเช้าชมพระอาทิตย์ขึ้นชมธรรมชาติ รับประทานอาหารเช้า พร้อมเก็บสัมภาระเพื่อเตรียมตัวเดินทางกลับ
	เที่ยง	พักรับประทานอาหารกลางวันระหว่างทาง
	เย็น	ถึงหมู่บ้าน แยกย้ายกันอาบน้ำสระล้างร่างกาย พักผ่อนตามอัธยาศัย แล้วร่วมสนุกรสนานกับปาร์ตี้ริมน้ำ อ่ำลาชาวบ้าน ฝากตัวเป็นลูกหลานเดินทางกลับ

### 5. โปรแกรมศึกษาวิถีชีวิตแบบโฮมสเตย์ 2 วัน 1 คืน

วัน	เวลา	รายละเอียดกิจกรรมการท่องเที่ยว
วันแรก	เช้า	เดินทางเข้าหมู่บ้านคีรีวง มีเขาหลวงแลเห็นเป็นสง่า ถึงหมู่บ้านฟังเรื่องราวเล่าขานตำนานของหมู่บ้าน กติกาของบ้านพักโฮมสเตย์ และข้อตกลงของชุมชนตระเวนดูของดีคีรีวง
	เที่ยง	เก็บสัมภาระเข้าที่พัก รับประทานอาหารกลางวันกับเจ้าของบ้าน
	เย็น	เจ้าของบ้านพาเที่ยวรอบหมู่บ้าน ชมน้ำตก ธารน้ำเปลี่ยนสายร่องรอยระทมจากมหาอุทกภัยปี 2531 รับประทานอาหารเย็น
วันที่สอง	เช้า	ศึกษาวิถีชีวิตคนสวน ร่วมเก็บผลไม้ไม่นานาชนิด ในสวนเดียวกันกันได้เต็มทีตามความสามารถ
	เที่ยง	ร่วมรับประทานอาหารกลางวัน.....กลางสวน
	เย็น	เก็บสัมภาระเตรียมตัวเดินทางกลับ รับประทานอาหารเย็นร่วมกันริมธารน้ำ อ่ำลาชาวบ้าน ฝากตัวเป็นลูกหลาน หากมีโอกาสจะกลับมาเยือน เดินทางกลับ

## 6. โปรแกรมการศึกษาวิถีชีวิตแบบโฮมสเตย์ 3 วัน 2 คืน

วัน	เวลา	รายละเอียดกิจกรรมการท่องเที่ยว
วันแรก	เช้า	เดินทางเข้าหมู่บ้านคีรีวง มีเขาหลวงแลเห็นเป็นสง่า ถึงหมู่บ้านฟังเรื่องราวเล่าขานตำนานของหมู่บ้านและข้อตกลงของชุมชนตระเวนดูของดีคีรีวง
	เที่ยง	รับประทานอาหารกับเจ้าของบ้าน พร้อมเก็บสัมภาระเข้าที่พัก
	เย็น	เจ้าของบ้านพาเที่ยวรอบหมู่บ้าน ชมน้ำตก ธารน้ำเปลี่ยนสายร่องรอยระทมจากมหาอุทกภัยปี 2531 รับประทานอาหารเย็น
วันที่สอง	เช้า	ศึกษาวิถีชีวิตคนสวน ร่วมเก็บผลไม้มานานาชนิด ในสวนเดียวกันกันได้เต็มที่สามารถ (ตามฤดูกาล)
	เที่ยง	ร่วมรับประทานอาหารกลางวัน ....กลางสวน
	เย็น	ชิมช้ำบรรยากาศของสวนสมรม ร่วมกิจกรรมกับครอบครัวและพักผ่อนตามอัธยาศัย รับประทานอาหารเย็นในสวนที่แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติที่งดงาม
วันที่สาม	เช้า	รับประทานอาหารเช้ากลางสวน จากนั้นร่วมสร้างงานศิลปะกับการมัดย้อมสีธรรมชาติ (นักท่องเที่ยวดึงเสียด้ายค่าใช้จ่ายเอง) ทำของฝากเพื่อนำไปมอบแก่คนที่บ้าน
	เที่ยง	รับประทานอาหารกลางวัน
	เย็น	ร่วมกันปลูกต้นไม้เพื่อเติมสีเขียวใส่เขาหลวงแล้วรับประทานอาหารร่วมกันที่ริมน้ำ อ่าลาชาวบ้าน ฝากตัวเป็นลูกหลานเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

### 6. ด้านสิ่งแวดล้อม

ด้านสิ่งแวดล้อมคนในชุมชนจะร่วมกันรักษาความสะอาด ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชน โดยเริ่มจากการดูแลรักษาบริเวณบ้านให้สะอาดเรียบร้อย ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น เช่น ไม้ดอกไม้ ผลไม้และผักสวนครัวรั้วกินได้ ส่วนการรักษาความสะอาดมีหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้รับผิดชอบ มีการกำจัดขยะ โดยจัดทำภาชนะที่ทำจากวัสดุพื้นบ้าน เช่น ไม้ไผ่ นำมาจักสานเป็นภาชนะรองรับขยะกระจายตามชุมชนในบริเวณ 10 หลังคาเรือนต่อ 1 ภาชนะ จัดจ้างคนงานขนขยะจำนวน 2 คน โดยเก็บเป็นประจำทุกวันในเวลาเช้าและเย็น ทั้งนี้ทางชุมชนยังต้อง

ขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวไม่ให้ทิ้งขยะลงในลำคลอง เพื่อความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี

#### ภาพที่ 4-15 การจัดแต่งทัศนียภาพหน้าบ้าน



รูป ก การจัดแต่งสวนไม้ดอกหน้าบ้าน

รูป ข การจัดแต่งสวนหย่อมหน้าบ้าน

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ตุลาคม 2553

#### 7. ด้านมูลค่าเพิ่ม

คุณสุวัฒน์ นาถาพันธ์ ,เจ้าหน้าที่ประสานงานประจำศูนย์องค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน,**สัมภาษณ์**,1 พฤศจิกายน 2554 เล่าว่า ด้านการสร้างผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นมีการสร้างมูลค่าเพิ่มในการพัฒนาด้านของที่ระลึกเพื่อจำหน่าย แต่เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มในรูปแบบของการจำหน่ายของฝากที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางธรรมชาติ ให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ของใช้และของที่ผลิตจากการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ หูเรียนกวน ของใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าว ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากลูกไม้ เป็นต้น โดยวางจำหน่ายอยู่ที่ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวบ้านคีรีวง ซึ่งเป็นประชาสัมพันธ์ของกลุ่มอาชีพต่างๆ ด้วยเนื่องจากมีสถานที่กว้างขวางสามารถจอดรถบัส รถยนต์และยังใกล้ที่จอดรถประจำทาง กรณีสมาชิกบางรายทำสวนผลไม้ ก็จะมีนักท่องเที่ยวบางส่วนเข้าไปซื้อผลไม้สดๆที่จุดรับซื้อสินค้า หรือมีเจ้าของสวนนำมาขายที่ริมคลองท่าหา ทำให้ลดต้นทุนด้านการขนส่งไปได้อย่างมาก

ด้านวัฒนธรรมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัก ทางกลุ่มลูกขุนน้ำ จะจัดให้มีการแสดงมโนรา ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในภาคใต้ รวมถึงการจัดแสดงในวันรำลึก เพื่อจำลองเหตุการณ์ให้เยาวชนรุ่นหลังและนักท่องเที่ยวได้ทราบวิถีชีวิตของชาวบ้านคีรีวงในอดีต ซึ่งการแสดงมโนราและการแสดงจำลองเหตุการณ์เหล่านี้ไม่ได้มีการจัดขึ้นบ่อยนัก แต่จะมีเฉพาะมีโอกาสพิเศษเท่านั้น โดยได้รับการสนับสนุนฝึกสอนคณาจารย์จาก

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งกลุ่มสมาชิกได้มีความเห็นตรงกันที่จะอนุรักษ์มรดกท้องถิ่นเหล่านี้ไว้ให้เยาวชนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป โดยจะมีการฝึกสอนการแสดงแก่เยาวชนในช่วงวันเสาร์และอาทิตย์หรือปิดภาคเรียน ส่วนการแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรม ในการเข้าพักแต่ละครั้งเจ้าของบ้านและผู้มาพักจะมีการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กันอยู่เสมอ เช่น เล่าถึงประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวไปพักโฮมสเตย์ที่อื่น ๆ มา

## 8. ด้านส่งเสริมการตลาด

โฮมสเตย์ชุมชนคีรีวงได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ([www.kamlone.go.th](http://www.kamlone.go.th)) และยังได้รับการสนับสนุนเผยแพร่ในเว็บไซต์ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ([www.homestaystailand.org](http://www.homestaystailand.org)) รวมถึงแผนพับที่จัดทำโดยสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดนครศรีธรรมราชและองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน จัดทำเพื่อเป็นเอกสารที่ให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนบ้านคีรีวง และนักท่องเที่ยวยังรู้จักชุมชนบ้านคีรีวงได้จากสื่อรายการโทรทัศน์ วารสารการท่องเที่ยว หนังสือพิมพ์ต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของการพูดปากต่อปากของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัก รวมถึงออกงานแสดงสินค้าในงาน OTOP ที่จัดแสดงทั้งในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดอื่นในประเทศไทย เพื่อให้ชุมชนบ้านคีรีวงเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น จากการสัมภาษณ์คุณสุวัฒน์ นาทาพันธ์ เจ้าหน้าที่ประสานงานประจำศูนย์องค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน เล่าว่าในช่วงแรกการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคอยให้คำปรึกษาเรื่องการประชาสัมพันธ์ มีการติดตามผลเป็นระยะๆ หลังจากนั้นคนในหมู่บ้านเป็นผู้ทำการประชาสัมพันธ์กันเอง แต่ปัจจุบันเมื่อชุมชนดำเนินการกันเองยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร อาจเกิดจากการขาดการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆและไม่มีความรู้ทางการตลาด

## ความคิดเห็นของสมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์

การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเหล่าสมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์ของชุมชน ว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่ชุมชนจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ เพื่อเปิดเป็นการท่องเที่ยวชุมชนอย่างไร และมีผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชน การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวันของสมาชิก รวมถึงความพึงพอใจกับรายได้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมโฮมสเตย์ แสดงได้ดังรายละเอียดดังนี้

1. **ความคิดเห็นที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักในชุมชน** จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่มีนักท่องเที่ยวจากภายนอกเข้ามาพักแรมในชุมชน และเกิดการทำกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกแต่ละรายที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้น มีความคิดเห็นว่าเป็นการช่วยสร้างรายได้แก่ชุมชนและได้แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักแก่บุคคลภายนอก และยังช่วยให้ขายผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น ทำให้ชุมชนเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

2. **ความคิดเห็นเรื่องการทำโฮมสเตย์มีส่วนช่วยพัฒนาชุมชน** สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์มีความเห็นว่าการทำงานโฮมสเตย์ส่งผลในการสร้างอาชีพแก่คนในชุมชน ทำให้มีการรวมกลุ่มสร้างความสามัคคี และยังสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่เยาวชนต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนรายได้ส่วนหนึ่งที่มาจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยวยังช่วยในการพัฒนาชุมชนได้อีกด้วย

3. **ความคิดเห็นว่าการทำโฮมสเตย์ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน** สภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้รับผลกระทบจากการทำโฮมสเตย์ของชุมชน เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ ขยะและสิ่งปฏิกูล หรือมลพิษทางเสียง ฯลฯ ที่เกิดจากการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ส่งผลกระทบเป็นส่วนน้อย เนื่องจากสมาชิกและนักท่องเที่ยวให้ความร่วมมือกันดูแลรักษาอยู่ตลอด ส่งผลให้มีการจัดการเรื่องความสะอาดดีขึ้น

4. **ความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำโฮมสเตย์ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน** การเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิต เนื่องจากชาวบ้านใช้ช่วงเวลารว่างหลังจากการทำงานอาชีพหลักมาร่วมกิจกรรม ส่วนนักท่องเที่ยวมีความเป็นมิตรสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตชุมชนได้เป็นอย่างดี ทำให้นักท่องเที่ยวในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ แต่อย่างไรก็ตามเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์อาจขาดความเป็นส่วนตัวบ้าง

5. **ความคิดเห็นเรื่องรายได้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมโฮมสเตย์** สมาชิกที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์มีความพึงพอใจต่อรายได้ เพราะถือว่าเป็นแค่รายได้เสริม และยังส่งผลทางอ้อมคือ ขายผลผลิตได้มากขึ้น ทำให้เงินออมสำหรับครอบครัวมากยิ่งขึ้นด้วย

### ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อโฮมสเตย์ชุมชนคีรีวง

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักที่โฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง ในช่วงระหว่างเดือนตุลาคม 2554 ถึง เดือนมกราคม 2555 จำนวน 11 ราย ในลักษณะของการสุ่มแบบบังเอิญ โดยเป็นการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว ในเรื่อง ความพึงพอใจต่อที่พัก การให้การต้อนรับ ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านมูลค่าเพิ่ม สภาพแวดล้อมภายในชุมชนและการให้บริการสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ โดยสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

ความคิดเห็นเรื่องของการต้อนรับ นักท่องเที่ยวที่มีต่อการต้อนรับที่อบอุ่นเสมือนญาติ สมาชิกในครอบครัวให้ความเป็นกันเองแก่นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่ ประทับใจในเรื่องของที่พัก ซึ่งมีความสะอาดและสะดวกสบายตามอัธยาศัย แต่นักท่องเที่ยวบางรายต้องการให้ปรับปรุงในเรื่องความสะอาดของห้องน้ำ ส่วนอาหารและโภชนาการเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากได้ร่วมทำอาหารพื้นบ้าน และการร่วมรับประทานอาหารร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กัน ได้สัมผัสวัฒนธรรมของคนชนบท ทำให้เกิดความรู้สึกสนุกสนานและความผูกพันแก่นักท่องเที่ยว การชมสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีเอกลักษณ์และโดดเด่นสวยงาม ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้และลงมือทำได้ด้วยตนเอง นักท่องเที่ยวจึงนิยมซื้อกลับไปเป็นของฝากของที่ระลึกจำนวนมาก เนื่องจากราคาไม่แพง ทำให้กลุ่มอาชีพในชุมชนและชาวบ้านขายผลผลิตมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนเรื่องของสิ่งแวดล้อมนักท่องเที่ยวชื่นชอบในเอกลักษณ์ของพื้นที่ เนื่องจากมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงาม มีอากาศที่บริสุทธิ์



## บทที่ 5

### การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง จะใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมตามบทที่ 4 ซึ่งมุ่งเน้นในการหาคำตอบเรื่องสภาพทั่วไปและการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง และการมุ่งหาแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการสำหรับแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีขอบเขตคือ รูปแบบการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ทั้ง 8 ด้าน รวมถึงกลุ่มอาชีพต่างๆซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน โดยมีการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้อย่างสอดคล้องกับรูปแบบวิถีชีวิต ลักษณะของแหล่งที่พักอาศัยในปัจจุบันของชุมชน พฤติกรรมการอยู่อาศัยของคนในชุมชน และความเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนคีรีวง และแหล่งพักอาศัยสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังรายละเอียดในบทที่ 1 (ดูรายละเอียดในหัวข้อวัตถุประสงค์ ข้อ 1 และ ข้อ 2 หน้า 3) เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของการจัดการโฮมสเตย์ชุมชนคีรีวง ในการวิเคราะห์จะกล่าวถึงกระบวนการจัดการ ควบคู่ไปกับสภาพปัจจุบันของแหล่งที่พักและแหล่งท่องเที่ยว พฤติกรรมของคนในชุมชน และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว โดยอาศัยทฤษฎีต่างๆ ที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 ในการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบตามหัวข้อดังนี้

สภาพทั่วไปในปัจจุบันของชุมชนคีรีวง

1. ด้านกายภาพ
2. ด้านเศรษฐกิจ
3. ด้านสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม

การจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง

1. การจัดการด้านที่พัก
2. การจัดการด้านอาหารและโภชนาการ
3. การจัดการด้านความปลอดภัย
4. การจัดการด้านการจัดการ
5. การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
6. การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม
7. การจัดการด้านมูลค่าเพิ่ม

## 8. การจัดการด้านส่งเสริมการตลาด

### สภาพทั่วไปในปัจจุบันของชุมชนคีรีวง

1. **ด้านกายภาพ** ผลจากการศึกษาในบทที่ 4 (ข้อ 2 ลักษณะทางกายภาพเกี่ยวกับชุมชน หน้า 61) พบว่า ชุมชนมีความสะดวกในด้านสาธารณูปโภคเป็นอย่างมาก มีไฟฟ้า น้ำประปาใช้ในชุมชน ประกอบกับเส้นทางการสัญจรมีความสะดวก มีถนนตัดผ่านภายในชุมชน นั่นคือ มีทั้งถนนลาดยางและถนนคอนกรีตตัดผ่านหลายสาย ทำให้เกิดการคมนาคมที่สะดวก สามารถเข้าถึงชุมชนได้ง่ายขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับการเดินทางในอดีต ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวของคอลลิเออร์และฮาร์ราเวย์ (Collier and Harraway, 1997 อ้างถึงในยุทธนา สมลา, 2549) แต่ยังคงมีทางลูกรังที่ใช้ในการเดินทางขึ้นเขา ถึงแม้ว่าในอดีตจะใช้การสัญจรทางน้ำ เนื่องจากมีลำธารไหลผ่านหลายสาย แต่ปัจจุบันไม่นิยมใช้การสัญจรทางน้ำแล้ว แต่จะใช้การสัญจรทางบกเป็นหลัก ซึ่งเป็นทางเดียวในการเดินทางไปมาหาสู่กันในชุมชน โดยใช้มอเตอร์ไซด์วิบากเป็นพาหนะ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา บ้านแต่ละหลังจะมีถนนตัดผ่านหน้าบ้านและมีระยะทางห่างไกลกันมากนัก จึงมีความสะดวกสบายในการเดินทาง อีกทั้งมีโทรศัพท์สาธารณะ มีบริการด้านสาธารณสุขในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูผู้ป่วยในชุมชน เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

สำหรับด้านการศึกษาสมาชิกส่วนใหญ่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนที่โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 ซึ่งมีการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และหากประสงค์จะเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นก็ต้องส่งเข้าไปเรียนในตัวอำเภอลานสกาหรือเข้าไปเรียนในตัวจังหวัด อย่างไรก็ตามผู้ปกครองที่มีฐานะดีมักจะส่งบุตรหลานไปเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษาในตัวเมือง เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนบางรายเหล่านี้มีรายได้เสริมจากการเป็นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์และการเป็นสมาชิกในกลุ่มอาชีพต่างๆสามารถแบ่งเบาภาระหนี้สินลงได้มาก ส่วนผู้ปกครองที่ฐานะไม่ค่อยดีมักส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย จึงได้ให้ความสำคัญในด้านการศึกษาของบุตรหลานมากขึ้น ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่ชุมชนได้ให้ความสำคัญในด้านของการพัฒนาคน เนื่องจากเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

2. **ด้านเศรษฐกิจ** จากผลการเก็บข้อมูลในบทที่ 4 (ดูรายละเอียดหัวข้อ 3 ลักษณะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ หน้า 65) พบว่า ลักษณะเด่นของชุมชน คือ สภาพโดยทั่วไปชุมชนคิ่ววงมีการดำเนินชีวิตยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนักจากวิถีชีวิตดั้งเดิมตั้งแต่เริ่มตั้งชุมชนมา กล่าวคือ อาชีพหลักของคนในชุมชนคิ่ววง คือ การเกษตรกรรม การดำรงชีวิตของคนในชุมชนส่วนใหญ่มีความผูกพันกับธรรมชาติ ได้แก่ การทำสวนผลไม้ (สวนสมรม) การเก็บของป่า การทำสวนยางพารา ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ประหยัด อุดออม ซึ่งสอดคล้องตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2549) ทำให้คนในชุมชนมีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี และใช้ความรู้ที่มีนำมาประยุกต์โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเดินทางสายกลาง คือ รู้จักความพอประมาณในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รู้จักใช้เหตุผลในการดำรงชีวิต เพื่อช่วยในการพิจารณาและตัดสินใจอย่างรอบคอบ อีกทั้งคนในชุมชนมีการสร้างภูมิคุ้มกันและใช้ความรู้ที่มีนำมาประยุกต์ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี ส่วนอาชีพรองได้แก่ การเปิดบ้านพักโฮมสเตย์ มีการบริการนำเที่ยวทั้งในและนอกชุมชน การรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลไม้ที่ล้นตลาด เนื่องจากราคาผลไม้ในท้องตลาดตกต่ำ หรือการแปรรูปผลไม้ที่มีตำหนิเนื่องจากแมลงเจาะหรือสุกงอมจนเกินไป ทำให้ไม่สามารถขายได้ โดยนำมาแปรรูป เช่น ทูเรียน กวน มังคุดกวน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดชุมชนเข้มแข็ง (สำนักพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้, 2548) จะเห็นได้ว่าชาวชุมชนบ้านคิ่ววงได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาให้เกิดรายได้เสริมแก่ชุมชนโดยการรวมกลุ่มกัน นั่นถือเป็นการใช้ประโยชน์จากต้นทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างคุ้มค่า เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเปรียบเสมือนฐานทรัพยากรท้องถิ่นที่เกิดจากการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะในด้านการดำรงชีวิตพื้นฐาน ซึ่งองค์ความรู้นี้สามารถที่จะมีการพัฒนาเชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่จนเกิดเป็นทรัพย์สินทางปัญญาได้ในที่สุด เช่น การได้สิทธิบัตรการทำสบู่เปลือกมังคุด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสมุนไพรร และยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิก ตรงจุดนี้ถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการทำให้ชุมชนเกิดความสมดุลและสามารถพึ่งพาตนเองได้แม้ในยามที่เกิดปัญหา นอกจากนี้คนในชุมชนยังใช้หลักมีคุณธรรมและสติปัญญาในการดำรงชีวิต นั่นคือ มีความซื่อตรงซื่อสัตย์ อุดหนุน ชยันหมั่นเพียรและไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น มีสัจจะ จากการสัญญาใจในการฝากเงินที่กลุ่มออมทรัพย์ จึงถือได้ว่าชุมชนบ้านคิ่ววงเป็นชุมชนที่น่าอยู่อีกชุมชนหนึ่ง

**3. ด้านสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม** จากผลการเก็บรวบรวมข้อมูลในบทที่ 4 (ดูรายละเอียดหัวข้อ 4 ด้านสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม หน้า 66) พบว่า ระบบสังคม ประเพณี วัฒนธรรมมีบทบาทและความสำคัญต่อการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (จิตติมา สุขผลิน, 2539) โดยชุมชนใช้ลักษณะเด่นของชุมชน คือ ยังคงรักษาไว้ได้ซึ่งเอกลักษณ์ เช่น การใช้ภาษาถิ่น (ภาษาใต้) และลักษณะการตั้งถิ่นฐานของบ้านเรือน คือ บ้านแต่ละหลังสร้างอยู่ไม่ไกลกันมากนักและไม่มีรั้วกัน แสดงถึงวิถีชีวิตที่สงบ เรียบง่ายไม่มีโจรผู้ร้าย ประกอบกับคนในชุมชนมีความสัมพันธ์เป็นแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นไปด้วยดี และเมื่อมีการทำกิจกรรมต่างๆ ส่วนใหญ่จะใช้วัดเป็นจุดศูนย์กลาง ซึ่งแสดงออกถึงการเป็นชุมชนวิถีพุทธที่คนในชุมชนมีความผูกพันกับวัดโดยกลุ่มชาวบ้านร่วมกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ร่วมกันทำอาหารมาเลี้ยงชาวชุมชนและนักท่องเที่ยวจากภายนอก ชุมชนในงานบุญต่างๆ เช่น งานประเพณีชักพระ งานพุทธศักราลึก เป็นต้น ลักษณะของวิถีชีวิตที่กล่าวมานี้ไม่มีให้พบเห็นมากนักในสังคมเมือง การดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านยังคงผูกพันกับป่าไม้และภูเขาอยู่ มีการเข้าป่าเพื่อไปหาของป่าเพื่อใช้เป็นอาหาร และชาวบ้านยังมีความตระหนักถึงความสำคัญและห่วงแหนสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชน โดยที่คนในชุมชนใช้เอกลักษณ์ของพื้นที่เป็นจุดขาย การที่มีการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนยังมีส่วนในการช่วยสานต่อวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ค่อยๆ เลือนหายไป เช่น การแต่งกายในชุดไทยผ้าไทยย้อนยุคในประเพณีชักพระ เพื่อให้เยาวชนคนรุ่นหลังเกิดจิตสำนึกและดำรงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั่งเดิมต่อไป

#### **การบริหารจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง**

**1. การจัดการด้านที่พัก** บ้านพักโฮมสเตย์ทั้ง 27 หลังนั้น (ดูรายละเอียดบทที่ 4 การจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง ด้านที่พัก หน้า 74) พบว่า มีการจัดการด้านที่พักสอดคล้องกับแนวความคิดการจัดการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2546) เนื่องจากชาวชุมชนบ้านคีรีวงได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ว่างของบ้านมาปรับปรุงเป็นบ้านพักโฮมสเตย์โดยไม่มีการก่อสร้างขึ้น ซึ่งเป็นความเข้าใจร่วมกันของสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมโฮมสเตย์ เนื่องจากเล็งเห็นว่าจะไม่เป็นการดี ถ้าการลงทุนในสิ่งที่เกินตัว โดยกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์มุ่งหวังรายได้จากกิจกรรมกรรมโฮมสเตย์เป็นเพียงรายได้เสริมแก่ครอบครัวเท่านั้น เนื่องจากการทำโฮมสเตย์นั้นไม่สามารถกำหนดรายได้ที่แน่นอนได้ ซึ่งอาจมีความเสี่ยงทางการเงิน จึงควรทำโฮมสเตย์แบบค่อยเป็นค่อยไป แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ก็ยังต้องมีการบำรุง ปรับปรุง ซ่อมแซมในส่วนที่

สี่หรือในบางจุดของบ้านพัก เพื่อความปลอดภัยในการใช้งาน โดยเบื้องต้นนั้นได้ให้สมาชิกกู้เงินจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อมาใช้ปรับปรุงซ่อมแซมบ้านพักบางส่วนก่อน ซึ่งเป็นวงเงินกู้ที่ไม่มากมายนัก ผู้กู้และผู้ค้ำประกันสามารถรับผิดชอบร่วมกันได้

ด้านการจัดสรรผู้เข้าพักทางกลุ่มโฮมสเตย์จะมีจัดนักท่องเที่ยวเข้ายังบ้านพักตามลำดับคิว เนื่องจากการจัดสรรผลประโยชน์ เพื่อให้เกิดความทัดเทียมกันในกลุ่มสมาชิก อีกทั้งยังเป็นการจัดสรรที่สมาชิกสามารถให้การดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพ พอเหมาะกับศักยภาพของสมาชิก ป้องกันไม่ให้เกิดผลเสีย อันเนื่องมาจากความโลภในการรับนักท่องเที่ยวมากเกินไปเกินความสามารถของตน โดยบ้านพักแต่ละหลังจะรับนักท่องเที่ยวได้ไม่เกินครั้งละ 4-5 คน แต่ในกรณีที่มาเป็นครอบครัวมีบ้านบางหลังสามารถรับนักท่องเที่ยวได้ถึง 10 คน เช่น บ้านคุณน้อย สุกใสและบ้านคุณจิรวลย์ ผสานพจน์ แต่ก็จะมีการจัดสรรให้เข้าพักในโอกาสต่อไปเพื่อความเสมอภาค โดยการจองที่พัคนั้น ผู้เข้าพักไม่สามารถเลือกบ้านพักได้ ยกเว้นกรณีที่จะมาเพื่อศึกษาดูงานและต้องการสอบถามความรู้กับสมาชิกในบ้านพักนั้น ซึ่งจุดนี้จะเป็นการจำกัดสิทธิของนักท่องเที่ยวที่จะสามารถเลือกที่พักเองได้ ตามหลักขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : WTO) ได้แนะนำไว้ (ในบทที่ 2 สิทธิและข้อพึงปฏิบัติของนักท่องเที่ยว หน้า 32) แต่อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์กลุ่มสมาชิกบ้านพักโฮมสเตย์ ส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าจะเป็ผลดีต่อการบริหารจัดการที่พัก เพราะจะทำให้เกิดความยุติธรรมในการจัดสรรรายได้ให้แก่สมาชิก

**2. การจัดการด้านอาหารและโภชนาการ** การจัดเตรียมอาหารแก่นักท่องเที่ยว จะเป็นหน้าที่หลักของเจ้าของบ้านที่นักท่องเที่ยวเข้าพักเป็นผู้ดูแล ซึ่งในส่วนของวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหาร (ตามหัวข้อการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านศรีวง ด้านอาหาร หน้า 76) พบว่ามีการจัดการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2546) (ในบทที่ 2 หน้า 43) ดังนี้ วัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารสามารถหาได้จากภายในชุมชนทั้งที่เป็นผลผลิตจากการเพาะปลูกและหาได้ภายในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการดำเนินการตามหลักความพอประมาณ ที่มีการใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ และยังสามารถช่วยลดต้นทุนในการใช้ทรัพยากรจากภายนอกชุมชน และยังเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยอาหารที่นำเสนอแก่นักท่องเที่ยวจะเน้นที่อาหารพื้นบ้านมีประโยชน์ต่อสุขภาพ เช่น ผักพื้นบ้านที่ปลอดสารพิษหรือพืชสมุนไพรที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นในการปรุงอาหารของแต่ละบ้าน ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและพึงพอใจต่อการให้บริการด้านอาหารเป็นอย่างมาก ซึ่งถือได้เป็นคุณธรรมข้อหนึ่งในการแสดงความหวังดีและจริงใจต่อนักท่องเที่ยว ดังนั้นการที่กลุ่มโฮมสเตย์นำผลผลิตภายในท้องถิ่นมาปรุงรสในแบบชาวบ้าน โดยมีเมนูแนะนำแก่

นักท่องเที่ยว ยกตัวอย่างเช่น น้ำพริก ผักลวกกะทิ แกงไตปลา ยำผักกูด ฯลฯ ซึ่งเมนูอาหารเหล่านี้ ล้วนเกิดจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนในการนำวัตถุดิบเหล่านี้มาปรุงรสให้เกิดความหลากหลาย โดยถือได้ว่าเป็นจุดแข็งในด้านการบริการ

การบริการอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญก็คือการจัดเตรียมอาหารสำหรับผู้เข้าพักที่มาเป็นหมู่คณะ ทางกลุ่มโฮมสเตย์ ได้มีการเตรียมการรองรับไว้ 2 วิธี คือ (1) เจ้าบ้านจะเตรียมมาให้แขกของตน โดยเฉพาะ (2) จัดให้กลุ่มแม่บ้านในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการตามลำดับคิว โดยหัวหน้ากลุ่มโฮมสเตย์จะเป็นผู้ประสานงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือในกรณีที่มีผู้เข้าพักจำนวนมากได้อย่างเป็นระบบ สามารถบริหารจัดการได้ตามความเหมาะสมด้วยหลักของควมมีเหตุมีผล ทำให้ไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานหลักของสมาชิก

**3. การจัดการด้านความปลอดภัย** ตามที่องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ได้กำหนดความต้องการพื้นฐาน 10 ประการของนักท่องเที่ยว (ในบทที่ 2 หน้า 32) ซึ่งมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์ ได้มีการกล่าวไว้ว่าความปลอดภัยนั้น เป็นสิ่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการสำหรับการเข้าพัก ดังนั้น ในการจัดการของโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวงจึงเห็นว่าความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต้องมีเตรียมพร้อมในส่วนนี้ ซึ่งการจัดการด้านความปลอดภัยนั้นต้องอาศัยความร่วมมือกันในทุกระดับของชุมชน โดยเริ่มจากผู้นำชุมชนจนถึงชาวบ้านทั่วไป รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุดหน่วยกู้ภัยที่มาช่วยเหลือดูแลความปลอดภัยในช่วงฤดูฝน ในส่วนของการเตรียมความพร้อมที่จะรองรับเหตุอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น ทั้งชีวิตและทรัพย์สินของผู้เข้าพักนั้น ทางกลุ่มโฮมสเตย์ ได้เตรียมความพร้อมในเรื่องของการจัดชุดหน่วยกู้ภัยในฤดูฝน มีหอคอยเตือนภัยที่มีผู้ดูแลตลอด 24 ชั่วโมง การอุปการะการปฐมพยาบาลเบื้องต้น การเตรียมหมายเลขโทรศัพท์ของโรงพยาบาลและสถานีตำรวจไว้ประจำบ้านพักทุกครั้ง รวมถึงมีการจัดเตรียมที่เก็บรักษาทรัพย์สินมีค่า และการส่งคืนในกรณีที่ลืมหรือตกค้าง (ดูรายละเอียดบทที่ 4 การจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง ด้านความปลอดภัย หน้า 78)

**4. การจัดการด้านการจัดการ** การจัดการแหล่งพักโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการจัดการโดยคนในชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการ (ดูรายละเอียดบทที่ 4 การจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง ด้านการจัดการ หน้า 79) ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (พจนานุกรม, 2546) (ในบทที่ 2 หน้า 14)

การจัดการโครงสร้างองค์กรเป็นลักษณะแบ่งงานกันตามหน้าที่ โดยมีคุณนงยุทธ กระจำงโลก เป็นประธานชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และคุณกัญชวีฐิตา มัชยาท เป็นหัวหน้า

กลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์ คอยติดต่อประสานงานต่างๆกับกลุ่มอาชีพและนักท่องเที่ยว และคอยแบ่งงานให้กับสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้การบริหารงานมีความคล่องแคล่ว นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้แม่บ้าน ผู้อาวุโส เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้แสดงบทบาทและศักยภาพของตนเองในการทำงาน โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดทิศทางและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่จะเกิดขึ้นในชุมชนอันเนื่องมาจากทางการท่องเที่ยวของชุมชนเอง ชุมชนบ้านคีรีวงเริ่มดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในระยะแรกอาจจะเกิดจากความไม่เข้าใจมากนัก แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มโฮมสเตย์เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามาร่วมกันสร้างกฎ กติกาของกลุ่มโฮมสเตย์ ส่วนการกระจายผลประโยชน์มีการจัดสรรผลประโยชน์ให้กระจายสู่สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ โดยการจัดลำดับคิว เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน และยังแบ่งปันผลประโยชน์จากรายได้ 5% จากค่าที่พักและอาหารเข้าสู่ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อเป็นทุนเมื่อต้องการทำกิจกรรมใดๆ อันเป็นประโยชน์ส่วนรวมหรือใช้เป็นงบประมาณในการศึกษาดูงานนอกสถานที่ ซึ่งทุกปีหัวหน้ากลุ่มโฮมสเตย์จะมีการประชุมชี้แจง รายรับ รายจ่าย เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างเป็นระบบระเบียบ มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้และง่ายต่อการเข้าใจ ดังนั้น การวางระบบที่ดีจะช่วยทำให้สมาชิกในกลุ่มไม่หวาดระแวงกันเรื่องผลประโยชน์ในภายหลัง ซึ่งเป็นสิ่งที่องค์กรต้องทำเพื่อให้การทำงานโปร่งใส

**5. การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว** กิจกรรมการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวงนั้น ได้มีการแบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน ที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ด้านเกษตรกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ อีกส่วนหนึ่งจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ภายนอกชุมชน ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาลง ซึ่งอยู่ใกล้กับชุมชน กิจกรรมทั้งสองแหล่งนี้ ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชนอยู่แล้ว ซึ่งเห็นได้จากกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่นักท่องเที่ยวเข้าไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการทำสวนสมรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นการอาชีพหลักที่กลุ่มสมาชิกทำเป็นปกติอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องปรับแต่งให้เป็นกิจกรรมที่ยุ่งยาก และแทบจะไม่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน นอกจากนี้แล้วกิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในการท่องเที่ยวนอกชุมชน ก็คือการเดินป่าศึกษาธรรมชาติบนอุทยานแห่งชาติเขาลง โดยในแต่ละครั้งที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางร่วมกับลูกหาบหรือผู้นำทาง ก่อนเดินทางต้องมีการปฐมนิเทศเกี่ยวกับระเบียบ กติกาต่างๆและวิธีปฏิบัติตัวในการเดินป่า ซึ่งชี้ให้เห็นว่าชุมชนมีระบบการจัดการที่เป็นกลไกสำคัญในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับ

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนในบทที่ 2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (พจนานุกรม, 2546) หน้า 17 จะเห็นว่าการทำกิจกรรมดังกล่าวเป็นทั้งการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

**6. การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม** ในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านคีรีวง โดยจะเน้นเรื่องของการรักษาความสะอาดภายในชุมชน โดยเริ่มจากตนเองแล้วจึงค่อยขยายสู่ภาพรวม โดยการดูแลรักษาบริเวณบ้านของตนให้สะอาดเรียบร้อย เช่น การจัดสวนหย่อมเพื่อความสวยงามบริเวณหน้าบ้าน ซึ่งเป็นการสร้างทัศนียภาพที่สวยงามให้แก่ชุมชน แต่สิ่งที่ส่งผลโดยตรงที่จะได้รับ คือ ความสะอาดและสุขอนามัยที่ดีของเจ้าของบ้านเอง และจุดนี้เองจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เยาวชนได้ตระหนักและมีจิตสำนึกรักบ้านเกิด เป็นกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะมาสานต่อเจตนารมณ์ต่างๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2546) อีกส่วนหนึ่งที่สำคัญก็คือการขอความร่วมมือจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในโฮมสเตย์ให้ช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วยกัน นั่นคือ ช่วยกันลดปริมาณของเสีย ไม่ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในลำคลอง มีการรณรงค์ให้แยกประเภทขยะ เพื่อให้สะดวกต่อการนำมาใช้ซ้ำและการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ส่วนขยะเปียก เนื่องจากคนในชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก อาจนำขยะเปียกไปทำปุ๋ยอินทรีย์ และนำหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ได้ แต่อย่างไรก็ตามชุมชนได้รับความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ส่วนหนึ่งเป็นผลจากนักท่องเที่ยวเข้ามาส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและเข้ามาอย่างเคารพเจ้าของพื้นที่ และรวมถึงการแสดงบทบาทที่ชัดเจนของสมาชิกที่เห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะถ้าเจ้าของบ้านไม่รู้จักห่วงแหนในทรัพยากรของชุมชนแล้ว ก็ยากที่ผู้มาเยือนจะให้ความสำคัญเช่นกัน (ดูรายละเอียดบทที่ 4 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม หน้า 92)

อาจกล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อการท่องเที่ยว นั้น ต้องรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติและระบบนิเวศชุมชน ซึ่งหมายถึงการอนุรักษ์ความสวยงามที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ รวมถึงการคงไว้วิถีชีวิตของชุมชนแบบดั้งเดิม อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เนื่องจากเป็นเสน่ห์ที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ และการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวต่างๆ เจ้าของบ้านและผู้มาเยือนต้องรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยควรรู้จักบำรุงรักษา ไม่ให้ถูกทำลายไปโดยไร้ประโยชน์ เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีค่าให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และเพียงพอที่จะใช้ไปได้จนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป



**7. การจัดการด้านมูลค่าเพิ่ม** การเปิดกลุ่มโฮมสเตย์ของชุมชนนอกจากจะเป็นการสร้างงานและกระจายรายได้ซึ่งอยู่ในรูปของตัวเงินแล้ว แต่ยังมีสิ่งที่ได้เพิ่มขึ้นมากก็คือการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ (ดูรายละเอียดบทที่ 4 การจัดการด้านมูลค่าเพิ่ม หน้า 93) ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง (ในบทที่ 2 หน้า 25) ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกัน รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกันที่จะทำกิจกรรมใดๆที่ตนเองสนใจ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายร่วมกัน โดยชุมชนบ้านคีรีวงได้พัฒนาร่วมกับทรัพยากรท้องถิ่นในรูปแบบของสินค้าที่ระลึกเพื่อขายแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในโฮมสเตย์ และการพัฒนาของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการดังกล่าว โดยมีกลไกที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกเพื่อสร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่ถูกลัทธินิโคนิยมครอบงำมีความพอเพียงโดยในแต่ละครั้งจะผลิตให้มีปริมาณที่เหมาะสมกับปริมาณการซื้อเพื่อลดความเสี่ยงในเรื่องของต้นทุน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เหล่านี้ล้วนเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปิดทำโฮมสเตย์ของชุมชน เพราะแต่เดิมนั้นชาวบ้านมีความรู้เพียงแค่วาดรูปเพื่อใช้ภายในครอบครัว แต่ต่อมาเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาทำให้สามารถขยายช่องทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ได้ ซึ่งจุดนี้จะเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ใช้อีกมากมายในอนาคต นอกจากนี้แล้วศิลปะท้องถิ่นอย่างการแสดงที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นก็ได้รับผลประโยชน์จากโฮมสเตย์ด้วยเช่นกัน ซึ่งแต่เดิมนั้นไม่ค่อยได้มีการจัดการแสดงลักษณะนี้บ่อยนัก จนทำให้ถูกลืมไปบ้าง แต่ปัจจุบันนี้เริ่มมีการฝึกอบรมให้กับกลุ่มเยาวชนในชุมชนบ้านคีรีวงจากหน่วยงานของรัฐ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านและสร้างรายได้เสริม ในขณะเดียวกันระหว่างที่มีการเข้าพัก เจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยวก็มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้และข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ต่อกัน ซึ่งถือเป็นมูลค่าเพิ่มที่มีส่วนช่วยให้ชุมชนบ้านคีรีวงได้มีมุมมองในการพัฒนาชุมชนได้กว้างขึ้น

**8. การจัดการด้านส่งเสริมการตลาด** นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายของโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวงมีด้วยกันหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการสัมผัสกับธรรมชาติที่สวยงาม อากาศที่บริสุทธิ์ กลุ่มวัยรุ่นที่ต้องการทำกิจกรรมผจญภัย มีความท้าทาย ดังนั้นการประชาสัมพันธ์ของโฮมสเตย์ จึงมีการประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทาง เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ด้วยการทำแผ่นพับซึ่งให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง แต่สื่อที่สามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวที่สุดคือการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นช่องทางที่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้ดีที่สุด แต่เหนือสิ่งอื่นใด สื่อที่ดูจะมีอิทธิพลและความน่าเชื่อถือได้ดีที่สุดน่าจะเป็นการบอกเล่าแบบปาก

ต่อปากถึงความสวยงามของสถานที่และอรรถาศัยที่ดีของชาวชุมชนคีรีวง ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์มากที่สุด (ดูรายละเอียดบทที่ 4 การจัดการด้านการส่งเสริมการตลาด หน้า 94)

จากข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับการจัดการด้านการส่งเสริมการตลาดสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบการตลาด และพิจารณาถึงมาตรฐานของโฮมสเตย์ด้านการส่งเสริมการตลาดในบทที่ 2 มาตรฐานโฮมสเตย์ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2546 หน้า 33) โดยสามารถพิจารณาถึงจุดด้อยของชุมชนคีรีวงได้ดังนี้

จุดด้อย ด้านการส่งเสริมการตลาด ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ ด้วยชุมชนบ้านคีรีวงเป็นชุมชนเกษตรกรรม ยังไม่มีความชำนาญในใช้สื่อประชาสัมพันธ์ เนื่องจากไม่มีความรู้พื้นฐานด้านการใช้เทคโนโลยี ทำให้ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรอื่นๆเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์

อาจกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการด้านการส่งเสริมการตลาดของชุมชนบ้านคีรีวงมีการจัดการในลักษณะที่ไม่ดีเท่าที่ควร นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เว็บไซต์ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ดังนั้นควรมีการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ให้มีระบบที่ดียิ่งขึ้น โดยให้คนในหมู่บ้านเป็นผู้ทำการประชาสัมพันธ์กันเอง และได้รับความช่วยเหลือ คำปรึกษาจากหน่วยงานภาครัฐ ในเรื่องการประสานงานและดูแลอย่างใกล้ชิด

จากกระบวนการศึกษาวิจัยและวิเคราะห์ร่วมกับชาวบ้านทำให้เกิดความชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยและคนในชุมชนต่างเข้าถึงความต้องการที่แท้จริงคนในชุมชน เนื่องจากชุมชนมีศักยภาพมากพอที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้เข้มแข็ง และกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แม้ไม่ใหญ่โตมาก แต่ก็มีคุณภาพพอเหมาะพอดีกับพื้นที่และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมไปถึงอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างผู้ที่มีความเข้าใจและมีจิตสำนึกที่ดี

การศึกษารายละเอียดเรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งที่พักชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช สู่โฮมสเตย์มาตรฐานไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพทั่วไปในปัจจุบันของชุมชน การจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่และข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ เพื่อทำการวิเคราะห์เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการหาแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นมากที่สุด โดยได้จัดประชุมกลุ่มเพื่อระดมความคิดโดยได้รับความอนุเคราะห์ร่วมมือจาก คุณสุวัฒน์ นาถพันธ์ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์องค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน คุณกัณฑ์จิตา มัธยาท หัวหน้ากลุ่มโฮมสเตย์ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ สมาชิกกลุ่ม

อาชีพ รวมถึงชาวบ้านที่สนใจ รวมทั้งสิ้น 12 คน ในวันที่อังคาร 17 มกราคม พ.ศ.2555 ณ ศูนย์ประสานงานนักท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ต่างก็ได้แสดงออกถึงความมีศักยภาพในการเสนอความคิดในแง่มุมต่างๆ รวมไปถึงการนำเสนอแนวคิดของตนเอง และร่วมกันวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นวิธีการหรือเครื่องมือ การวางแผนกลยุทธ์ เพื่อนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยผู้วิจัยถือแนวคิดของพจนานุกรม (2546) มาเป็นหลักในดำเนินการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนบ้านคีรีวง

จากแนวคิดดังกล่าวทำให้ผลการวิเคราะห์ออกมาเป็นที่น่าพึงพอใจอย่างยิ่ง ผู้วิจัยและคนในชุมชนสามารถเข้าใจปัญหาต่างๆ อย่างลึกซึ้งซึ่งอีกทั้งยังก่อให้เกิดความสามัคคีเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นผลดีต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสุรินทร์ คล้ายจินดา (2539) ซึ่งยึดหลักการโดยที่คนในชุมชนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมในสภาพที่มีความต้องการความสนใจและเป้าหมายร่วมกัน ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเริ่มต้นด้วยการร่วมมือปรึกษาหารือลงมือปฏิบัติ และทำการประเมินผล ประการสำคัญต้องไม่ยึดตัวเองเป็นหลัก เปิดใจให้กว้าง เรียนรู้และรับฟังผู้อื่น เพื่อให้เข้าถึงปัญหาและความจำเป็นเร่งด่วนของชุมชน เพื่อหาแนวทางพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยการร่วมกันกับชาวบ้าน นอกจากนี้กลุ่มเป้าหมายก็ยังสามารถเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้โดยง่าย เช่น เมื่อผู้วิจัยอธิบายว่าเหตุใดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างมาก กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ก็สามารถเข้าใจได้โดยทันทีว่า เพราะเหตุใดเราจึงต้องพยายามอนุรักษ์ไว้ให้ได้มากที่สุด และใช้ทรัพยากรเหล่านี้สิ้นเปลืองน้อยที่สุด เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบแหล่งที่พักโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านคีรีวง โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ที่สำคัญดังนี้

ตารางที่ 5-1 สรุปจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคทางการท่องเที่ยวแบบ  
โฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง

SWOT Analysis	รายละเอียด
<p><b>จุดแข็ง</b> Strength</p>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1.มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทางธรรมชาติ</li> <li>2.ความมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีของคนในชุมชน</li> <li>3.ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์</li> <li>4.อาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์</li> <li>5.ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว</li> <li>6.อัตราค่าครองชีพที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ</li> <li>7.ความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว</li> </ol>
<p><b>จุดอ่อน</b> Weakness</p>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1.มาตรฐานด้านการบริการทางการท่องเที่ยว</li> <li>2.ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย ทำให้ขาดทักษะพื้นฐานบางประการซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว</li> <li>3.ปัญหาด้านขยะมูลฝอย ทำให้ความงดงามของทัศนียภาพสูญเสียไป</li> <li>4.น้ำประปาภูเขาที่ชาวบ้านใช้อุปโภค ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งในด้านสุขอนามัย</li> </ol>
<p><b>โอกาส</b> Opportunities</p>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1.มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ได้เปรียบ</li> <li>2.กระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตลาดโลก</li> <li>3.เหตุการณ์การก่อการร้ายใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ค่อนข้างเป็นอุปสรรคต่อการการท่องเที่ยวในภาคใต้ตอนล่าง</li> <li>4.สภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำ และผู้คนต้องการสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนที่คุ้มค่า ประหยัดทั้งเงินและเวลา</li> </ol>
<p><b>อุปสรรค</b> Threat</p>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1.เส้นทางการเดินทางภายในชุมชน ซึ่งเป็นทางที่ขึ้นภูเขาถนนบางช่วงยังเป็นถนนลูกรัง ซึ่งทำให้ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อในช่วงฤดูฝน</li> <li>2.เผชิญหน้ากับภัยคุกคามจากปัญหาสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง</li> <li>3.ปัญหาด้านการเมืองทำให้ความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวลดลง</li> </ol>

**สรุปการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพชุมชน ซึ่งเป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคทางการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์โดยคนในชุมชนบ้านคีรีวง**

### 1. จุดแข็งทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านคีรีวง

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านคีรีวงมีจุดแข็งอยู่หลายประการ ทั้งในด้านของพื้นที่ ด้านชุมชน ซึ่งล้วนแต่ส่งผลในทางบวกต่อการหาแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการที่พักโฮมสเตย์ ชุมชนบ้านคีรีวงมีลักษณะภูมิอากาศที่เย็นสบายตลอดทั้งปี มีที่ตั้งอยู่ในเขตชนบท ทำให้มีอัตราค่าครองชีพต่ำ ราคาของอาหารและเครื่องดื่ม และค่าใช้จ่ายต่างๆ เมื่อเทียบกับตัวเมืองก็นับว่าถูกกว่ากันค่อนข้างมาก และยังมีสถานที่พักผ่อนทางธรรมชาติที่หลากหลาย ซึ่งสามารถพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เนื่องจากความสะดวกในด้านการเข้าถึง สามารถนำรถยนต์หรือรถบัสเข้าไปจอดถึงภายในหมู่บ้านได้ และยังมีรถโดยสารประจำทางที่สะดวกต่อการเข้าถึงสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่มีรถ นอกจากนี้ความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา (ภูเขา) ส่วนในด้านสาธารณสุขก็มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน และโรงพยาบาลของรัฐ ซึ่งตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากตัวชุมชนมากนักที่ให้บริการ สามารถนำตัวผู้ป่วยส่งให้ถึงมือแพทย์ได้อย่างทันท่วงที และสิ่งสำคัญที่สุดคือ จุดแข็งด้านชุมชน ชาวบ้านในชุมชนบ้านคีรีวงมีความต้องการและความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น อีกทั้งชาวบ้านส่วนใหญ่ก็มีศักยภาพเพียงพอต่อการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วางแผนและปฏิบัติการตามแผนที่ได้จากการหารูปแบบการพัฒนาแหล่งที่พักโฮมสเตย์ที่ตนเองมีส่วนร่วม ชาวบ้านเหล่านี้ แม้จะมีความศึกษาที่ไม่สูงแต่ก็มีความใฝ่รู้สนใจติดตามข่าวสารต่างๆ มีลักษณะของการเป็นเจ้าของที่ดิ้นรนไปถึงมีความสามัคคี และความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น ทำให้สามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้

### 2. จุดอ่อนทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านคีรีวง

จากการศึกษา พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย ทำให้ขาดทักษะพื้นฐานบางประการ ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น ขาดความรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษกับชาวต่างชาติแม้แต่การสื่อสารภาษากลางกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่คนบักขี้ได้ อีกทั้งยังขาดแคลนผู้นำที่มีความรู้ในทางวิชาการ ทำให้ชาวบ้านยังมีความอ่อนต่อโลก ขาดความรู้ความเข้าใจในบางเรื่อง ซึ่งการแสดงออกถึงความจริงใจเพียงอย่างเดียวที่ชาวบ้านมีอยู่นั้น ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเกิดความประทับใจ จำเป็นอย่างยิ่งที่ชาวบ้านจะต้องมีทักษะทางการให้บริการด้วย

จุดอ่อนที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ภายในชุมชนมีปัญหาด้านขยะมูลฝอย ถึงแม้ว่าในบริเวณชุมชน จะมีชาวบ้านดูแลความสะอาดกันเป็นอย่างดี แต่ในจุดของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ทำให้ความงดงามของทัศนียภาพสูญเสียไปอย่างมาก ส่วนในเรื่องของน้ำที่ใช้สำหรับอุปโภคบริโภคแม้ว่าจะมีเหลือเฟือ เนื่องจากอยู่ในแหล่งต้นน้ำ แต่อย่างไรก็ตามถ้าในแง่ของการอุปโภคถือว่าไม่ถูกสุขลักษณะมากนัก ส่วนน้ำประปาภูเขาที่ชาวบ้านใช้ดื่มกินกันถือว่าไม่เหมาะสมอย่างยิ่งในด้านสุขอนามัย เนื่องจากน้ำไม่มีความสะอาดเพียงพอ อาจส่งผลเสียต่อสุขภาพในระยะยาวได้ และที่สำคัญอาจทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเกิดความรังเกียจ

### 3. โอกาสทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านคีรีวง

จากการศึกษา พบว่า ชุมชนบ้านคีรีวงมีโอกาสที่ดีทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสะดวกสบายที่จะได้รับจากการเดินทาง เนื่องจากสามารถรถยนต์ส่วนบุคคล หรือรถโดยสารประจำทางได้ตลอดเส้นทางตั้งแต่ตัวเมืองนครศรีธรรมราชจนถึงบริเวณภายในชุมชน เว้นแต่จะแวะชมสถานที่ที่น่าสนใจระหว่างเดินทาง ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ กลุ่มอาชีพต่างๆ และศูนย์ประสานนักท่องเที่ยวที่มีห้องจัดแสดงสินค้าไว้เพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีเส้นทางเดินป่าขึ้นชมยอดเขาหลวง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถชมน้ำตก ศึกษาธรรมชาติได้อย่างเต็มที่ จึงนับเป็นโอกาสที่ดีอีกประการหนึ่งของชุมชนบ้านคีรีวง เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวภายนอกชุมชนจะเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นได้อีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้เหตุการณ์การก่อการร้ายใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ค่อนข้างเป็นอุปสรรคต่อการการท่องเที่ยวในภาคใต้ตอนล่าง ดังนั้นจังหวัดนครศรีธรรมราชก็น่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจสำหรับคนไทยและชาวต่างชาติ และอาจส่งผลให้ชุมชนบ้านคีรีวงเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ซึ่งนอกจากจะมีความปลอดภัยแล้ว ในสภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำ และผู้คนต้องการสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนที่คุ้มค่า ประหยัดทั้งเงิน เวลาและตั้งอยู่ไม่ไกลจากเมืองนครศรีธรรมราช ดังนั้น ชุมชนบ้านคีรีวงจึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง

### 4. อุปสรรคทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านคีรีวง

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การหาแนวพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งที่พักรีสอร์ทชุมชนบ้านคีรีวงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนพบอุปสรรคไม่มากมายนัก แต่หากไม่ได้รับการแก้ไขป้องกันอย่างถูกวิธี หรือปล่อยให้ล่าช้าเกินไป ก็อาจทำให้เป็นปัญหาใหญ่ในระยะยาวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นทางการเดินทางภายในชุมชน ซึ่งเป็นทางที่ชันภูเขาถนนบางช่วงยังเป็นถนนลูกรัง ซึ่งทำให้ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อในช่วงฤดูฝน หากไม่ได้รับการปรับปรุงก็จะทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดน้อยลงได้ เนื่องจากปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังเป็นที่นิยมหลายแห่งก็ได้พัฒนาปรับปรุงพื้นที่ของตนเอง เพื่อให้มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวให้สูงกว่าคู่แข่ง

## แนวทางการพัฒนาแหล่งที่พักบ้านคีรีวง สุโสมสเดย์มาตรฐานไทย

จากการวิเคราะห์ชุมชนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมและการใช้เทคนิคการประชุมระดมความคิด เพื่อสร้างมาตรฐานอนาคตร่วมกัน ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเดย์ โดยการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่งที่พักชุมชนบ้านคีรีวง สมาชิกบ้านพักได้ช่วยกันกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน โดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อวางแผนการบริการให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดอยู่เสมอ โดยให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพื่อพัฒนาทักษะความสามารถในการให้บริการให้ทัดเทียมคู่แข่งอยู่ตลอดเวลา ตามรายละเอียดดังนี้

### 1. ด้านที่พัก

- 1) ห้องน้ำต้องสะอาด แยกภาชนะตักน้ำที่ใช้กับส้วมและที่อาบน้ำ ประตูปิดมิดชิด มีหลอดไฟและแสงสว่างที่เพียงพอ มีที่แขวนผ้า ที่วางสบู่ กระดาษทิชชูและถังขยะ มีระบบการจัดการกลิ่น เช่น การใส่ท่ออากาศ ใช้จุลินทรีย์ ถ่านหรือมะกรูด
- 2) ห้องนอนแบ่งเป็นสัดส่วน (มีห้อง/มุมส่วนตัว) มีที่แขวนผ้า ที่นอน หมอน มุ้ง ผ้าห่มที่สะอาด มีพัดลม น้ำดื่มและแก้วน้ำ และทุกครั้งที่แขกออกจากที่พัก มุ้ง ที่นอนต้องตากแดด ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอนต้องซักทุกครั้ง
- 3) มีห้องรับแขก มุมพักผ่อน หรือบริเวณสำหรับนั่งเล่น นักท่องเที่ยวไม่ดื่มเหล้าหรือถ้าดื่มก็ต้องปริมาณที่เหมาะสม และเจ้าของบ้านต้องไม่เสนอให้นักท่องเที่ยวดื่มเหล้า
- 4) บริเวณบ้านพักต้องสะอาด มีถังขยะและต้องคอยดูแลกันหมาดุหรือหมาขี้เรื้อน
- 5) การบริการ มีอัธยาศัย ยิ้มแย้มรับแขก พุดคุยและเต็มใจในการบริการทั้งครอบครัว พาแขกเที่ยวบริเวณบ้าน ดูสวน คลอง น้ำตก วัด โรงเรียน (เล่นกีฬาสำหรับเด็ก) พาเยี่ยมชมกลุ่มอาชีพต่างๆ ต้องมีอาสาสมัครประจำบ้านและปฐมพยาบาลเบื้องต้นได้
- 6) สมาชิกต้องมีความรู้และอธิบายเรื่องราวต่างๆ ได้ เช่น ประวัติชุมชน การอนุรักษ์ป่า/ทรัพยากร ประวัติ วัตถุประสงค์ การจัดการของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กิจกรรมของกลุ่มอาชีพต่างๆ ความเป็นอยู่ในปัจจุบันและการจัดสรรผลประโยชน์
- 7) บ้านพักสามารถรับนักท่องเที่ยวได้ใน 24 ชั่วโมง โดยจัดตามลำดับคิว ถ้าหากเจ้าของบ้านรายใดไม่อาจรับนักท่องเที่ยวในรอบนั้นๆ ก็ให้ผ่านไปไม่ย้อนกลับมาและรับนักท่องเที่ยว บ้านละไม่เกิน 4 คน

## 2. ด้านอาหารและโภชนาการ

- 1) อาหาร สะอาด สดใหม่ เป็นอาหารพื้นบ้านที่ทำเอง มีกับข้าว 3 อย่าง ควรถามนักท่องเที่ยวว่าชอบทานอะไร ทานมังสวิริติหรือเปล่าทานเผ็ดหรือไม่ แพ้อาหารอะไร
- 2) น้ำดื่มที่สะอาด น้ำที่จะนำมาใช้ดื่มตลอดเวลาที่บ้าน โดยต้องเป็นน้ำที่สะอาด หากเป็นน้ำประปา ถ้าไม่แน่ใจควรต้มในภาชนะที่สะอาดก่อนบรรจุขวด หรือภาชนะอื่น ๆ และหากเป็นน้ำฝนที่รองไว้ในตุ่ม ต้องแน่ใจว่าหลังคาบ้านสะอาดจริง สังกะสีไม่เป็นสนิม ไม่มีฝุ่นละอองเกาะและเก็บไว้ในตุ่มที่สะอาดมีฝาปิดมิดชิดและมีน้ำ น้ำชา กาแฟบริการตลอด
- 3) มีช้อน จาน ชาม แก้วน้ำสะอาดและใช้ช้อนกลางตักอาหาร ภาชนะต่าง ๆ ที่ใช้ปรุงอาหารและใช้รับประทานอาหารจะต้องทำความสะอาดและล้างด้วยน้ำสะอาด
- 4) ห้องครัวสะอาด เป็นระเบียบ มีที่วางอาหาร กับข้าว ที่ล้างจาน
- 5) อุปกรณ์ที่ใช้ในครัวจะต้องสะอาดถูกสุขลักษณะ ตู้กับข้าวในห้องครัวและอุปกรณ์เครื่องปรุง เช่น พริก กระเทียม กะปิ น้ำปลา เกลือ ฯลฯ ต้องเก็บให้มิดชิดมีฝาปิดและกันแมลงได้ด้วย
- 6) น้ำที่ใช้อาบและซักล้าง หากมีใช้น้ำประปาจะต้องผ่านการทำน้ำให้สะอาด เช่น ใช้สารส้ม หรือ กรอง โดยดูแลภาชนะทุกชนิดที่บรรจุต้องสะอาด ไม่มีลูกน้ำหรือสัตว์น้ำตลอดจนตะไคร่น้ำเกาะติดภาชนะนั้น
- 7) มีร้านอาหารในชุมชน ในการบริการอาหารของเจ้าของบ้านสำหรับนักท่องเที่ยวอาจมีเพียงอาหารเช้าหรือบางมื้อเท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีร้านอาหารในชุมชน คอยให้บริการนักท่องเที่ยว

## 3. ด้านความปลอดภัย

- 1) มีอุปกรณ์สื่อสาร เมื่อเกิดเหตุร้าย หรือกรณีนักท่องเที่ยวเจ็บป่วย เพื่อติดต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ โรงพยาบาล สาธารณสุข ผู้นำชุมชนในกรณีที่เกิดเหตุร้าย
- 2) มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น เช่น ยาสามัญประจำบ้าน
- 3) มีการตักเตือนนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเมื่อเกิดอุบัติเหตุ เนื่องจากชุมชนอยู่ใกล้แหล่งต้นน้ำและภูเขา อาจเกิดน้ำป่าไหลหลากได้ง่าย นอกจากนี้ยังมีหมอกเตือนภัยที่คอยแจ้งเหตุตลอด 24 ชั่วโมงในฤดูฝน
- 4) มีการดูแลและซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในที่พักเพื่อความปลอดภัยอยู่เสมอ และหากชำรุดให้รีบดำเนินการซ่อมแซมทันที



#### 4. ด้านการจัดการ

- 1) มีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน และจัดให้มีคณะกรรมการบริหารจัดการโฮมสเตย์ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2) มีการควบคุมให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างเป็นระบบและเป็นที่ยอมรับของชุมชนในพื้นที่ จัดให้มีการอบรมผู้นำชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และนำไปเผยแพร่ให้แก่คนในชุมชนของตน
- 3) มีระบบการจองล่วงหน้า เพื่อทราบข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว และสะดวกในการประสาน เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด
- 4) มีแบบประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เพื่อให้สมาชิกนำมาแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
- 5) ชุมชนต้องมีการแบ่งปันผลประโยชน์และรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้
- 6) มีการจัดอบรมเยาวชนในชุมชน เพื่อให้สามารถเป็นผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ และมีความพร้อมในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้

#### 5. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

- 1) มีการจัดกิจกรรมต้อนรับ ตามประเพณีของท้องถิ่น เช่น การแสดงพื้นถิ่นของภาคใต้ (รำมโนราห์) ฯลฯ เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงชุมชน หรือการต้อนรับด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใสและอบอุ่น
- 2) มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน เช่น เรียนรู้การทำอาหารนึ่งกะทิได้ ชมสวนสมรม
- 3) มีกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว เช่น การย้อมผ้าด้วยวัสดุจากธรรมชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4) มีกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น เดินป่า ดูนก

#### 6. ด้านสภาพแวดล้อม

- 1) มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอยู่เสมอ
- 2) ติดป้ายห้ามทิ้งขยะและจัดวางถังขยะไว้ตามจุดต่างๆ อย่างเหมาะสม รวมถึงการแบ่งหน้าที่ในการรักษาความสะอาด เช่น คอยดูแลไม่ให้ขยะล้นถังหรือส่งกลิ่นรบกวน นอกจากนี้ยังต้องคอยเตือนนักท่องเที่ยวไม่ให้ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงในลำคลอง พื้นที่สาธารณะพื้นที่ป่า
- 3) มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

## 7. ด้านมูลค่าเพิ่ม

- 1) มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นศูนย์กลางของนักท่องเที่ยว โดยมีการขายของที่ระลึกในชุมชน
- 2) มีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยชาวบ้านและใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นในท้องถิ่นผลิต เช่น ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ สบู่เปลือกมังคุด ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน
- 3) มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน เช่น ไปออกงานแสดงสินค้า OTOP
- 4) มีการจัดอบรม เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชน ในด้านการให้บริการที่ประทับใจ

## 8. ด้านส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์

- 1) มีคู่มือ หรือเอกสารเผยแพร่ การท่องเที่ยวเป็นของตนเอง และเป็นข้อมูลจริง โดยคู่มือหรือเอกสารดังกล่าว มีรายละเอียดต่าง ๆ ครบถ้วน เช่น รายการกิจกรรม แหล่งท่องเที่ยว แผนที่เดินทาง รายละเอียดเกี่ยวกับ ค่าธรรมเนียม และบริการต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน
- 2) จัดให้มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน บ้านคีรวังให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย โดยประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนตำบลกำโลนและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

## บทที่ 6

### สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งที่พักร้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้โฮมสเตย์มาตรฐานไทย เพื่อหาแนวทางพัฒนาโฮมสเตย์จากศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ในภาพรวมแก่ชุมชนบ้านคีรีวง โดยชุมชนมีส่วนร่วมในครั้งนี้ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน และคนในชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาตนเองได้ในอนาคต ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม โดยการให้คนในชุมชนวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคร่วมกันกับคนในชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างรูปแบบการจัดการแหล่งที่โฮมสเตย์ที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการของคนในท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์และสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้รายละเอียดของข้อมูลที่สมบูรณ์และเชื่อถือประโยชน์ต่อการทำวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งได้มีการกำหนดขอบเขตการวิจัยตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 และมีการอ้างอิงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ไว้ในบทที่ 2 โดยจะมีบทสรุปและข้อเสนอแนะของงานวิจัย

### สรุปอภิปรายผลการวิจัย

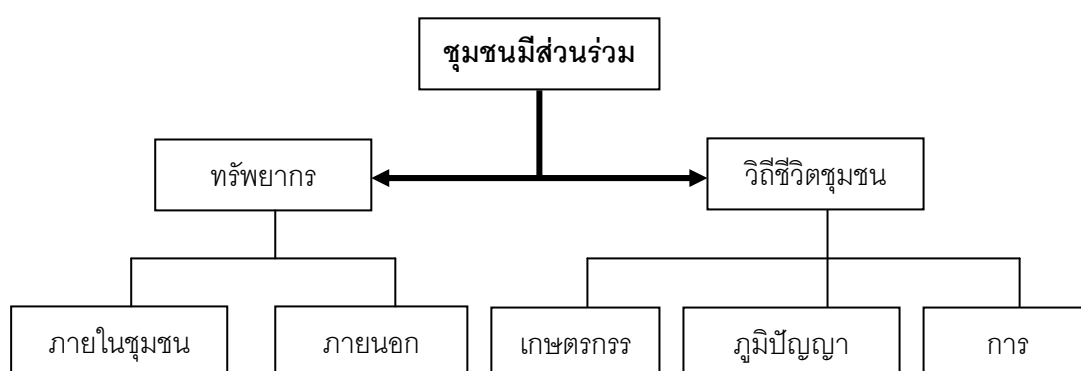
การอภิปรายผลของงานวิจัยนี้ได้นำสภาพทั่วไปของชุมชนบ้านคีรีวง รวมถึงข้อมูลการจัดการแหล่งที่พักร้านโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวงในบทที่ 4 มาทำการวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 ภายใต้ขอบเขตการวิจัยในบทที่ 3 เพื่อให้ได้บทสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

**วัตถุประสงค์ข้อที่ 1** เพื่อศึกษาสภาพและการจัดการของแหล่งที่พักร้านโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สภาพของชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รวมกลุ่มเปิดบ้านพักแบบโฮมสเตย์มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบัน เป็นระยะเวลา 15 ปี มีรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สภาพทั่วไปในชุมชนเป็นวิถีชีวิตแบบชนบท ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวชุมชน (พจนานุกรม, 2546) ในองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งชุมชนมีทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และยังคงรักษาประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมในความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของตนเอง และดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรม ในชุมชนมีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรม ทั้งงานบุญต่างๆ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตผูกพันกับป่าไม้และภูเขา ใช้ป่าเป็นแหล่งอาหาร และเป็นแหล่งน้ำในการเกษตรกรรม(ดูรายละเอียดใน บทที่ 4 หัวข้อ 2, 3 และ 4 หน้า 61-

71) ส่วนการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวงนั้นมีการวางแผนในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างชาญฉลาด พร้อมทั้งมีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน มีการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง มีความพอเพียงกับตนเอง ตั้งอยู่บนความไม่ประมาท โดยชุมชนคำนึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล ซึ่งเป็นการการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อเตรียมพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบกับการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำสิ่งใดๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) เพื่อให้การจัดการทรัพยากรเหมาะสมกับศักยภาพชุมชน ซึ่งฐานทรัพยากรของชุมชนนั้นมีองค์ประกอบอยู่หลายประการด้วยกัน ทั้งธรรมชาติที่หลากหลายและยังคงความอุดมสมบูรณ์ รวมถึงองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทรัพยากรที่เวลานี้สามารถแยกออกเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งการทำโฮมสเตย์นั้นถือเป็นผลผลิตหนึ่งของการสร้างมูลค่าเพิ่มจากที่พักอาศัย มาเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้เสริมแก่ชุมชน ซึ่งการทำโฮมสเตย์นอกจากจะมีที่พักแล้ว กิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบ้านคีรีวงอย่างแท้จริง และการให้บริการก็ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้การพักโฮมสเตย์เกิดเป็นกิจกรรมที่สมบูรณ์แบบยั่งยืน โดยกิจกรรมท่องเที่ยวมีการนำวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรมและความสวยงามของธรรมชาติมาจัดไว้นำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ทั้งจากภายในชุมชนเอง เช่น การชมสวนสมรม และภายนอกชุมชน ได้แก่สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขาลวก เช่น ชมกล้วยไม้ป่าหายาก เป็นต้น ซึ่งถือเป็นการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ในรูปแบบของแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรกรรม แต่สิ่งสำคัญที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ การเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและผู้มาเยือน ซึ่งมาจากต่างพื้นที่ ต่างวัฒนธรรม ที่ช่วยให้เห็นแง่มุมที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลให้กว้างขึ้น โดยไม่จำกัดอยู่เพียงแค่สังคมของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวชุมชน (พจนา สวนศรี, 2546) ในด้านการเรียนรู้ นอกจากนี้แล้วยังมีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาสร้างมูลค่าเพิ่มในรูปแบบของสินค้าที่ระลึก ส่วนด้านการให้บริการต่างๆ ทางโฮมสเตย์ จะสื่อให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นออกมาอย่างเด่นชัดตามแบบวิถีชีวิตของท้องถิ่นโดยจะมีการปรับเปลี่ยนในบางจุดเพื่อให้เกิดความเหมาะสม ซึ่งจะเห็นว่าการจัดการโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวงมีความสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน โดยที่การจัดการ

โฮมสเตย์มีการอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนที่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำหน้าที่ต่างๆ ที่ตนจะสามารถทำได้ตามความถนัด ซึ่งไม่ได้จำกัดว่าคณะกรรมการจะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์เท่านั้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่าทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของโฮมสเตย์ก็คือ สมาชิกทุกคนในชุมชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาโฮมสเตย์และชุมชนไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง ดังสรุปในแผนภูมิที่ 6-1

แผนภูมิที่ 6-1 สรุปการจัดการโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับทรัพยากรและวิถีชีวิตชุมชน



**วัตถุประสงค์ข้อที่ 2** เพื่อหาแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการสำหรับแหล่งพักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวง มีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2546) โดยชุมชนมีการจัดการที่เหมาะสมและมีมาตรฐานเหมาะสมกับสภาพชุมชนเนื่องจากชุมชนมีการจัดการ โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัดของแต่ละคน ทุกๆปีจะมีการประชุมครั้งใหญ่ 3-4 ครั้งหรือประชุมหลังจากที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวมาเป็นหมู่คณะ โดยสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ต้องเข้าร่วมประชุม เพื่อรับฟังคำชี้แจงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิกด้วยกัน และร่วมกันหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดการบริการที่มีมาตรฐาน สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าโฮมสเตย์บ้านคีรีวงไม่ได้เข้าร่วมโครงการตามมาตรฐานโฮมสเตย์ ของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา อย่างไรก็ตามคนในชุมชนก็ยังมีแนวคิดในเชิงบวกที่ต้องการพัฒนารูปแบบโฮมสเตย์ให้มีมาตรฐานในแบบของตนเอง โดยกลุ่มสมาชิกร่วมระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ ดังนั้นการจัดตั้งกลุ่มองค์กรมาบริหารจัดการ ทำให้บุคคลากรในชุมชนได้เรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆที่เกิดขึ้น และยอมรับกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลง รู้จักติดต่อ

ประสานงานกับหน่วยงานกับหน่วยงานทั้งในและภายนอกชุมชน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สถาบันอุดมศึกษา และชุมชนใกล้เคียง ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน (วันชัย วัฒนศัพท์, 2535) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนไปสู่การจัดการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยว ดังนั้นคนในชุมชนมีความเข้าใจและเห็นด้วยกับแนวความคิดการพัฒนารูปแบบโฮมสเตย์ จึงไม่ยากที่จะหาแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ที่เหมาะสม ตามอัตภาพของชุมชน เพียงแต่คนในชุมชนต้องได้รับการอบรมเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาศักยภาพในข้างต้น ส่วนการพัฒนาคนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมากเช่นกัน เพื่อให้มีพร้อมที่จะรับมือกับนักท่องเที่ยวต่างถิ่นที่อาจเข้ามาสร้างความวุ่นวายในรูปแบบต่างๆ หรือเอาไรต์เอาเปรียบคนในชุมชน เช่น นักท่องเที่ยวบางกลุ่มอาจไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจสร้างความเสียหายให้กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ดังนั้นคนในชุมชนจึงต้องเข้มแข็ง และกล้าแสดงออก กล้าคัดค้านการกระทำที่ไม่ถูกต้องดังกล่าว เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนและทรัพยากรทางธรรมชาติให้ดำรงอยู่ต่อไป

### แนวทางการพัฒนาแหล่งที่พักบ้านคีรีวง สุโฮมสเตย์มาตรฐานไทย

1. ด้านที่พัก บริเวณบ้านพักควรมีห้องนอนแบ่งเป็นสัดส่วน มีห้องรับแขก มุมพักผ่อนหรือบริเวณสำหรับนั่งเล่น และควรมีห้องน้ำที่สะอาด แยกภาชนะตักน้ำที่ใช้กับส้วมและที่อาบน้ำ ประตูปิดมิดชิด เจ้าของบ้านพักมีอัธยาศัย ยิ้มแย้มรับแขก พุดคุยและเต็มใจในการบริการทั้งครอบครัว มีความรู้และอธิบายเรื่องราวต่างๆ ได้เป็นอย่างดี
2. ด้านอาหารและโภชนาการ บริเวณห้องครัวควรเน้นความสะอาด มีระเบียบ อุปกรณ์ที่ใช้ในครัวจะต้องสะอาดถูกสุขลักษณะ มีอาหารสดใหม่และเป็นอาหารพื้นบ้าน มีน้ำดื่มน้ำใช้ที่เพียงพอ มีช้อน จาน ชาม แก้วน้ำที่สะอาด เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว
3. ด้านความปลอดภัย บ้านพักทุกหลังควรมีอุปกรณ์สื่อสาร เมื่อเกิดเหตุร้าย หรือกรณีนักท่องเที่ยวเจ็บป่วย เพื่อติดต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ โรงพยาบาล สาธารณสุข ผู้นำชุมชน นอกจากนี้เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ควรแนะนำ ตักเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเมื่อเกิดอุบัติเหตุ และมีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น และควรดูแลซ่อมแซมสิ่งของต่างๆ ในบ้านพักโฮมสเตย์ เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวอยู่เสมอ

4. ด้านการจัดการ ชุมชนบ้านคีรีวงมีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน โดยจัดให้มี คณะกรรมการบริหารจัดการโฮมสเตย์ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงส่งผลให้ชุมชน สามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นระบบและเป็นที่ยอมรับของชุมชน และประเมินผลการ ปฏิบัติงานอยู่เสมอ เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอและยังแบ่งปันผลประโยชน์และรายได้จาก การท่องเที่ยวให้แก่ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม โปร่งใสและสามารถ ตรวจสอบได้

5. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคีรีวงควรให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความยิ้ม ยิ้มแจ่มใสและอบอุ่น มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน ซึ่งมีทั้ง กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนและกิจกรรมการท่องเที่ยวภายนอกชุมชน ซึ่งทุกกิจกรรมต้องไม่ ทำลายสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน

6. ด้านสภาพแวดล้อม ชุมชนบ้านคีรีวงควรดูแลรักษาสภาพแวดล้อม ทั้งที่เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวและชุมชนอยู่เสมอ โดยรณรงค์ให้เริ่มจากตนเองก่อน เพื่อทัศนียภาพที่สวยงามของ ชุมชน และควรจัดวางถังขยะไว้ตามจุดต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม

7. ด้านมูลค่าเพิ่ม มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นที่แสดงผลภัณฑ์ของที่ระลึกใน ชุมชน ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผลิตภัณฑ์ต่างๆใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติและหาได้ ภายในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนมีการจัดอบรมบุคลากรในชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพในด้าน การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นจากสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

8. ด้านส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ชุมชนควรจัดทำคู่มือ หรือเอกสาร เผยแพร่การท่องเที่ยวเป็นของตนเอง และเป็นข้อมูลจริง โดยคู่มือหรือเอกสารดังกล่าว มี รายละเอียดต่าง ๆ ครบถ้วน เช่น รายการกิจกรรม แหล่งท่องเที่ยว แผนที่เดินทาง รายละเอียด เกี่ยวกับ ค่าธรรมเนียม และบริการต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน เพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านคีรีวงให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยมีหน่วยงานภาครัฐ เป็นผู้ให้คำปรึกษาและสนับสนุน

## ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. **ชมรมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน** เนื่องจากเป็นองค์กรหลักที่เข้ามาบริหารจัดการกลุ่มโฮมสเตย์โดยตรง โดยให้ชุมชนตั้งเป้าหมายที่ถูกต้องชัดเจน นั่นคือ การที่ชุมชนต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม สามารถดำรงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนไว้ได้ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี โดยยึดหลักให้คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเป็นสำคัญ และต้องอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลทั้งด้านกายภาพ สังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ และยังเป็นการสร้างรายได้เสริมแก่คนในชุมชนได้อีกด้วย

แนวความคิดการกำหนดวิสัยทัศน์มาจากมาจากการศึกษากรณีศึกษาชุมชนมะจีชีคีรี (การปลุกชุมชนในญี่ปุ่น แนวความคิดและแนวทางปฏิบัติ, 2546) พบว่า แนวทางการจัดการชุมชนของรัฐบาลญี่ปุ่น ถือเป็นตัวอย่างของอนุรักษ์ โดยสาเหตุที่ประเทศญี่ปุ่นประสบความสำเร็จนั้น เนื่องด้วยการดำเนินงานด้วยวัตถุประสงค์ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชนเป็นเป้าหมายอันดับแรก มากกว่าที่จะหวังด้านรายได้ซึ่งเกิดจํานวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวจะมีเป้าหมายเพื่อต้องการเรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมและชื่นชมธรรมชาติที่สวยงามซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่เข้ามาจึงมีลักษณะที่เป็นกลุ่มเฉพาะ คือเป็นกลุ่มที่มีคุณภาพ มากกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปที่เข้ามาอย่างฉาบฉวย อาจจะทำลายวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมากกว่าการเข้ามาชื่นชมด้วยความเคารพ และให้เกียรติคนในท้องถิ่น โดยต้องไม่รบกวนสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต รวมถึงทำให้เอกลักษณ์ของชุมชนมัวหมองลงได้ ดังนั้นความเจริญ เศรษฐกิจที่เข้ามารวมถึงปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามามากขึ้นนั้น ชุมชนจำเป็นต้องควบคุมปริมาณ และคุณภาพของนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ โดยที่หน่วยงานท้องถิ่นจะต้องกำหนดระเบียบหรือข้อบังคับที่เหมาะสมสำหรับการควบคุม ร่วมกับคนในชุมชน ในการที่จะรองรับความเจริญที่เข้ามาโดยไม่ไปรบกวนความเป็นส่วนตัวของคนในชุมชน

โดยในปัจจุบันหลายชุมชนที่กำลังประสบปัญหาจากการพัฒนาโดยใช้เศรษฐกิจนำหวังเพียงรายได้ที่เพิ่มขึ้น โดยที่คำนึงถึงแต่ปริมาณนักท่องเที่ยว แต่ไม่คำนึงถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนอัมพวาที่กำลังประสบปัญหาในปัจจุบัน คือชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมขาดความเป็นส่วนตัวจากการเข้ามาเป็นจำนวนมากของนักท่องเที่ยว ชาวบ้านบางคนจึงต้องตัดต้นลำพู เพื่อไม่ให้เป็นที่อยู่อาศัยของหิ่งห้อย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สวยงามทางธรรมชาติของชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวต้องการที่จะชื่นชม ทำให้เกิดผลเสียตามมา เช่น มลภาวะทางเสียงซึ่งเกิดจากตัวนักท่องเที่ยว เสียงเรือยนต์ ทำให้ชาวบ้านสูญเสียความเป็นส่วนตัว ดังนั้น หน่วยงาน



ภาครัฐ และหน่วยงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง จึงต้องให้ความช่วยเหลือ และให้ความรู้แก่ชุมชน อย่างเพียงพอ โดยสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อศึกษาหาแนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมแก่ชุมชน ร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชน ในการกำหนดนโยบาย และข้อตกลงต่างๆเพื่อให้เกิดการสมดุล ระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ (ศิริวรรณ ศิลพัชรนันท์, 2549)

**2. กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความรู้แก่ชุมชนและการเตรียมความพร้อมให้แก่ชุมชน** โดยในช่วงแรกต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและสถาบันการศึกษา ที่มีความเข้าใจในเป้าหมายอย่างถ่องแท้เป็นผู้จุดประกายความคิดให้กับชาวชุมชน

การเตรียมความพร้อมให้แก่ชุมชน และการให้ความรู้แก่ชุมชนนั้นเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา นั่นคือ การให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง (สำนักพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้, 2548) และมีองค์ความรู้มากพอที่จะเลือก และกลั่นกรองวัฒนธรรมจากภายนอก โดยพัฒนาอย่างรู้เท่าทัน มีความพอดีที่เหมาะสมกับตนเองที่สามารถรองรับได้ เพื่อสร้างความสมดุลทั้งด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยเรียนรู้ผ่านกระบวนการ ซึ่งเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และต้องมีกรรมตัวที่เข้มแข็งเพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมในการแก้ปัญหาต่างๆด้วยตนเอง ซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนนี้เองที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเทคโนโลยีใดๆทั้งสิ้น ในการที่จะรักษามรดกทางธรรมชาติ ประเพณีและวัฒนธรรม เพื่อสร้างเป็นกลไกให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

การส่งเสริมกิจกรรมการให้ความรู้แก่ชุมชนมีเป้าหมายหลัก เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจ และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องการอนุรักษ์ท้องถิ่น ซึ่งจัดเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการสร้างพื้นฐานและทัศนคติตลอดจนมุมมองที่ด้านการอนุรักษ์ให้แก่ชุมชน ยกเป็นตัวอย่าง เช่น จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชน เป็นการให้ความรู้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เนื่องจากเป็นการปูพื้นฐานในระยะยาว และที่สำคัญคือเป็นการสร้าง “คน” โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะเป็นผู้สานต่อเจตนารมณ์ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ โดยใช้วิธีสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชน ซึ่งเป็นความรู้ที่สร้างขึ้นโดยคนในท้องถิ่นที่จะอธิบายตนเอง และเป็นผู้เขียนประวัติศาสตร์ร่วมกัน โดยมีนักวิชาการจากภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนด้านการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เป็นระบบ และช่วยชี้ให้เห็นประเด็นหรือสาระสำคัญที่สามารถแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งให้ความช่วยเหลือในเรื่องของระบบการจัดการ และยังเป็น การส่งเสริม

ให้คนในท้องถิ่นรู้สึกมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และเป็นกระบวนการหนึ่งในการกระตุ้นชุมชนรู้จักที่จะเรียนรู้จักตนเองร่วมกัน ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่เคลื่อนจากภายในเป็นการดูแลตนเอง รู้จักตนเอง รู้จักท้องถิ่น และสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง ดังนั้นการสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นนั้นควรสร้างตามกำลังความสามารถของชุมชน ไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว โดยเริ่มจากพิพิธภัณฑ์เล็กๆ และขยายไปตามกาลเวลา พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นกระบวนการศึกษาและเรียนรู้ ไม่ใช่สิ่งที่ปัจเจกบุคคลในตัวเอง ความรู้ที่ใช้ในการสร้างพิพิธภัณฑ์นั้น สามารถนำมาอธิบายและเขียนเป็นองค์ความรู้ให้คนในท้องถิ่นได้รับรู้และสืบทอดต่อไป ทำให้พิพิธภัณฑ์เป็นของส่วนรวมของคนในชุมชนทุกรุ่นทุกสมัย ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนตลาดสามชุกเป็นตัวอย่งของการนำพิพิธภัณฑ์ชุมชนเป็นเครื่องมือในการให้ชาวสามชุกที่มองเห็นคุณค่าของตนเอง โดยการร่วมกันค้นหาความเป็นตัวตนร่วมกันของคนสามชุกผ่านพิพิธภัณฑ์มีชีวิต โดยใช้บ้านของขุนจ่านงค์ จีนาสังข์ นายอากรคนแรกของสามชุกเป็นที่ทำการ เป็นที่รวบรวมของเก่าตลอดจนองค์ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับคนสามชุกทั้งวิถีชีวิตมาไว้ที่นั่น ดังนั้น พิพิธภัณฑ์ บ้านขุนจ่านงค์ ที่สามชุก จึงเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแห่งแรกของเมืองไทย เป็นพิพิธภัณฑ์ที่เห็นคน เห็นชีวิต เห็นชุมชน เห็นความเคลื่อนไหว เพราะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่สร้างจากจิตสำนึก ของคนในชุมชน และร่วมกันสร้างจากการร่วมมือของคนในชุมชน มิใช่ทางราชการมาทำให้เหมือนที่มีอยู่ทั่วไป (ปรีดา หุตะจุฑะ, 2546)

**3. องค์การบริหารส่วนตำบลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนมีกระบวนการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ที่มีมาตรฐาน** โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมควบคู่กับการแลกเปลี่ยนความรู้ และเสริมศักยภาพของชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆด้วยตนเอง โดยการคัดเลือกพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงมาดำเนินการเป็นตัวอย่งอย่างเป็นรูปธรรม ยกตัวอย่างเช่น โฮมสเตย์ที่เกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา เนื่องจากได้รับตราสัญลักษณ์ทั้งมาตรฐานไทย และเป็นโฮมสเตย์ต้นแบบจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ให้เป็นโฮมสเตย์ที่ได้มาตรฐานเป็นที่แรกในภาคใต้ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2547-ปัจจุบัน โดยให้ชุมชนบ้านคีรีวงควรไปศึกษาดูงาน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ชุมชนมีความพร้อมมากขึ้นแล้วชุมชนจะสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทมาเป็นแกนหลักในการพัฒนา อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการสร้างแรงจูงใจในการจัดการที่พักโฮมสเตย์ให้ได้มาตรฐาน เช่น การสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัลยกย่องตัวบุคคล ซึ่งได้รับการยกย่องหรือแสดงการยอมรับผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยในท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น คณะกรรมการกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์ในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ที่ได้ไปศึกษาดูงานการ

ดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนอื่นๆ เพื่อเป็นแบบอย่างแก่บุคคลหรือชุมชนอื่นต่อไป และการให้รางวัลในด้านสถานที่ ยังแสดงถึงการเป็นที่ยอมรับและประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนได้รับรู้จักมากขึ้นอีกด้วย

### ข้อเสนอแนะในวิจัยครั้งนี้

จากผลของการวิจัยในครั้งนี้ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าคนในชุมชนมีศักยภาพเพียงพอในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ หากได้รับการแนะนำที่ถูกต้องและสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม ก็จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นให้หมดไปได้ ซึ่งปัญหาที่พบในปัจจุบัน และที่มีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ผู้วิจัยมีแนวทางในการแก้ปัญหาและป้องกันดังนี้

1. ควรจัดทำปฏิทินกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เนื่องจากที่ผ่านมานักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะใช้เวลาเพียงแค่ 1 คืน หรือ เที่ยวแบบมาเช้าเย็นกลับเท่านั้น ดังนั้นจึงควรจัดกิจกรรมให้หลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกรูปแบบ โดยนำเอาจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกชุมชนมาจัดกิจกรรมให้เกิดความน่าสนใจ ตามช่วงเวลาที่เหมาะสม เช่น ช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายนการจัดเที่ยวชมสวนสมรม เป็นต้น

2. ควรมีการทำป้ายบอกทางเพิ่มขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวเกิดการหลงทางรวมทั้งติดตั้งไฟฟ้าเพื่อความสว่างและความปลอดภัยในการเดินทางของนักท่องเที่ยวด้วย

3. ควรวางแผนเรื่องการจัดการปัญหาขยะและสิ่งปฏิกูลให้เป็นระบบ เมื่อดูจากแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นผู้ดูแลเรื่องการจัดขยะของชุมชนจึงควรรณรงค์ให้ความรู้และคำแนะนำในการแยกขยะกับชาวบ้าน เพื่อให้ง่ายต่อการกำจัดและนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

4. ควรจัดให้มีคณะกรรมการของชุมชน ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบมาตรฐานของโฮมสเตย์ เนื่องจากปัจจุบัน กลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวงจะตรวจสอบเฉพาะเมื่อสมัครเป็นสมาชิกใหม่เท่านั้น จึงควรมีการตรวจสอบมาตรฐานของโฮมสเตย์ให้มีมาตรฐานอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและมีมาตรฐานตามแบบที่ชุมชนกำหนด

5. ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างเต็มที่ โดยมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนคอยให้คำแนะนำและสนับสนุน และควรมีการประสานงานและการ

ปฏิบัติงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องกับชุมชน เนื่องจากปัจจุบันยังขาดการประสานงาน จึงทำให้งบประมาณที่เสียไป ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน เพราะไม่เข้าถึงนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย

### ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบการจัดการโฮมสเตย์ภายในจังหวัดนครศรีธรรมราชหรือจังหวัดใกล้เคียง ว่ามีการบริหารจัดการกันอย่างไร สามารถดำรงรักษาธรรมชาติไว้ได้ พร้อมทั้งข้อดีข้อเสีย และปัญหาอุปสรรคในการบริหารของแต่ละพื้นที่ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาให้กับชุมชนอื่นๆต่อไป

2. ควรทำการศึกษาในวงกว้าง โดยศึกษาทั้งระบบการเชื่อมต่อกันของแต่ละหมู่บ้านและศึกษาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในบริเวณใกล้เคียง โดยจัดให้มีการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นเครือข่ายท่องเที่ยว และแลกเปลี่ยนนักท่องเที่ยวกันได้ ซึ่งถือเป็นการเพิ่มโอกาสทางการตลาด

3. ศึกษาการบริหารจัดการด้านการเงินอย่างละเอียด โดยศึกษาถึงการเก็บข้อมูลรายได้ของเจ้าของโฮมสเตย์ ต้นทุน ค่าใช้จ่าย กำไร และจำนวนวันที่นักท่องเที่ยวพักอาศัย เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนอื่นๆ ต่อไป

## รายการอ้างอิง

### ภาษาไทย

การท่องเที่ยวและกีฬา, กระทรวง. สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. รายงานสรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การสร้างดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home Stay). 22 กันยายน 2546 ณ โรงแรมเมดิสัน ถนนพระรามเก้า กรุงเทพฯ.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. คู่มือการท่องเที่ยวนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554.

การพัฒนาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน. สำนักพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้. กันยายน 2548.

กิ่งแก้ว บัวเพชร. การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนศิ่วรง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

กุสุมา พรหมจันทร์. การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวัฒนธรรมในรูปแบบโฮมสเตย์ : กรณีศึกษาโฮมสเตย์บ้านคลองเรือ อำเภอยะไข่ จังหวัดชุมพร. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2551.

เกษม วัฒนชัย. เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสาร, 2548.

จิตติมา สุขพลิน. แนวทางการกำหนดแผนการประชาสัมพันธ์งานการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

ชวลิต ประภวานนท์. พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธีระฟิล์มและโซเท็กซ์, 2541.

ชาย โพธิ์ลีตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2550.

ชุมชนคนรักโฮมสเตย์. นโยบายการท่องเที่ยวของประเทศไทย. (Online) 2554. แหล่งที่มา: [http://www.homestayfanclub.com/training%20doc/thailand\\_tourism\\_policy.pdf](http://www.homestayfanclub.com/training%20doc/thailand_tourism_policy.pdf) (15 มกราคม 2554)

- เซาวลิต สิทธิฤทธิ์ และคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม ตำบลกรุงชิง. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2545.
- นงลักษณ์ อยู่เย็นดี. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความชอบในการเข้าร่วมกิจกรรมโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาอุทยานและนันทนาการ ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546.
- นราธิป ผลบุญรักษ์. การปรับที่อยู่อาศัยเดิมเป็นโฮมสเตย์ของชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- นิภาพร หนูอักษร. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2548.
- ประเวศ วะสี. ยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน, 2543.
- ปรีดา หุตะจูฑะ. พัฒนาการและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนริมน้ำบ้านบางแม่หม้าย จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- พจนา สนวนศรี. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2546.
- พระระ พิพัฒน์โยธะพงศ์. การจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษา หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยโคกโก่ง อำเภอภูฉิมรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- พรพิไล เลิศวิชา. คีรีวง จากไพร่หนีนายถึงธนาคารแห่งขุนเขา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, 2532.
- พสุ เตชะรินทร์. คู่มือผู้บริหาร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, 2548.
- มะจี้คีรี”การปลูกชุมชนในญี่ปุ่น แนวความคิดและแนวทางปฏิบัติ. ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ยุทธนา สมลา. การบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา หมู่บ้านปทุมไพร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นผลจากการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจังหวัดน่าน. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545. (อัดสำเนา)

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. กลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (online) 2554. แหล่งที่มา: <http://www.stou.ac.th/tourism/Acheive/> (27 มกราคม 2554)

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง การจัดการโฮมสเตย์อย่างไรให้ถูกทาง. นครราชสีมา : โครงการอบรมพัฒนากการท่องเที่ยวตำบลไทยสามัคคี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2546. (อัดสำเนา)

เลิศชาย ศิริชัย. ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากข้อเท็จจริงยกระดับสู่กระบวนการที่สร้างความเข้มแข็งชุมชน. นครศรีธรรมราช: สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2547

วันชัย วัฒนศัพท์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์สันติวิธี เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า, 2535.

ศิริวรรณ ศิลพัชรนันท์. ประสบการณ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมพื้นที่ชุมชนริมคลองอัมพา. วารสารทางวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัมพา. 2549.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. กลยุทธ์การตลาด : การบริหารการตลาดและกรณีตัวอย่าง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, 2550.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. รายงานผลการดำเนินการ : การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการ, 2549.

สมบัติ กาญจนกิจ. นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ท่ามาตี, 2544.

สมศรี จินะวงษ์. การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

- สายสุนีย์ สิงห์ทัศน์. โครงการสานสัมพันธ์เครือข่ายชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, 2548.
- สุภางศ์ จันทวานิช. การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- สุมาลี เพิ่มแพงพันธ์ และ ยุพา พูนขำ. บทความพิเศษ ให้วัยรุ่น เข้ามามีส่วนร่วม มีชัยไปกว่าครึ่ง. (online) 2545. แหล่งที่มา: <http://www.anamai.moph.go.th/advisor/242/24203.html> (20 มกราคม 2554)
- สุเมธ ตันติเวชกุล. หลักการรททำตามรอยพระยุคลบาท. พิมพ์ครั้งที่ 14, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สุรเชษฐ์ บุญพงษ์มณี. การจัดการที่อยู่อาศัยโฮมสเตย์ ณ บ้านท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สุรินทร์ คล้ายจินดา. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาของจังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สถาบันพัฒนบัณฑิตบริหารศาสตร์, 2539.
- สุวัฒน์ ศิริจันทร์ และภาวนา สายชู. คู่มือสำหรับนักบริหารและนักศึกษาปริญญาโท. กรุงเทพฯ : บี คิว ไอ คอนซัลแตนท์, 2548.
- เสาวลักษณ์ เลิศบุศย์. การพัฒนาแหล่งพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. กรุงเทพฯ, 2549.
- อนุชา เล็กสกุลดิถก. ขีดความสามารถในการรองรับ การพัฒนาการท่องเที่ยวและการจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว ของหมู่เกาะและชายฝั่งทะเล จังหวัดตราด. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2537.
- อาคม อาจแสง. ศักยภาพการพัฒนาที่อยู่อาศัยรูปแบบโฮมสเตย์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- อารีย์ กัลปนา. เอกสารประกอบการสอน วิชา 961111 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2539. (อัดสำเนา)



ภาษาอังกฤษ

- Baker, B. 17 Ingredients for Community Tourism Success. Tualatin, OR. : Total Destination Management, 2007.
- Courtland, B.L, and others. Management. New York : McGraw-Hill, 1993.
- Dowling, R.K. An Environmental-Base Planning Mode for Regional Tourism Development. Journal of Sustainable Tourism.Vol.1,No.1,1993.
- King B.,Mc Vey M.et al. A Social Marketing Approach to National Tourism Planning : Evidence from the South Pacific. Tourism Management. Christchurch : New Zealand, 2000.
- Koontz, Harold. Management : A Global Perspective. New York : McGraw-Hill, 1986.
- Mc Intosh R.W. Tourism: Principles, Practices, Philosophies. Columbus OH: Grid, 1972.
- Minnesota Department of Administration. Planning Community-Base Planning. Minneapolis, MN : ,2009.
- Nye, N. Community Strategies for Tourism. U.S. Federal Reserve Bank Conference, Wilkes-Barre, Pennsylvania, USA , April 25, 2002.
- World Tourism Organization. Thailand Homestay Project Final Report UNDP/WTO PROJECT-THA/00/003 Sustainable Development of Tourism for Thailand Training course on Homestay Operation. Madrid: World Tourism Organization, 2003. (Mimeography).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ข้อมูลเอกสารของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ตารางแสดงรายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญชุมชนบ้านคีรีวง

วัน/เดือน/ปี ที่ให้สัมภาษณ์	ชื่อ - สกุล	สถานะทางสังคม/บทบาทในชุมชน
12 ตุลาคม 2554	ราตรี หัตถิ	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์
12 ตุลาคม 2554	อ้อม	นักท่องเที่ยว
12 ตุลาคม 2554	เอ	นักท่องเที่ยว
12 ตุลาคม 2554	ธนาณพ บุญยงค์	นักท่องเที่ยว
12 ตุลาคม 2554	กิตติพงษ์ อินทโธม	นักท่องเที่ยว
13 ตุลาคม 2554	กัณฐ์จิตตา มัชยาท	หัวหน้าสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์
13 ตุลาคม 2554	ไพจิตร จิตดีโสภณ	นักท่องเที่ยว
13 ตุลาคม 2554	จรินทร์ จิตดีโสภณ	นักท่องเที่ยว
13 ตุลาคม 2554	อาภรณ์ ผลปันททรัพย์	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์
13 ตุลาคม 2554	พิกุล มาศเมฆ	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์
13 ตุลาคม 2554	อุไรวรรณ ผลปันททรัพย์	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์
13 ตุลาคม 2554	ปราณี ชัยบุญ	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์
13 ตุลาคม 2554	จิราภรณ์ ประพัฒน์	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์
1 พฤศจิกายน 2554	สุวัฒน์ นาทาพันธ์	เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อบต.กำโลน
1 พฤศจิกายน 2554	ทิมาพร ไชยบุญ	ประธานกลุ่มลายเทียนบาติกสี่ธรรมชาติ
1 พฤศจิกายน 2554	อารีย์ ชุนทน	ประธานกลุ่มผ้ามัดย้อมสี่ธรรมชาติ
1 พฤศจิกายน 2554	สนธยา ชำนะ	ประธานกลุ่มบ้านสมุนไพร
1 พฤศจิกายน 2554	วารุณี คำศรี	ตัวแทนกลุ่มลูกไม้
1 พฤศจิกายน 2554	กิตติ เชาวนะ	ตัวแทนกลุ่มลูกขนุนน้ำ
1 พฤศจิกายน 2554	ยงยุทธ กระจำงโลก	ประธานชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนบ้านคีรีวง
12 พฤศจิกายน 2554	น้อยสุก	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์
12 พฤศจิกายน 2554	จำนอง ดาษพร	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์
12 พฤศจิกายน 2554	ประยงค์ แดงอ่อน	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์

ตารางแสดงรายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญชุมชนบ้านคิรีวง (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี ที่ให้สัมภาษณ์	ชื่อ - สกุล	สถานะทางสังคม/บทบาทในชุมชน
22 พฤศจิกายน 2554	จิรัชิตี บุญยิ่ง	นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว
22 พฤศจิกายน 2554	ราตรี ถาวรเศรษฐ์	นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว
22 พฤศจิกายน 2554	ประวิทย์ ถาวรเศรษฐ์	นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว
22 พฤศจิกายน 2554	ภาวดี บุญปลูก	นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว
22 พฤศจิกายน 2554	ปิยมาศ ชำนาญ	นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว

### แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. ท่านคิดว่าโฮมสเตย์ที่ดีในความคิดของท่านเป็นอย่างไร?
2. เมื่อต้องการจะจองที่พักนักท่องเที่ยวต้องติดต่อก่อนหรือว่ามาได้เลย ?
3. ถ้านักท่องเที่ยวมาเป็นคณะใหญ่ๆ มีการจัดการเรื่องอาหารอย่างไร?
4. หน่วยงานใดเป็นผู้ดูแลประสานงานโดยตรงระหว่างเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์กับนักท่องเที่ยว ?
5. มีเกณฑ์ไหนในการเลือกว่าใครต้องพักที่ไหน ?
6. เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาพักมีการแบ่งปันผลประโยชน์กันอย่างไร ?
7. การจะมาเป็นสมาชิกโฮมสเตย์มีการกฎ- กติกาอย่างไรในการเข้าร่วม?
8. ที่นี้มีการวางมาตรฐานเป็นของตนเองหรือไม่?
9. มีการจัดการเรื่องความปลอดภัยและเวรยามมีการดูแลอย่างไร ?
10. ที่นี้เคยมีเหตุการณ์อุทกภัย เหมือนช่วงนี้เป็นฤดูฝน มีการแนะนำมั้ยว่าควรปฏิบัติอย่างไร เมื่อเกิดเหตุการณ์น้ำป่าไหลหลาก ?
11. กลุ่มโฮมสเตย์มีการแบ่งงานกันทำอย่างไร?
12. กลุ่มมัคคุเทศก์น้อย เกิดขึ้นได้อย่างไร และทำหน้าที่อะไรบ้าง ?
13. กลุ่ม.....เกิดขึ้นจากหน่วยงานหรือบุคคลกลุ่มใด ?
14. กลุ่ม.....มีการประสานงานกับศูนย์ประสานชุมชนเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาได้อย่างไร?
15. กลุ่ม.....มีการสร้างมูลค่าเพิ่ม และส่งเสริมการตลาดอย่างไร
16. มีหน่วยงานใดบ้างที่มาแนะนำการทำแพ็คเกจ ออกแบบผลิตภัณฑ์?
17. ตั้งแต่ก่อตั้งกลุ่ม.....มีอุปสรรคอะไรบ้าง ถ้ามี ท่านมีวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างไรคะ?
18. ชมรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นได้อย่างไร ?
19. อบต.มีส่วนร่วมอย่างไรในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ?
20. อบต.มีนโยบายอย่างไรที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ?
21. อบต.มีนโยบายเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยทางธรรมชาติมั๊ยคะ ?
22. ท่านมีความคิดเห็นที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักในชุมชนอย่างไร ?
23. ท่านมีความคิดเห็นว่าการทำโฮมสเตย์มีส่วนช่วยพัฒนาชุมชนอย่างไร ?
24. ท่านมีความคิดเห็นว่าการทำโฮมสเตย์ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนหรือไม่ อย่างไร ?
25. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำโฮมสเตย์ว่าส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนหรือไม่ อย่างไร ?

ตัวอย่างใบบันทึกลำดับคิวกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์  
ตารางคิวบ้านพักประจำเดือน.....

บ้านพัก	เบอร์โทรศัพท์	หมู่	วัน เดือน ปี	จำนวน นักท่องเที่ยว
1.นางกุหลาบ นุ่มจิตร	084-8399569	10		
2. นางประยงค์ แดงอ่อน	084-7467724	9		
3. นางจิราพร นาครรัตน์	087-8898488	8		
4. นางอาภรณ์ ผลบันทรัพย์	087-2658312	10		
5. นางกานดา ยอดผกา	075-533044	5		
6. นางน้อย สุกใส	086-2701831	10		
7.นางละเอียด จารุพันธ์	075-533039	10		
8. นางกัลยา โชติดำเกิง	075-533105	5		
9. นางรัชณี สุขันทอง	086-1209269	5		
10. นางจันทอง ดาษพร	075-533105	5		
11. นางเอื้อน เนาว์สุวรรณ	075-533197	10		
12.นางประมวล ส้มแดง	-	10		
13.นางสุพัฒน์ ตลิ่งจิตร	075-533568	10		
14.นางสวาท สุทธิ	075-533036	10		
15. นางพิกุล มาศเมฆ	083-3939095	10		
16. นางอุไรวรรณ เพ็ชรวงศ์	089-2925238	9		
17. นางปรานี ไชยบุญ	089-7266338	9		
18. นางอรุณ บันผล	084-1826409	5		
19. นางศรีปัญญา หัตถิ	086-6980751	8		
20. นางอุไรวรรณ ผลบันทรัพย์	089-8723936	10		
21. นางอรวรรณ กลิ่งพัฒน์	075-533192	10		
22. นางชรินทร์ โชติมณี	-	10		
23. นางสุดาวรัตน์ ชำนะ	-	9		

**ตัวอย่างใบบันทึกลำดับคิวกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์**  
**ตารางคิวบ้านพักประจำเดือน.....**

บ้านพัก	เบอร์โทรศัพท์	หมู่	วัน เดือน ปี	จำนวน นักท่องเที่ยว
24. นางหนูร้อง ฉะพงศักร์พย์	089-0226208	8		
25. นางครุณี ตลิ่งเพชร	085-8851909	10		
26. นางกัญทิฐิตา มัชยาท	087-8238474	10		
27. นางสาวจำเรียง ชุนทน	075-533159	10		
28. นางหนูริบ สุกใส	075-533159	10		
29. นางสนธยา แซ่เส็ง	075-533034	10		
30. นางอาจันต์ จุฬากาญจน์	075-533204	10		
31. นางประมวล ไชยบุญ	081-9688842	10		
32. นายสุขสันต์ วิทรโถง	089-2893707	9		
33. นางเพ็ญนภา บุญเพชร	087-2736701	5		
34. นางโสภา ธรรมวิจิตร	075-533237	-		
35. นางจิระ สุกใส	087-1042979	10		
36. นางหนูกรอง ศรีทองปลอด	086-2800652	9		
37. นางชนิษฐา ศิริพัฒน์	084-0602102	5		
38. นางสาวจิราภรณ์ ประพัฒน์	084-0591129	5		
39. อุไรวรรณ ฉะพงศักร์ภพ	086-0189804	5		
40. นางสาวสมศรี บรรทอง	-	5		
41. นางจิราภรณ์ กิจผดุง	084-8391710	5		
42. นางราตรี หัตถิ	084-0526713	8		
43. นางจิราวรรณ สุทธิ	075-533178	5		
44. นางสนิท ผสาร์พจน์	089-2437075	10		
45. นางสุนิสา สุขันทอง	082-2897534	5		
46. จิราวรรณ หัตถิ	086-2674964	8		

**หมายเหตุ :** สมาชิกบ้านพักใหม่ที่เข้ามาปี 2555



รายชื่อและลำดับคิวสมาชิกกลุ่มเพื่อนร่วมทาง ซึ่งเป็นกลุ่มชาวบ้านที่มีความรู้ ความ  
ชำนาญในเส้นทางเดินป่าทำหน้าที้นำทางให้กับนักท่องเที่ยวเดินทางไปชมความงามของอุทยาน  
แห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. นายเสริม	ลำภูศรี	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
2. นายมาวิน	ลำภูศรี	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
3. นายมนตรี	ผดุงกิจ	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
4. นายสมบัติ	บุญโรจน์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
6. นายอิสระพงษ์	ภูทองพันธ์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
7. นายนิพนธ์	ยอดโรจน์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
8. นายสุชาติ	ยอดโรจน์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
9. นายชำนาญ	ผลบันทรัพย์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
10. นายสุชาติ	ยอดโรจน์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
11. นายชำนาญ	ผลบันทรัพย์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
12. นายคำธณ	ดาษพร	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
13. นายพิทักษ์	สุชั้นทอง	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
14. นายประสิทธิ์	ตรีโรจน์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
15. นายพิชิต	โลกพิบาล	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
16. นายเด่น	เขี้ยวละแม	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
17. นายการุณ	ผลบันทรัพย์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
18. นายจำนงค์	ผลบันทรัพย์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
19. นายถนอม	ศรีรินทร์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
20. นายวสันต์	พลมี	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
21. นายนิพัฒน์	ทรัพย์ธน	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

**การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานบ้านพัก สมาชิกบ้านพักได้ช่วยกันกำหนดเกณฑ์  
มาตรฐานโดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมา ได้รายละเอียด ดังนี้**

1. ห้องน้ำต้องสะอาด แยกชั้นที่ใช้กับส้วมและที่อาบน้ำ ประตูปิดมิดชิด มีหลอดไฟและแสงสว่างที่เพียงพอ มีที่แขวนผ้า ที่วางสบู่ กระดาษทิชชูและถังขยะ มีระบบการจัดการกลิ่น เช่น การใส่ท่ออากาศ ใช้จุลินทรีย์ ถ่านหรือมะกรูด

2. ห้องนอนแบ่งเป็นสัดส่วน (มีห้อง/มุมส่วนตัว) มีที่แขวนผ้า ที่นอน หมอน มุ้ง ผ้าห่มที่สะอาด มีพัดลม น้ำดื่มและแก้วน้ำ และทุกครั้งที่แขกออกจากที่พัก มุ้ง ที่นอนต้องตากแดด ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอนต้องซักทุกครั้ง

3. มีห้องรับแขก มุมพักผ่อน หรือบริเวณสำหรับนั่งเล่น นักท่องเที่ยวไม่มีดื่มเหล้าหรือถ้าดื่มก็ต้องปริมาณที่เหมาะสม และเจ้าของบ้านต้องไม่เสนอให้นักท่องเที่ยวดื่มเหล้า

4. ห้องครัวสะอาด เป็นระเบียบ มีที่วางอาหาร กับข้าว ที่ล้างจาน

5. บริเวณบ้านพัก สะอาด มีถังขยะ และต้องคอยดูแลกันหมาดุหรือหมาขี้เรื้อน

6. อาหาร สะอาด สดใหม่ เป็นอาหารพื้นบ้านที่ทำเอง มีกับข้าว 3 อย่าง น้ำดื่มสะอาด ผ่านการรับรองของสาธารณสุข มีน้ำ น้ำชา กาแฟบริการตลอด มีช้อน จาน ชาม แก้วน้ำสะอาด และใช้ช้อนกลางตักอาหาร ควรถามนักท่องเที่ยวว่าชอบทานอะไร ทานมังสวิรัตหรือเปล่าทานเผ็ดหรือไม่ แพ้อาหารอะไร

7. การบริการ มีอภัยาศัย ยิ้มแย้มรับแขก พุดคุยและเต็มใจในการบริการทั้งครอบครัว พาแขกเที่ยวบริเวณบ้าน ดูสวน คลอง น้ำตก วัด โรงเรียน (เล่นกีฬาสำหรับเด็ก) พาเยี่ยมกลุ่มอาชีพต่างๆ ต้องมีอาสาสมัครประจำบ้านและปฐมพยาบาลเบื้องต้นได้

8. สมาชิกต้องมีความรู้และอธิบายเรื่องราวต่างๆ ได้ เช่น ประวัติชุมชน การอนุรักษ์ป่า/ทรัพยากร ประวัติ วัตถุประสงค์ การจัดการของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กิจกรรมของกลุ่มอาชีพต่างๆ ความเป็นอยู่ในปัจจุบันและการจัดสรรผลประโยชน์

นอกจากนี้ สมาชิกชมรมยังมีข้อตกลงเบื้องต้นร่วมกัน คือ บ้านพักสามารถรับนักท่องเที่ยวได้ใน 24 ชั่วโมง โดยจัดตามลำดับคิว ถ้าหากเจ้าของบ้านรายได้ไม่อาจรับนักท่องเที่ยวในรอบนั้นๆ ก็ให้ผ่านไปไม่ย้อนกลับมาและรับนักท่องเที่ยว บ้านละไม่เกิน 4 คน (ปกติ 2-3 คน)

### การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานกลุ่มเพื่อร่วมทาง

จากความต้องการที่อยากจะเป็นเพื่อนกับนักท่องเที่ยว เพื่อสามารถช่วยเหลือ และได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มิใช่เพียงผู้นำทางและแบกของเท่านั้น ทำให้กลุ่มผู้มีประสบการณ์และชมรมสามารถร่วมกันกำหนดเกณฑ์มาตรฐานกลุ่มเพื่อร่วมทาง มีรายละเอียดดังนี้

1. ต้องมีข้อมูลของนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ วัตถุประสงค์ ระยะเวลา ความแข็งแรง ประสบการณ์ในการขึ้นเขา สุขภาพ (หากมีโรคประจำตัวก็ไม่ควรเดินทาง) ให้รายละเอียดในการขึ้นเขาหลวงแก่นักท่องเที่ยวได้เช่น ระยะเวลา ระยะทาง ลักษณะเส้นทางและความน่าสนใจต่างๆ ในกรณีที่ไม่สามารถขึ้นเขาได้ต้องให้ข้อมูล กิจกรรมในชุมชน เป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยว
2. ปฐมนิเทศนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับข้อระวังในการเดินป่าขึ้นเขา การใช้ชีวิตบนเขา ข้อมูลที่เหมาะสมและกฎ-กติกาของกลุ่ม
3. จัดเตรียมอุปกรณ์ สัมภาระที่จำเป็นสำหรับตนเองและบริการนักท่องเที่ยว เช่น อาหาร เชื้อเพลิง ไฟฉาย เต็นท์ ยา เพล และส่วนของสัมภาระที่นักท่องเที่ยวต้องรับผิดชอบกันเอง ตรวจความเรียบร้อยและคำนวณน้ำหนักสัมภาระ
4. มีการจัดแบ่งทีมรับผิดชอบ 3 ส่วน ทัพหน้า ไปเตรียมพื้นที่ ตั้งเต็นท์ ทำอาหาร ทัพกลาง ให้ข้อมูลต่างๆ อธิบายรายละเอียด สื่อความหมายธรรมชาติ คอยดูแลนักท่องเที่ยว ทัพหลัง ดูแลให้นักท่องเที่ยวเดินทางอย่างปลอดภัย
5. ต้องมีการศึกษาข้อมูลพันธุ์ไม้ สามารถบอกชื่อ คุณสมบัติ ฤดูกาล และความสำคัญของแต่ละชนิดได้
6. อธิบายและให้ข้อมูลเกี่ยวกับความปลอดภัยและข้อมูลชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้
7. มีการจัดการขยะ ของเสีย สิ่งปฏิกูล เช่น เตรียมพลั่วสำหรับฝังกลบอาหารเหลือและสิ่งปฏิกูลหรือราดด้วยจุลินทรีย์ ส่วนขยะแห้ง กระจบอง พลาสติกให้เอากลับมา และต้องไม่เผาพลาสติก

นอกจากนี้ยังมีกฎ – กติกาที่ต้องยึดถือในการปฏิบัติงาน ได้แก่

1. นักท่องเที่ยวจะต้องมีการแจ้งล่วงหน้าและมีการยืนยันการเดินทางก่อน 3 วัน ในกรณีทัวร์หลง (นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้แจ้งให้ทราบล่วงหน้า) จะต้องพักบ้านพักหนึ่งคืน เพื่อให้เวลากับเพื่อร่วมทางในการเตรียมการและเก็บเงินเพิ่มเป็นค่าจัดการ
2. ต้องมีการหมุนเวียนทีมเพื่อนร่วมทางตามลำดับคิว

3. สัมภาษณ์ส่วนตัว นักท่องเที่ยวต้องแบกเอง แต่ถ้าต้องการให้เพื่อนร่วมทางแบกสัมภาระให้ จะต้องจ้างเพื่อนร่วมทางเพิ่มอีก 1 คน แบกน้ำหนักไม่เกิน 15 กิโลกรัม หรือถ้าเป็นของชิ้นใหญ่ เช่น กีตาร์ ต้องไม่เกิน 1 ชิ้นต่อ 1 คน

**จำนวนของเพื่อนร่วมทาง/นักท่องเที่ยวเป็น ดังนี้**

นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว	เพื่อนร่วมทาง
1-2	2
3-4	3
5-6	4
7-8	5
9-10	6
ถ้าเกิน 12 ให้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม	

**รายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในชุมชน**

พ.ศ.2517 ตำรวจตระเวนชายแดนได้เข้ามาจัดโครงการฝึกลูกเสือชาวบ้านรุ่น 881 มีผู้เข้าร่วม 700-800 คน มีการฝึกเยาวชนและไทยอาสาป้องกันชาติ

พ.ศ.2523 ชาวบ้านร่วมกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง กรมพัฒนาชุมชนเข้ามาส่งเสริมและให้แนวคิดในการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ โดยผ่านทางพัฒนาการจังหวัดพัฒนาการอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชร่วมกับนายอำเภอลานสกาเสนอให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัฒนาถนนหนทาง และให้แนวคิดชุมชนพึ่งตนเองแก่ชุมชนคีรีวง

พ.ศ.2524 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคร่วมกับชาวบ้านนำไฟฟ้าจากตัวอำเภอลานสกาเข้าสู่ชุมชนคีรีวง

พ.ศ.2528-2529 เป็นยุคที่หมู่บ้านคีรีวงโด่งดังที่สุดในการได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อ.พ.ป.) อันดับ 1 ทั้งการประกวดในระดับจังหวัดและระดับภาค และได้รับรางวัลชมเชยพิเศษระดับประเทศ ได้รับรางวัล 100,000 บาท เพื่อนำมาพัฒนาชุมชนเริ่มจากสาธารณสุขจังหวัดเข้ามารณรงค์ให้ทุกบ้านสร้างส้วมซึม ในปีเดียวกันนี้หมู่บ้านคีรีวงยังได้รับรางวัลหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองอีกด้วย

พ.ศ.2531 ชุมชนคีรีวงประสบกับมหาอุทกภัย นับว่าเป็นภัยธรรมชาติครั้งร้ายแรงที่สุดเท่าที่เคยประสบมา สร้างความสูญเสียแก่ชีวิต ทรัพย์สิน บ้านเรือน และสวนของชาวบ้านมากมาย รูปแบบการพัฒนาเริ่มชัดเจนมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือผู้ที่ประสบอุทกภัยเป็นหลัก ได้รับการช่วยเหลือทั้งจากภาครัฐและเอกชนมากมาย

พ.ศ.2532 กลุ่มผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำกลุ่มต่างๆ ร่วมกับสวนสร้างสรรค์นครบรรทัด ได้จัดตั้งกองทุนเติมสีเขียวใส่เขาหลวง มีการจัดกิจกรรมเดินป่าสำรวจความเสียหายและปลูกป่าทดแทน ตั้งแต่พื้นราบไปจนถึงยอดเขาหลวง ปลูกต้นประดู่ตลอดแนวคลองท่าหา คลองท่าชาย คลองปง คลองท่าดี เพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดิน ทรนงค์ร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีการช่วยเหลือของหน่วยงานจากภาครัฐและองค์กรเอกชน คือ

- โครงการฟื้นฟูพื้นที่และบรรเทาอุทกภัยบ้านคีรีวงโดยกรมชลประทานเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้มีการขุดคลองและป้องกันตลิ่ง แก้ปัญหาการกัดเซาะหน้าดินและลดแรงปะทะของน้ำ ในคลอง ไช้บประมาณ 300 ล้านบาท

- กองทัพอากาศที่ 4 ร่วมกับมูลนิธิหมู่บ้าน มาช่วยสร้างที่พักพิงชั่วคราวประมาณ 300 หลัง ให้กับชาวบ้านที่ถูกอุทกภัยก่อนที่ชาวบ้านจะสร้างบ้านหลังใหม่

- มูลนิธิศุภนิมิต เข้ามาดูแลเรื่องทั่วไปและเก็บข้อมูลเพื่อทำวิจัย และในปีเดียวกันนี้ มูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐได้สนับสนุนให้มีโครงการก่อสร้างโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เพื่อใช้เป็นสถานศึกษาในชุมชนแทนอาคารเรียนเดิมที่ถูกอุทกภัย

พ.ศ.2533 กรมชลประทานทำโครงการประปาเพื่อใช้ในการเกษตร งบประมาณ 14 ล้านบาท โดยสร้างและวางท่อประปาจากบริเวณน้ำตกวังไม้ปึกเข้าสู่ชุมชน

พ.ศ.2534 กรมโยธาธิการได้สร้างสะพานข้ามคลองมาสู่ชุมชนคีรีวง สะพานมีความยาวประมาณ 100 เมตร งบประมาณ 8 ล้านบาท

พ.ศ.2535-2536 มีโครงการอบรมและสร้างผู้นำให้กับชุมชนคีรีวง ดำเนินการโดยมูลนิธิโกมล-คิมทอง ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนไทย – ออสเตรเลีย (TACAP) และวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน) ได้เข้ามาให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ

- องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ทำโครงการก่อสร้างสะพานข้ามคลองปง

พ.ศ.2536 เกิดจุดเปลี่ยนที่สำคัญของชุมชนคีรีวง คือ มีการแยกหมู่บ้านจากหมู่ที่ 5 เดิม เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น การปกครองดูแลไม่ทั่วถึงและงบประมาณไม่เพียงพอต่อการ

พัฒนา จึงแยกออกเป็น 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 5 บ้านคีรีวง หมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง, หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี และหมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม โดยมีผู้ใหญ่บ้านปกครองในแต่ละหมู่บ้าน

พ.ศ.2537 มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ร่วมกับสถานทูตออสเตรเลีย ได้สนับสนุนโครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (พออ.) ให้ชาวบ้านลดการทำลายป่าและให้ชุมชนรู้จักพึ่งตนเองในการประกอบอาชีพรวมถึงธุรกิจของชุมชน

พ.ศ.2538 เริ่มจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล เข้ามาทำหน้าที่และบทบาทตามระเบียบข้อบังคับ ช่วยสนับสนุนและแก้ปัญหาต่างๆของชุมชน

พ.ศ.2539 การท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวงเริ่มมีรูปแบบที่ชัดเจน จากการที่กำนันผู้ใหญ่บ้านตัวแทนชาวบ้าน ผู้นำกลุ่มองค์กรต่างๆไปศึกษาดูงานที่เกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา มีการจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง ที่มีคณะกรรมการซึ่งเป็นชาวบ้านเป็นคนบริหารงานเพื่อทำหน้าที่ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

พ.ศ.2541 ได้รับรางวัลกนิษฐทองคำ รางวัลยอดเยี่ยมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภทเมืองและชุมชน (Thailand Tourism Awards 1998) ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

พ.ศ.2543 โครงการก่อสร้างถนนในชุมชนระยะทาง 10 กิโลเมตร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

พ.ศ.2544 โครงการสร้างป้ายสื่อความหมายตามแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ปีเดียวกันนี้ชุมชนมีการเลือกตั้งกรรมการศูนย์ประสานงานชุมชนคีรีวงเพื่อบริหารจัดการกิจกรรมโดยรวมของชุมชน

พ.ศ.2545 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมได้กำหนดให้ชุมชนคีรีวงเป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งเป็นโครงการต้นแบบ 1 ใน 20 หมู่บ้านใน 19 จังหวัดทั่วประเทศ และได้สนับสนุนงบประมาณก่อสร้างศูนย์ผลิตภัณฑ์ชุมชน

พ.ศ.2548 กระทรวงมหาดไทย โดยหน่วยงานพัฒนาชุมชนกำหนดให้ชุมชนคีรีวงเป็นหมู่บ้านโอท็อปต้นแบบ และต่อมากระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้คัดเลือกชุมชนคีรีวงให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโอท็อป 1 ใน 4 หมู่บ้านต้นแบบทั่วประเทศ

ภาคผนวก ข  
ภาพประกอบวิทยานิพนธ์

### 1. งานประเพณีชักพระ



### 2. ศูนย์ประสานงานบ้านคีรีวง





### 3. ภาพบรรยากาศการประชุมกลุ่ม



### 4. ทรัพยากรธรรมชาติ



### 5. โรงไฟฟ้าพลังงานน้ำชุมชนบ้านคีรีวง



### 6. บรรยากาศงานพฤศจิกายนรำลึก



### 7. ตัวอย่างบ้านพักโฮมสเตย์

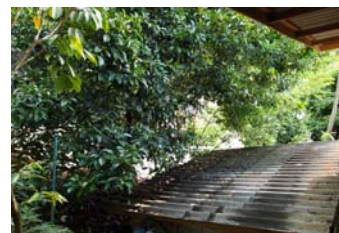
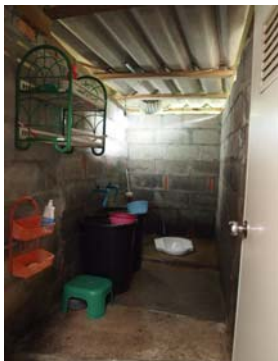
โฮมสเตย์ที่ก่อตั้งในช่วงปี พ.ศ.2549 – ปัจจุบัน



โฮมสเตย์ที่ก่อตั้งในช่วงปี พ.ศ. 2544- 2548



โฮมสเตย์ที่ก่อตั้งในช่วง ปี พ.ศ.2539 – 2543



## ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวมนกัณฑ์ ถิ่นนคร เกิดวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2527 ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการโรงแรมและท่องเที่ยว) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในปีการศึกษา 2550 และเข้าศึกษาต่อใน แขนงการจัดการนันทนาการการท่องเที่ยว คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2553